

ANUL III. — No. 7.

15 IULIE 1936

Apare la 15 ale fiecărei luni

Bib. Național

Piatră de hotar

ARHIVĂ ANTIREVIZIONISTĂ
Director ISAIA TOLAN
ARAD, Str. Goldiș No. 6

Piatră de hotar

12 volume pe an, à 96 pagini

ABONAMENTE :

Particulari : 180 de lei pe an
Instituții, întreprinderi, bănci, etc. 1000 lei
Instituții sătești (casine, etc.) 250 lei

SUMAR :

	Pag.
Red.: Asaltul năpărcilor	1
Prof. I. Lupaș: „Copiii Satanei”	3
Alex. Olteanu: Apusul speranțelor maghiare	7
Dr. Aurel Gociman: Cultură și revizionism	15
Sever Stoica: Umbre...	32
Petre Petrinca: Românii din Bulgaria	36

DELA LIGA ANTIREVIZIONISTA

Pomenirea martirilor arădani dela 1918/19. Adunarea generală a L. A. R. din Transilvania. Adunarea generală dela București	39
--	----

INSEMNĂRI ȘI SPICUIRI:

Puncte negre: Șperțurile ministerului maghiar de interne. Negustorii revizioniste. Afacerile ligii TESz, etc.	58
Stări din ratul hortlist	62
Ungurii din America	68
Cazul Spectator	70
Nolle măsuri de apărare din Cehoslovacia	74
Depe fronturile dinlăuntru	76
Săracii români dela Senteș	81
Cărți, reviste, ziare	83
Pe răbojul vremii	93

Piatră de hotar

ARHIVĂ ANTIREVIZIONISTĂ

Director ISAIA TOLAN

ASALTUL NĂPĂRCELOR

Indelunga răbdare românească a fost drăcește pusă la 'ncercare în vara aceasta de cel mai detestabil și primejdios dintre dușmani: de șarpele din sân.

I-o iertasem cum nu s'a mai pomenit pe lume că în războiul de 'ntregire ce putea să fie de desființare ni-a pregătit cu nemții răstignirea, și ni-a răsplătit iertarea subminându-ne satanic zi de zi și ceas de ceas, de am ajuns să nu ne mai știm acasă în casa noastră, să nu mai găsim în țara românească aier de respirat. Și-i toleram totuși și-această asasinare lentă! Vipera din sân n'avea însă răbdare să aștepte răcirea muribundului. Incredințată șerpește că nu mai are de-a face în țara românească decât cu cozi de topor, și-a 'nchipuit că ceea ce nu i-a reușit cu nemții va putea-o cu bolșevicii. Și a 'ncercat mușcătura fatală. Fatală adică în credința ei.

Era știut îndeobște că Cominternul moscovit a comandat în ultimu-i sinedriu revoluționarea planetei. Și era știut că țările ce și-au deschis diplomaticoște porțile în fața moscovitismului, nu vor fi nici ele ferite de asaltul incendiatorilor lumii. Nu era însă de crezut că tocmai în aceste țări se va 'ncerca suprema opintire banditească. Desmeticirea a venit mai cumplită decât ar fi putut-o cineva concepe. Bolșevizarea din Franța a fost o ultimă probă a noului cavalerism adus de subteranii Moscovei și-ai Alianței Israelite în raporturile dintre popoare.

Comanda Cominternului era: Spania, Franța, Belgia, Polonia, Lituania, România. Și dacă ne-a ferit Dumnezeu sfântul să nu fim unde-i Spania, unde-i Franța, să nu cunoaștem ceea ce a cunoscut Belgia, Lituania, Polonia — vorbim de grevele năpvenite acolo imediat după cele din Franța lui Blum — e fiindcă pârcă din sânul românilor e pe cât de ahtiată pe atât de dobitoacă, dar și fiindcă țara aceasta sleită, anesteziată de atâtea cozi de topor, e încă mai sănătoasă decât lumea Țăpusului.

Năpârcile lui Mackensen, șerpii de astădată roșii ai Sărindarului și ai organizațiilor evreiești cari deși somate mereu au refuzat să se desolidarizeze, s'au pripit cu lovitura înainte de-a verifica decedarea Franței, sau poate mai bine zis înainte de-a fi ucis toate conștiințele românești. Când guvernul Blum abia se 'nscăunase, când conștiințele românești tocmai se treziseră în fața agoniei Țăpusului latin, presa Sărindarului a crezut că ne-a mortificat destul cu Frontu-i popular etichetat cu numele a câțiva politicieni, că are în străinii bolșevici ai nurorii Ana Pauker destulă armată roșie ca să culce la pământ 14 milioane și jumătate de români, și a trecut la ultima faptă, a purces la asalt. A găsit un pretext: desmintirea din „Universul” a unei vorbe blestamate puse de „Adevărul” în gura președintelui de tribunal ce judeca pe comuniștii dela Tatar-Bunar, și a transformat răspunsul la această punere la punct într'o comandă de atac general: întâi în contra comandantului mișcării de redeşeptare românească, a d-lui Stelian Popescu, apoi a întregii orânduirii actuale a țării românești.

Răspunsul conștiințelor românești a venit ca trăznetul. Nu-l socotim însă decât o ne'ndestulătoare lecție. Așteptăm celalalt răspuns: unirea organizațiilor naționaliste, oprirea prin lege a celor cu sânge străin de-a scrie sau edita gazete românești, scoaterea românilor din sfera de influență a străinilor printr'o generală naționalizare a vieții economice a țării și printr'o izgonire a tuturor metecilor netrebnici. **Red.**

„COPILII SATANEI”

*Cuvânt rostit la adunarea generală
dela Arad, la 17 V. crt., a L. A. R.
din Transilvania*

de prof. I. LUPAȘ

președ. comitetului regional
pt. Transilvania al Ligii

Sub presiunea nefastelor urmări ale războiului, provocat în parte și de miopia politică a conducătorilor săi de eri, Ungaria a fost nevoită să ratifice tratatul de pace dela Trianon, oricât de neplăcute ar fi fost stipulațiunile acestui tratat pentru cei ce se obișnuiseră a visa un imperiu *independent* cu nu mai puțin decât 20 milioane de maghiari veritabili.

Independența le era acum garantată, dar într'o formă și în niște graniți, cu cari nu vrea să se împace nici decum iremediabila lor grandomanie. Oricât de urgisită le-a fost adeseori stăpânirea austriacă a Habsburgilor, această dinastie le-a dat, timp de peste patru secole, un sprijin foarte însemnat, cu ajutorul căruia s'au putut desvolta în paguba celorlalte popoare, pe care fatalitatea istorică le-a înlănțuit într'o prea îndelungată și chinuitoare mototolire în cătușele coroanei ungare.

Acum ficțiunea „*statului maghiar unitar*” ar putea deveni o realitate în limitele teritoriului, unde înainte cu o mie de ani descălecaseră cetele lui Árpád. Dar ceice ostenesc spre a o vedea transformată în realitate, vor avea încă mult de lucru, dacă sunt exacte informațiunile că jumătate din actualii cetățeni ai Ungariei poartă și în timpul de față nume străine, care arată originea lor, foarte puțin maghiară. Deaceea „Liga pentru maghiarizarea numelor” a pornit să-și intensifice acțiunea, cu ajutorul tuturor autorităților oficiale din țara lui Horthy.

Este o dreptate imanentă a istoriei. Cărările ei tănuite, în vârtejul vremilor de urgie, atât de mult încât

cei năpăstuiți de potopul nedreptăților seculare își pierdeau uneori speranța de a le mai regăsi, — sunt acum deplin lămurite și stau deschise tuturor celor capabili să înțeleagă, că și un trecut „milenar“ poate și *trebuie să fie rectificat* în sensul acestei neclintite dreptăți imanente, care răsplătește fiecăruia după faptele sale.

Însăși Ungaria pare a fi înțeles adevărul acesta. Deaceia a ratificat tratatul dela Trianon.

Dar ceea ce a ratificat Ungaria oficială, aveau oare de gând să respecte și să ducă la îndeplinire cei ce au încheiat discuția parlamentară pentru ratificarea tratatului, ascultând în picioare cuvintele raportorului Carol Huszar și făcând mărturisirea publică a credinței lor religioase și naționale patriotice: cred în Dumnezeu, cred în patrie, cred în reînvierea Ungariei milenare...?

Iată o întrebare care a rămas de actualitate palpitantă. Răspunsul ni-l puteau da însușirile de rasă ale celor ce totdeauna s'au numit cu predilecție „națiune de juristi“.

Când s'a ivit neamul acesta turanic în zarea istoriei europene, cei dintâi europeni civilizați, cari au avut prilej să-i cunoască deaproape însușirile specifice, au fost împărații Bizanțului. Și s'au găsit între ei doi inși: Leon Filosoful (886—911) și fiul său Constantin Porfirogenitul (905—959), cari n'au lipsit a zugrăvi în cărțile lor cu deamănuntul însușirile acestui neam. Cel dintâi scria că neamul acesta este „viclean și prefăcut, nu caută prietenia și *nu merită increderea*, împins de lăcomie, nu pune nici un preț pe jurământ, *de contractele încheiate nu se ține*. nu poate fi împăcat cu daruri, căci înainte de a primi darul oferit, îi stă gândul la înșelăciune și își bate capul, cum să nimicească contractele“... Iar al doilea înfățișând în cartea sa „Despre cârmuirea împărăției“ („*De administrando imperio*“) neamul ungarilor, spunea, că *ungurii sunt rău năvăliți* și exprimând adevărul acesta prin *două cuvinte grecești*, pe care istoricul ungar Carol Szabo le-a tradus în limba maghiară atât de sugestiv, prin termenul: *fenegyerekek: copiii satanei!*..

Ăceste permanente însușiri de rasă au ieșit adese-

ori la iveală în trecutul milenar al ungarilor. Desigur nici tratatul dela Trianon nu a fost și nu va fi în stare să le aducă vre-o modificare sau îndreptare esențială.

Dovadă scena din parlamentul unguresc din vara anului 1920. Cu prilejul ratificării acestui tratat „copiii satanei” cei atât de rău nărăviți veacuri dearându-l au ținut să dea o *nouă confirmare* cuvintelor, prin care a reușit împăratul Leon Filosoful să ne zugrăvească o icoană atât de plastică și credincioasă a sufletului lor turanic.

Intreagă îndelungata strădanie milenară de a preface acest suflet, sub înrâurirea civilizației europene și de a-l învălui măcar în zdrențele unei preținse civilizații, n'a putut însemna decât o muncă de Sisif. Sufletul unguresc este și astăzi întocmai cum l-a zugrăvit Leon Filosoful: *ratifică tratatul de pace, dar în momentul ratificării își bate capul, cum să-l nimicească, și se leagă cu jurământ să nu-și dea odihnă până nu va izbuti să-l dărâme...*

Desigur, atitudinea parlamentului a reușit să fie cu acel prilej *expresiunea fidelă a voinței naționale*.

Ca să nu rămână izolată înscenarea din parlament, acelorași tendințe prea puțin pacifiste li s'a dat glas și în cercuri militare, în mod neobișnuit de provocător.

În curtea unei cazarme din Budapesta s'a desfășurat cu toată solemnitatea o serbare militară, sfințindu-se drapelul așa numitei „brigăzi a Sfântului Ștefan”.

La serbare a luat parte și arhiducele *Iosif de Habsburg* și rostind în fața soldaților lui Horthy un discurs patriotic, le-a făcut următoarea urare: „Să dea Dumnezeu, ca acest drapel să fâlfâie din nou pe crestele Carpaților nordici, pe piscurile albite de zăpadă ale Carpaților ardeleni și deasupra valurilor albastre ale Mării Adriatice... Dumnezeu să-i ajute brigădei Sfântului Ștefan!”...

Iată cum obșteasca dorință a neamului unguresc și-a aflat expresiunea corespunzătoare nu numai în demonstrația din parlamentul de pe malul Dunării, ci și în lapidarele cuvinte ale arhiduceului maghiarizat, care a

reuşit să se identifice deplin cu sufletul unguresc de rasă arpadiană.

Aceste manifestațiuni simptomatice erau de natură să îndemne la deosebită atențiune pe toți cei chemați și datori a priveghia neîntreput la granița apuseană a patriei noastre întregite, fiindcă *năraul din fire n'are lecuire!*

Toți pașii făcuți de cârmuitorii vecinilor noștri de dincolo de Tisa în cei din urmă 16 ani nu au fost decât dovezi înnoite pentru confirmarea adevărului exprimat prin cuvântul împărătesc al lui Constantin Porfirogenitul despre firea lor de răsfățați „copii ai satanei“.

Propagandei lor revizioniste, care amenință actualul așezământ de pace europeană, a trebuit să i se răspundă și i s'a răspuns prin rețeaua vastă a sârmei ghimpatе trase împrejurul statelor cari s'au angajat la opera de salvare a păcii stăruind să impună tuturor obligația de a respecta tratatele.

Să întărim această sârmă ghimpată la toate granițele patriei noastre întregite, dar mai ales aici la cea apuseană, prin întreitul front ostășesc, cultural și sufleteșc al tuturor fiilor neamului nostru!

De ce?

Am constatat-o în răsrepetate rânduri că publicațiunile budapestane iredeliste cărora pela Curtici nu li-i admisă intrarea în țară, vin în România în dragă voie prin alte puncte ale frontierei.

Ac m se repetă această ciudățenie cu gazeta „Esti Kurir“, care e proibită la granița arădană din luna trecută, dar la Oradea poate fi celilă și azi în orice cafenea.

Sunt oare mai imuni celitorii centrifugi din celelalte părți ale țării față de instigațiile Budapestei, sau cum să ne explicăm această ciudățenie?

APUSUL SPERAN- TELOR UNGARE

de ALEX. OLTEANU

Europa încearcă mari deziluzii. Legenda „păcii durabile” s'a spulberat Societatea Națiunilor mai funcționează și fiecare bun european este obligat să lupte pentru salvarea ei — prima încercare concretă în istoria omenirii pentru realizarea colaborării pașnice între națiuni —, dar în-
mea simte că luptă cu mari greutăți. Principiul intangibilității tratatelor a suferit considerabile defecțiuni. Oratoria pacifistă a fost redusă la tăcere de industria de războiu și de politica faptelor împlinite. Nu mai este un secret că popoarele care nu pot renunța la privilegiul de a domina pe vecinii lor mai mici, în culise prepară noul război mondial.

Ar fi prematur să precizăm motivul pentru care va izbucni noul măcel. Dacă putem avea încredere în declarațiile cancelarului Hitler, că Germania a renunțat odată și pentru totdeauna la Alsacia și Lorena, dorind să-și colonizeze „suprapopulația” în orient, atunci trebuie să credem că punctul nevralgic al păcii europene, pentru moment, este Austria. Diplomația nazistă a realizat două puncte din programul Stresemann: a redobândit Renania și a reintrat în zona demilitarizată, fără a provoca războiul. Mai are de înfăptuit Anschlussul, după care poate spune cu drept cuvânt că a repus Germania în situația antebelică.

Tentația este mare. Marile puteri se află în dezacord asupra celor mai importante probleme internaționale. Italia prin anexiunea Abisiniei a pus lumea în fața unui fapt împlinit și amenință că dacă Europa îi va contesta dreptul la această cucerire, ea se va apropia de Germania recalci-
trantă. Deși este greu de imaginat ca aceste două state să colaboreze în chestiunea austriacă, amenințările italiene nu trebuiesc ignorate, deoarece cu cât se complică mai mult relațiunile Italiei cu Franța și Anglia, cu atât devine mai probabil, că actualul statut teritorial dunărean nu se poate menține prin mijloace pacifice. Europa are de ales între

două soluțiuni: un front unitar englez, francez și italian pentru garantarea independenței Austriei, sau un compromis italo-german care, dacă se va realiza, va disloca echilibrul forțelor revizioniste și antirevizioniste.

În această nesiguranță internațională statele Micii Înțelegeri sunt obligate să ia măsuri pentru securitatea lor proprie. Ele nu trebuie să se sprijine exclusiv pe autoritatea Societății Națiunilor și pe ficțiunea securității colective, ci pe propriile lor forțe. Alianța franco-rusă le oferă un sprijin moral considerabil, dar nu le pune la adăpostul atacurilor inopinate.

Ungaria se complace într-o expectativă ostilă tuturor planurilor care urmăresc consolidarea economică și politică a Bazinului Dunărean, punându-și speranța în conflictul pe care îl așteaptă cu înfrigurare. Guvernul Gömbös face mediațiuni spre a promova apropierea italo-germană, abținând Ungaria de la orice combinațiune franceză. Revizionismul pe care acest guvern l-a ridicat la gradul de „program oficial”, a renunțat la apostolatul laic și caută să-și facă drum spre cancelariile europene.

Ar fi o mare greșeală să bagatelizăm rolul Ungariei în formarea viitoare a relațiilor economice și politice ale statelor dunărene. Incontestabil că politica bazată pe axa Roma - Berlin incumbă mari riscuri, dar are și darul de a putea zădărnici în Europa centrală orice aranjament care nu corespunde pretinselor „interese ungare”, deoarece — dată fiind situația ei geografică centrală — adeziunea Ungariei este „indispensabilă” tuturor combinațiilor central-europene sau dunărene.

Guvernele ungare au speculat suficient această situație avantajoasă. De mai bine de zece ani refuză consecvent să accepte orice soluțiune care-ar putea înlătura prefinsele inconveniente ale tratatelor, cu scopul de a împiedica consolidarea actualului statut teritorial și politic. Sprijinindu-se pe ambiția Italiei și Germaniei de a-și spune cuvântul în chestiunile dunărene, Ungaria respinge solidarizarea cu popoarele mici și reclamă insistent intervenția directă a marilor puteri.

Această față nu va accepta niciun aranjament pașnic și echitabil. Intențiunile ei s'au demascat prin condițiunile

pe care le-a pus la pactul semnat de Italia, Austria și Ungaria la Roma, în 23 Martie 1936, hotărînd că:

1. Perfecționând pactul economic, politic și cultural din 17 Martie 1934, cele trei puteri se constituiesc într'un grup organizat, cu un organ consultativ permanent.

2. Niciuna din părțile contractante nu are dreptul ca în chestiunea dunăreană să între în contact cu o putere străină fără a consulta pe celelalte părți.

3. Părțile contractante admit că reluarea relațiilor economice normale cu statele dunărene ar fi utilă, dar aceasta nu se poate face decât numai sub forma convențiilor bilaterale.

4. Organul consultativ permanent se va constitui din miniștrii de externe ai celor trei state.

Presa franceză prelinde că guvernul ungar a abordat și chestiunea delicată a revizuirii, dar celelalte două puteri nu au fost dispuse ca în această direcțiune să-și ia obligațiuni formale. Tot la propunerea guvernului s'au obligat însă verbal să nu susțină nici-o sancțiune ordonată eventual de Societatea Națiunilor în contra Germaniei.

Guvernul ungar menajează cu o grijă exagerată susceptibilitățile germane. Puțin îi pasă că programul nazist revendică pentru Germania nu numai Austria și Burgenlandul, ci întreaga Panonie până la periferiile Budapestei, ca locuite de germani. Păstrând supersfiosul respect de odinioară pentru forța și vitalitatea germană, el a acceptat ca Germania să-i pună condiții cari ating suveranitatea statului ungar. Astfel în Decembrie 1935 a cedat sugestiunilor germane după cari o apropiere politică germano-ungară ș'ar isbi de regimul nedrept aplicat minorităților germane din Ungaria și a lansat o ordonanță ministerială, prin care a reglementat învățământul minoritar conform dorinței cercurilor berlineze. Șeful guvernului a fost adeseori acuzat în corpurile legiuitoare că ar fi angajat oficial cuvântul Ungariei pentru Anschluss, acuzațiune, pe care dănsul nu a găsit de necesar să o desmintă. Ceeace demonstrează cu prisosință că Ungaria este hotărîită a sabotă tentativele de permanentizare a păcii în baza actualului statut teritorial și politic, și că speranța de a o cuceri pentru o colaborare economică dunăreană este deșartă.

Opinia publică ungară pare a fi unitară în a aproba această politică de categorică negațiune. Grație agitațiunilor revizioniste — cărora statele Micii Înțelegeri nu le-au acordat prea mare importanță — guvernele ungare au isbutit să mobilizeze conștiința națională contra Tratatului dela Trianon. Ura contra acestui tratat a luat proporțiile unei psihoze.

În Ungaria nu există nici-un bărbat de stat sau partid politic de seamă, care să-și imagineze viitorul altfel decât în alianță strânsă cu Italia și Germania. Unica excepție o constituie partidul social-democrat și cel legitimist, care dezvoltă o intensă propagandă atât în corpurile legiuitoare cât și în afară de parlament spre a compromite ideea colaborării cu Germania. În această campanie social-democrații se lasă conduși de simpatia pentru regimul democratic din Franța, iar legitimiștii de speranța că Franța și Italia, mai curând sau mai târziu, vor fi constrânse să admită restaurarea Habsburgilor pentru a construi un dig în drumul politicii Drang nach Osten.

Autorii inițiați pretind a cunoaște o deosebire de nuanță între concepția contelui Ștefan Bethlen și aceea a generalului Gömbös cu privire la politica externă. Bethlen ar pleda pentru o politică rezervată pe toată linia, cu simpatii pronunțate pentru Italia și Germania, care însă ar trebui să aștepte cristalizarea situației internaționale și până atunci să nu-și recruteze aliași, ci numai prieteni, păstrându-și o porțiță de scăpare. În această concepție expectativa ungară s'ar rezuma la trei postulate:

1. Recunoașterea egalității Ungariei în comunitatea internațională, atât în ce privește înarmarea, precum și problema completării tronului vacant, care ar fi un corolar al dreptului de autoguvernare, prin urmare o problemă pur internă a Ungariei.

2. Rezolvarea problemei minorităților din statele succesorale.

3. Revizuirea tratatelor.

Ordinea în care aceste postulate sunt formulate, ar indica și ordinea în care ele ar trebui treptat realizate, printr-o acțiune diplomatică precaută și succesivă.

Contele Bethlen ar fi trecut revizuirea pe ultimul plan.

deoarece — după părerea lui — aceasta nu se poate realiza decât prin războiu, iar dacă Ungaria nu-și va realiza în curând egalitatea și o apărare eficace a minorităților ungare din statele vecine și dacă conflagrațiunea europeană va întârzia, revizuirea tardivă nu va mai avea pe cine să salveze.

Generalul Gömbös consideră Anschlussul ca inevitabil, dorit fiind de majoritatea absolută a poporului austriac, deaceia sprijinește din răspuțeri străduințele anexioniste germane a căror realizare ar da lovitura de grație principiului intangibilității tratatelor. După părerea d-sale amicitia italiană, o înțeleaptă măsură oportunistă, ar fi destinată să protejeze interesele ungare la conferințele internaționale la care Germania nu vrea sau nu poate participa, iar simpatia germană îi va ajuta în momentul când pacea bazată pe principii de drept se va prăbuși și forța va fi reintegrată în drepturile sale de odinioară. Atunci Ungaria va recurge la ajutorul armatei germane

Timpu va demonstra că această politică externă „activă“ este contrară atât logicii istoriei, cât și naturii lucrurilor, făcând Ungaria într'o nouă catastrofă. Este o nebunie ca un popor de opt milioane, cu resurse economice extrem de reduse, să râvnească la subjugarea altor popoare mult mai numeroase. Ungaria niciodată n'a dominat aceste popoare prin forța rasei ungare, ci datorită indulgenței împrejurărilor, prin ideea catolică și prin autoritatea dinastiei habsburgice. Deci, ideea de a le recuceri pentru planul de reconstituire a statului ungar poliglot, este o ignoranță.

Din punct de vedere al Ungariei Tratatul dela Trianon nu este și nici nu poate fi o problemă politică, ci o problemă pur economică. Admitem că, datorită acestui tratat, Ungaria a pierdut sursele de materii prime trebuincioase prosperității sale economice, dar acest fapt nu o autoriză să militeze pentru răsturnarea actualului statut teritorial și politic din Europa centrală, care se bazează pe cele mai intime aspirațiuni ale națiunilor conlocuitoare. Trecutul milenar, oricât de strălucit ar fi fost, nu este un motiv pentru drepturi care se pot realiza prin lezarea intereselor vitale ale altor națiuni, cel puțin tot atât de utile civilizației și culturii europene ca națiunea ungară.

Cei doi ani de experiență au documentat că blocul economic italo-austro-ungar o fi măgulind vanitatea politică a Ungariei, dar nu-i oferă avantaje, pentru care să rențeze să se pună în conflict cu statele vecine. D. Elemér Hantos ne-a convins prin datele statistice publicate în lucrarea sa „Situația economică a Ungariei după pactul dela Roma”, că acest pact nu prezintă Ungariei avantajele economice pe cari i le atribue oficialitatea. Dimpotrivă, bilanțul comerțului extern al Ungariei independente din punct de vedere vamal, niciodată nu a fost pasiv față de Italia și Austria, decât numai după încheierea pactului dela Roma.

Iată dovada că veleitățile politice ale guvernelor ungare sunt în flagrantă contradicție cu interesele economice vitale ale țării.

Această contradicție reclamă o atențiune deosebită. Frământările politice, sociale și economice interne, care în ultimul timp au luat proporțiile unei lupte de exterminare între diferitele partide politice, indică un conflict violent între societate, ca entitate socială și economică, și între statul ungar, ca sinteză a voinței colective. Acest conflict nu se poate remedia cu narcoza revizionismului, un curent emanamente spiritual, deoarece este organic și nu se alimentează din situația creată prin Tratatul dela Trianon, ci din însăși structura socială și economică a Ungariei.

Este bine să se țină seamă de acest fapt acum, când marile puteri proiectează rezolvarea problemei dunărene și când Ungaria prepară un nou efort pentru zădărnicierea planului de a se crea un modus vivendi în Bazinul Dunărean. Nu mai încapă îndoială că guvernul Gömbös tinde spre realizarea statului totalitar. Ori, un regim de dictatură în Ungaria, girat de un bărbat cu veleități aventuroase, prezintă un pericol iminent pentru securitatea statelor vecine, nu prin forța armată a Ungariei, care este neînsemnată față de forțele Micii Înțelegeri, ci prin suprimarea intereselor populare și prin lipsa sa de logică. O Ungarie guvernată pe banii și conform intereselor cartelurilor niciodată nu va accepta o colaborare economică cu statele succesoriale, deoarece îi va fi teamă de concurența industriei austriace și cehoslovace, după cum și față de colaborarea economică italo-austro-ungară păstrează o vizibilă rezervă. Unica forță

reală pe care se poate baza un regim durabil în Ungaria, este fărănimea și interesele agrare.

În această ordine de idei, lupta ce s'a angajat în ultimii ani între guvern și forțele liberale, va atinge sensibil eforturile guvernului Gömbös în politica externă. O politică externă activă și eficace reclamă o perfectă liniște sau cel puțin o opoziție leală și indulgentă în politica internă. O țară, care răsună de fel de fel de polemici și nu și-a consolidat nici măcar temeliiile de drept public și care este amenințată să-și vadă divizați supușii asupra unor teorii politice, nu are șanse de a influența politica internațională.

Nu avem, deci, niciun motiv ca zvărcolirilor ungare să le acordăm prea mare importanță în evenimentele viitoare. Regimul Gömbös se află într'o tragică dilemă, care va provoca o criză de regim. Dacă se menține pe o platformă de dreapta, opoziția liberală — o forță reală în opinia publică ungară — este hotărîtă a-l doborî cu orice mijloace, iar dacă va executa reformele sociale și politice promise spre a supralicita demagogia grupului Bethlen, forțele populare nu-l vor lăsa să se oprească la măsuri insuficiente, ci îl vor impinge la o reformă integrală.

Deocamdată campania nemiloasă a opoziției comandate de contele Ștefan Bethlen și Tiberiu Eckhardt i-a distrus sănătatea. Gömbös a fost constrâns să se retragă într'un sanatoriu spre a se pune la adăpostul furiei adversarilor săi politici și spre a obține un armistițiu temporar. După comunicatele laconice ale medicilor mai are câteva luni de repaus ca să se refacă integral. Chiar de-acum însă se svonește că generalul Gömbös nu se va mai întoarce la Budapesta ca șef de guvern, iar dacă da, el se poate aștepta la o ofensivă și mai furioasă a opoziției.

Acuma este momentul ca să se forțeze mâna Ungariei în chestiunea dunăreană. Opoziția ungară nu mai poate nici capitula, nici a se retrage din luptă, fără a pierde definitiv șansele de a reveni în arena politică. Compusă din elemente absolut eterogene (liberali, democrați, fărăniști, legitimiști etc.) ea nu este capabilă să-și elaboreze un program de guvernare sintetic. Prin urmare, nu poate nici să-și asume răspunderea guvernării, nici să menajeze guvernul când se vor produce marile evenimente internaționale.

Amiciția italo-germană se află încă într'o fază rudimentară. Nu este probabil că aceste rivale se vor pune curând de acord în chestiunea austriacă și că vor putea colabora în deplină armonie în Bazinul Dunărean. Prin urmare, dacă Anglia, Franța, Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică se vor înțelege asupra problemelor generale europene, trebuie să procedeze cu toată energia la refacerea relațiilor economice cu statele dunărene și balcanice, care este primul pas spre consolidarea Europei centrale. Incercuiță cu o rețea de pacte comerciale și hărțuită de agitațiunile politice interne, Ungaria revizionistă va fi constrânsă să cedeze și va renunța la principiile pe care le-a impus aliaților săi.

Alexandru Olteanu

Atenție la granița de vest!

La Szombathely (cf. „Uj Magyarország“ din 14. VI) și la Dobrișin (cf. „Esti Kurir“ din 2 VII. crt.) a început să bântue *paralizia infantilă*.

Epidemia aceasta cumplită e și la noi tot mai frecventă de câțiva ani încoace. Și se știe — s'a constatat aceasta de fiecare dată — e adusă la noi din țara ungurească, în special de vizitatorii exhibițiilor ce le organizează acolo iredenta.

Anul trecut exhibițiile dela Seghedin au fericit ținutul Aradului cu peste 20 de cazuri de paralizie infantilă. Vom avea oare nesocotința să deschidem și în vara aceasta granițele în fața amatorilor de fâmbălăuri antiromânești, ca să ne aducă pe cap fericirile paradisului hortist?

CULTURĂ ȘI REVIZIONISM

de **dr. AUREL GOCIMAN**

Cultura umană, evoluția științei și a tehnicii, sunt rezultatele muncii colective a popoarelor. Unele au contribuit mai mult, altele mai puțin la opera aceasta, toate și-au dat însă contribuția, prin specificul lor național.

Ce este acest specific național și cum se manifestează, — iată o întrebare, care a pricinuit multe discuțiuni și în jurul căreia s'au făcut diferite teorii.

Gobineau, unul dintre întemeietorii studiului raselor, a stabilit încă în secolul trecut teoria inegalității națiunilor, împărțind neamurile în popoare tari și popoare slabe. Teoria emisă de acest om de știință, fiind foarte măgulitoare pentru poporul german, a dat naștere unei adevărate școli, a școalei rasiste, care azi și-a atins apogeul. Dela Fichte, până la Chamberlain, autorii germani s'au întrecut în a exalta încrederea de sine și mândria germană, ajungând de multe ori la exagerări ridicole, ca aceea că Dante Allighieri descindea din germanul Aigler, Giordano Bruno dintr'un Braun și tot așa Leonardo da Vinci, Voltaire și Diderot.

Teoria raselor a avut mare ecou și în Ungaria, a cărei cultură, după cum se știe, de o mie de ani e influențată în cel mai înalt grad de cultura germană, adesea fiind o simplă copie a ei, lipsită de orice originalitate.

Oamenii de știință maghiari au contribuit la exaltarea sentimentului național deja hipertrofiat al poporului lor, plasând bine înțeles națiunea maghiară în șirul popoarelor tari despre cari a vorbit Gobineau, și țesând cu multă lipsă de simț al realităților și cu o puternică doză de fantezie pânza himerică a viitorului de aur al Ungariei.

Ori, poporul maghiar nu avea nicio nevoie ca sentimentele sale patriotice să fie stimulate. Națiunea maghiară are fără îndoială multă conștiință națională, care în cursul istoriei sale i-a făcut mari servicii, dar, în acelaș timp, ea suferă de o lipsă a

măsurii care a făcut ca și naționalismul său să degenereze într'o-mândrie plină de dispreț pentru alte popoare și într'un orgoliu național șovin, bine cunoscut, care a lăsat urme adânci și în viața culturală a ungarilor.

Caracteristica aceasta a poporului maghiar nu este nouă. Este suficient să ne referim la o carte ungurească cu titlul „Antichități și curiozități maghiare” de Zoltán Trócsányi, în care se redau constatările scriitorului german Hans Normann din cartea sa „Ungarn, das Reich, Land und Volk, wie ist”, tipărită la Lipsca în 1833. La începutul secolului trecut, cu ocaziunea unei călătorii în Ungaria, autorul german constată că cel mai mare defect al ungarilor este orgoliul și cruzimea lor. Dacă ungurii nu vor renunța la îngâmfarea lor nejustificată și rău sfătuitoare, ei nu vor putea ajunge nici-odată la locul pe care Ungaria îl merită în ierarhia neamurilor, spunea autorul german.

De sigur, caracteristica aceasta a poporului maghiar a lăsat urme adânci în cultura lui și în viața lui de stat, și a influențat mai cu seamă raporturile lui față de naționalitățile conlocuitoare în timpurile dinainte de război.

Literatura ungurească revizionistă, cu toate tânguiriile ei cuprivire la jalnica soartă a Ungariei, păstrează accentele orgoliului maghiar fără margini, care se manifestează la fiecare pas.

Până și cel mai mare bărbat politic maghiar din ultimul timp, contele Albert Apponyi, a căzut în greșala de a exagera valoarea culturală și de rasă a ungarilor. Știm că revizionismul maghiar, într'o literatură impresionantă ca număr de volume, tratează problema desmembrării Ungariei din toate punctele de vedere posibile. Intr'una din cele mai cunoscute lucrări de propagandă revizionistă: „Dreptate Ungariei”, tradusă în patru limbi, contele Apponyi discuta problema culturală, întrebându-se, dacă desmembrarea Ungariei a fost oare justificată și dacă prin ea nu s'a dat oare o lovitură culturii omenirii întregi, Ungaria fiind un element prețios de progres cultural.

Iată în câteva cuvinte, cum vedea contele Apponyi această chestiune. El a pornit dela constatarea că poporul maghiar este una dintre „națiunile tari” ale lui Gobineau. Națiunile tari au dreptul de a stăpâni și de a impune cultura lor popoarelor slabe și pe o treaptă mai joasă a culturii.

„Chiar și sufletele popoarelor — spune dânsul — sunt cuprinse uneori de dorința de a stăpâni peste alții. Cuvintele-

poetului: „imperio regere populos tu Roma esse memento“, au exprimat sentimentul general al poporului roman, dar și popoarele moderne se îmbată uneori de gloria ce li se servește forțat de conducători. În total și în general, judecând mai cu seamă din punct de vedere moral, politica de cuceriri nu poate fi judecată în mod favorabil; sunt totuș cazuri, când ea servește scopuri istorice și promovează scopurile mai înalte ale umanității.

„În generalități mari se poate spune, că acțiunea de cucerire a unei națiuni istoricește este justificată, când ea este în stare de a înlocui o înjghebare *incapabilă* de a asigura ordinea internă și siguranța publică, deci lipsită de condițiunile culturale și economice, cu o astfel de organizare, care este capabilă de a asigura toate aceste bunuri“.

Pe acest drept întemeiază contele Apponyi cucerirea de patrie de acum o mie de ani a triburilor maghiare descendente de pe platourile Mongole și tot prin el încearcă să combată și „nedreptatea“, care s'ar fi făcut, desmembrând Ungaria prin tratatul de pace dela Trianon.

Poporul maghiar și-a întemeiat patria, acum o mie de ani, pe dreptul națiunii superioare, afirmă contele Apponyi, întrucât el a putut asigura condițiunile fundamentale ale unui stat, amintite mai sus, față de popoarele pe cari le-a găsit aci, lipsite de o organizare temeinică.

Despre o superioritate culturală a ungarilor, față de națiunile găsite în Dacia și Panonia, nu vorbește contele Apponyi, dupăcum nici nu ar putea vorbi, pentru că superioritatea culturală covârșitoare o avea populația daco-romană, care dela Traian până la Aurélian întemeiasă o provincie înfloritoare atât în ce privește situația economică și administrativă, cât și cea culturală, punând bazele vestitei Dacia Felix, invidiată de toate popoarele barbare.

Dar peste această problemă autorii revizioniștii trec foarte repede, sau dacă insistă, este numai pentru a încerca să facă dovada, că la sosirea lor nu mai exista nici o urmă a culturii romane, nici chiar a populației daco-romane de pe vremuri, lucrur pe cari le-a desmințit istoria prin însăși renașterea statului nostru național.

Problema asupra căreia insistă mai mult contele Apponyi este a cea a rostului cultural al Ungariei.

Simplul argument al dreptului „națiunii celei mai tari“ de a

stăpâni pe cele mai s'abe nu putea fi decât un argument problematic, cu prea puțină putere de convingere în fața Europei moderne, care față de dreptul pumnului de origine medievală se găsea evoluată la principiul wilsonian al autodeterminării naționalităților.

Iată de ce teoriile rasiste sunt completate de contele Apponyi, care susține că tăria națiunii maghiare, față de popoarele slabe pe cari le stăpânea odinioară, se manifesta mai ales prin superioritatea ei culturală. Ungaria are un rol culturalizator în Sud-Estul european, și tratatul de pace ar fi dat o mare lovitură principiului evoluției, luând ungarilor puțința de a ridica culturalicește naționalitățile conlocuitoare de pe teritoriul Coroanei Sfântului Ștefan. Prin distrugerea „Ungariei milenare” neamul unguresc nu-și mai poate îndeplini rostul culturalizator în Sud-Estul european și naționalitățile supuse odinioară Ungariei rămân fără reazăm și fără posibilitatea de a se ridica din starea de lipsă de cultură în care se găesc, Ungaria ne mai putându-le instrui și culturaliza!

Concluzia este că prin desființarea „Ungariei milenare” e amenințată cultura europeană. Prin urmare, dacă popoarele din Apus vreau să salveze această cultură, ele să refacă în grabă vechea Ungarie, — pretind iredențiștii dela Budapesta. Poporul maghiar dispune de cultura cea mai avansată dintre toate națiunile cari îl înconjoară, susținea contele Apponyi. Sârbii, românii, rutenii, slovacii, cari după desmembrarea Ungariei s'au unit cu națiunile surori, au o cultură inferioară. Chiar și pe aceasta ele o datoresc Ungariei. Lucrul se explică prin avansul pe care l-au avut Ungurii din punct de vedere cultural, timp de un mileniu întreg, față de naționalitățile din fosta Ungarie. Atât în ce privește naționalitățile conlocuitoare din Ungaria, cât și față de popoarele învecinate, Ungaria a jucat timp de secole îndelungate rolul *dascălului*, — con inuă Apponyi. Un mileniu întreg Ungaria a avut un rol „culturalizator” în Sud-Estul european. Astăzi încă, cu toate străduințele Ungariei, de a ridica la gradul de cultură al națiunii maghiare popoarele conlocuitoare ale fostei Monarhii Austro-Ungare, ceea ce nu a reușit decât în parte, — continuă Apponyi, — Ungaria tot mai are rolul ei culturalizator.

Tratatul de pace dela Trianon nu a ținut însă con de acest rol al Ungariei milenare, ceea ce este o mare pierdere pentru civilizație. Dovadă, că în toate țările cari au anexat teritoriile desmembrate dela corpul Ungariei, „minoritățile maghiare sunt nevoite

a se acomoda unei culturi, unei organizări sociale și de stat inferioare aceleia de care dispuneau pe vremea când aparțineau Ungariei", — continuă acelaș. Apponyi.

Dar să vedem mai de aproape ce rol ne rezervă nouă contele Apponyi în concertul popoarelor civilizate. Iată care sunt argumentele sale. El publică o statistică asupra analfabetismului din Transilvania, cum și a stării culturale a popoarelor din această provincie. Ajunge la concluzia, că în Ardeal, bine înțeles după o statistică de pe vremea stăpânirii maghiare, numărul analfabeților *maghiari* era de 20%, al analfabeților de origină germană 2.1%, al românilor de 74.6%. Numărul celor ce au terminat școli secundare se repartizează pe naționalități după cum urmează: unguri 63.9%, germani 17%, români 18.2%. Numărul celor ce erau angajați în diferite servicii publice și participare: unguri 60.5%, germani 14.5%, români 24.5%.

Concluzia ungarilor este că poporul român este un neam anticultural, care refuză a se instrui, „cu toată truda pe care a depus-o oficialitatea ungurească, de a-l scoate din întunerecul analfabetismului, în care se complace”. Și ca încheiere contele Apponyi mai adaugă: „ce este în Ardeal, dar ce este în vechiul regat, unde populația este și mai inapoiată!”

Nici în ce privește celelalte manifestațiuni culturale, revizionistii nu ne recunosc mai mult decât în privința învățământului, dar nu vom mai pierde vremea cu afirmațiile lor.

Vom răspunde legendei rolului culturalizator al Ungariei milenare, lansată de contele Apponyi. Să cercetăm în primul rând: cari au fost mijloacele și cari au fost rezultatele operei culturale a ungarilor?

Să luăm înainte de toate învățământul.

În anul școlar 1906—1907, în timp ce a fost votată cunoscuta lege a învățământului maghiar întocmită de însuși contele Apponyi, lege îndreptată împotriva naționalităților, situația școlilor românești din Ungaria era următoarea:

Românii greco-ortodocși aveau 1.697 școli, cu 1786 învățători; românii greco-catolici 1278 școli, cu 1300 învățători; — deci în total erau 2975 școli românești, cu 3086 învățători.

După cinci ani de aplicare a legii Apponyi, adică în 1912, au mai rămas 2655 școli românești cu 2767 învățători și anume: 1536 școli greco-ortodoxe cu 1611 învățători și 1119 școli greco-catolice, cu 1156 de învățători.

Au fost închise prin urmare 171 școli greco-ortodoxe și 149 școli greco-catolice, în total 320 de școli românești.

Numărul școalelor primare românești în 1918, după 17 ani dela punerea în aplicare a legii lui Apponyi, prezenta următoarea situație jalnică: 1218 școli primare greco-ortodoxe, 1078 școli primare greco-catolice. Total 2296 școli românești.

Prin urmare în 11 ani de aplicare a legii Apponyi au fost închise în Ardeal 679 școli românești!

Îată „rostul culturalizator al Ungariei”, care înăbușea cu forța cultura naționalităților conlocuitoare!

Dar să trecem mai departe. În timp ce se dădea cea mai mare atențiune regiunilor ungurești, județele românești erau neglijate în mod sistematic. Cea mai mare lipsă de școli s'a observat în următoarele județe: Hunedoara, unde nu aveau școli 157 de comune; Bihor cu 126 comune; Solnoc-Dobâca cu 96 comune; Caraș-Severin cu 26; Arad cu 25 și județul Sălaj, unde erau lipsite de școli 24 comune.

Se poate constata prin urmare, că 'ocmai județele, în cari populația românească era mai mare la număr, au fost lipsite de școli. Evident, ar fi zadarnic a se mai afirma că toate acestea s'au petrecut la întâmplare, căci după cum se va vedea din datele statistice de mai jos, guvernele ungurești continuau în mod foarte sistematic să împingă populația românească în întuneric, crezând că în felul acesta o vor putea stăpâni cu mai multă ușurință.

Să trecem acum la învățământul secundar. În acelaș timp, înainte de război, în Ardeal și Banat existau în total 53 licee (45 clasice și 8 reale), 10 gimnazii (8 clasice și 2 reale), și 7 școli secundare de fete.

După confesiuni ele erau: 11 licee romano-catolice; 3 greco-catolice; 1 greco ortodox; 9 reformate; 6 luterane; 1 unitar; 2 gimnazii greco-ortodoxe; 3 gimnazii luterane; 1 unitar; iar restul liceelor și gimnaziilor erau de stat și comunale.

Prin urmare pe naționalități aveau:

Ungurii 43 licee și 5 gimnazii, total 48, cu 791 profesori și 15996 elevi.

Sașii: 6 licee și 3 gimnazii, total 9, cu 118 profesori și 2040 elevi.

Românii: 4 licee și 2 gimnazii, total 6, cu 72 profesori și 1733 elevi.

Repartizat pe numărul populației revine un liceu la ungar și

pentru 34.900 suflete; un liceu la sași pentru 89.000 suflete și un liceu la români pentru 750.000 suflete!

Mai greu loviți au fost românii greco-ortodocși, cari la 2 milioane suflete abia aveau un liceu și 2 gimnazii! Datele sunt culese din statisticile oficiale ungurești de pe acele vremuri

După cum se vede, situația școlară a românilor din Ardeal era de 20 de ori mai rea decât a ungarilor. Urmările sunt firești dar cauzele nici decum nu sunt acelea despre cari vorbește contele Apponyi. Căci „sforțările“ de a culturaliza naționalitățile din Ungaria se rezumau la desființarea școlilor nemaghiare și la refuzul de a li se îngădui să-și înființeze instituțiuni de învățământ.

Am putea cita în privința aceasta nenumărate exemple. Ne mulțumim însă cu câteva. Încă în anul 1885 sinodul eparhial a decis înființarea unui liceu românesc la Arad, dar guvernul maghiar a interzis întemeierea lui. În anul 1881 un număr de 84 comune din Banat a decis înființarea unui liceu românesc la Caransebeș, asigurând mijloacele materiale pentru funcționarea lui. Timp de 10 ani au luptat bănățenii pentru a obține autorizația pentru înființarea liceului, dar fără nici-un rezultat. În cele din urmă, pentru ca insistențele lor să înceteze, li s'a răspuns, că „nici în prezent, nici în viitor, înființarea unui liceu românesc nu se va admite“.

Acestea au fost „sforțările“ pe care le-a depus Ungaria contelui Apponyi pentru „ridicarea culturală“ a românilor din Transilvania.

Trecând mai departe, să cităm tocmai pe autorii maghiari, pentru a vedea, ce părere aveau ei despre „rostul cultural al Ungariei“, care se manifesta prin închiderea școlilor și alungarea învățătorilor români.

Éber Ernő, în cartea sa: „Lupta raselor“, la pagina 3, scrie următoarele:

„După constatările mele, în regiunile locuite de naționalități mare parte a capetelor luminate și gânditoare sunt de părere, că nu poate fi interesul statului maghiar de a întări naționalitățile, cari și în actuala lor situație de inferioritate sunt periculoase, căci în felul acesta, ar spori pericolul ce reprezintă tendințele lor. Între intelectualii unguri de dincolo de Piatra Craiului, spre pildă, domnește părerea hotărâtă, că nu este permis a scoate poporul de jos românesc din inferioritatea lui nu medievală, ci preistorică, mici a-l ridica din sărăcia lui, sau a-i risipi întunerecul cultural

care îl înconjoară, căci din dușman mai slab el ar deveni unul mai puternic. Ei intenționează să slăbească naționalitățile prin înfometare, apoi să le îmblânzească“.

În anul 1918, înainte de unire, a apărut la Turda o lucrare intitulată: „Problema românească — politica maghiară“, datorită lui dr. Ștefan Dénes. E una din acele puține lucrări maghiare, cari se caracterizează printr'un spirit mai liberal și mai clar-văzător al marelui probleme care era problema românească din Ungaria. În ea se relevă unele greșeli ale autorităților de stat maghiare, comise în detrimentul populației românești subjugate.

Care este metoda care trebuie adoptată față de cea mai acută problemă a Ungariei, și ce este problema românească? Există o asemenea problemă? — se întreabă autorul.

Unul dintre cei mai șoviniști scriitori ai Ungariei, Eugen Rákosi, spunea orbit: „Monstrul acesta a fost introdus în conștiința noastră printr'o greșală a idealistilor noștri mărinoși“.

Cu toate acestea problema românească nu numai că a existat, dar ea a pus în pericol situația Ungariei încă înainte de război.

Spre a pune capăt problemei românești din Ardeal, s'au întocmit numeroase rețete și multe din ele s'au aplicat, — spune autorul maghiar, — obținând însă rezultate contrare celor dorite.

În chipul acesta „românii din Ardeal în secolul al XX-lea erau încă siliți să lupte pentru cel mai elementar drept al lor: pentru libertatea limbei“. În cursul istoriei, populația românească, „tratată ca un fel de triburi de piei roșii“, nu a putut face cunoștință, decât cu samavolnicia și cu brutalitatea ungurească. (Pag. 20) Notați bine că toate acestea le spune un autor maghiar.

Statul maghiar avea ideea fixă, că printr'o „politică culturală“ ar putea obține desnaționalizarea românilor. El nu a ținut însă cont de un lucru: nici cultura națională a românilor din Ardeal nu mai era atât de înapoiată și chiar Kossuth scria după eșecul revoluției din 1848, că atâta vreme cât tânărul român dela școala ungurească se înapoiază în mediul lui național, este greșit a se crede, că el se va desnaționaliza vre-odată grație școlii urgu-rești.

Adevărul acesta nu l-au recunoscut însă oamenii politici ai Ungariei, în frunte cu contele Apponyi, ci au continuat o politică asupritoare față de românii din Ardeal, ale cărei rezultate sunt cunoscute din agitațiile provocate prin anul 1907 în sânul popu-

lației românești din Transilvania, — continuă acelaș autor maghiar.

Este adevărat că politica aceasta a lui Apponyi a săpat mormântul a 290 de școli românești, numai în anul 1907, spune dr. Ștefan Dénes pe pag. 50 a lucrării sale și numai în județul Hunedoara s'au desființat 120—130 de școli, dar rezultatul a fost de-testabil. Pe de o parte statul nu avea bani ca în locul acestor școli să înființeze școli de stat, pe de altă parte asuprirea aceasta a provocat o reacțiune enormă din partea românilor ardeleni. Din anul 1848 între românii din Ardeal încă nu izbucnise o ură mai puternică împotriva ungarilor, ca în 1907.

În urma desființării sutelor de școli românești, „s'a ajuns la o dușmănie atât de mare între români și unguri, încât chiar aceia, cari mai înainte erau prieteni, treceau unul pe lângă altul fără a-și da bună ziua, ca și când nu s'ar fi cunoscut nici odată. Comercianții, medicii, avocații maghiari din Ardeal au fost boicotați de români. La adunările dela Alba-Iulia, Blaj, Sibiu și Orăștie au venit sute de mii de români, până și din creerul munților“.

„Procese de agitație și de trădare de patrie erau curente, în fiecare zi. Inchisorile erau pline de agitatorii valahi“..

„Toate aceste măsuri luate împotriva românilor nu au dus însă la nici un rezultat și s'a dovedit că Apponyi a greșit și de data aceasta, cum a mai greșit timp de un deceniu întreg — după propria sa mărturie — în chestia votului universal“.

Vorbind despre drepturile politice ale naționalităților din Ungaria, autorul amintit ajunge la concluzia, că guvernele ungu-rești au refuzat să dea drepturi politice românilor de teama ca măsura democratică a sufragiului universal să nu aducă Ungaria în situația Austriei, unde minoritățile au ajuns să poată dispune de soarta lor.

Este interesant să relevăm mijloacele la care s'au gândit maghiarii, în neputința lor, față de tenacitatea extraordinară a românilor, pe cari nu-i puteau înfrânge nici chiar cu mijloacele cele mai brutale

Pe pagina 40 a aceleiaș lucrări dr. Ștefan Dénes reproduce un articol din ziarul „Ujság“ din Cluj, apărut la 29 Ianuarie 1918, prin care canonicul Iosif Meisel din Brașov propunea a se lua următoarele măsuri față de românii din Transilvania:

1. Desființarea tuturor școlilor românești de orice fel.
2. Cel ce vrea să studieze, să învețe ungu-rește. Cel ce nu

va prezenta un certificat al unei școli maghiare, nu va avea drepturi de cetățean în țară.

3. Să se închidă toate teologiile românești. Teologii greco-catolici români să studieze în teologiile romano-catolice. Numai pe baza certificatelor acestora să poată fi sfințiți preoți. Invățământul teologic greco-ortodox să fie desființat cu desăvârșire. Toți Românii să accepte unirea cu Roma.

4. În administrație și oficii de stat românii nu vor putea fi admiși, decât pe bază de certificate școlare ungurești și numai în regiuni curat ungurești.

5. În regiunile românești să se angajeze numai astfel de învățători și profesori, cari nu cunosc decât limba maghiară (nu și pe cea românească).

6. Calendarul vechiu să fie interzis pe veci. Calendarul nou să fie obligator pentru toată lumea.

7. Aceia, cărora aceste dispozițiuni nu le vor fi pe plac, au dreptul ca în timp de 3 ani să emigreze în Valahia. Le dăm voie să plece, și astfel în 50 de ani vom face ordine în țară“.

Iată mijloacele ce se recomandau de opinia publică maghiară a „Ungariei culturale“, cu privire la tratamentul românilor!

Să vedem acum, cari au fost mijloacele culturii maghiare și în alte domenii. Să cercetăm cum au activat societățile lor culturale.

Aurel Popovici, talentatul nostru publicist, ale cărui scrieri în limba română, franceză și germană, de o pătrundere deosebită și de o documentare strălucită, și astăzi formează izvoare prețioase pentru cercetătorii problemei naționalităților dinainte de război, spune următoarele: „În Ungaria s'au înființat o mulțime de reuniuni, cari sub pretextul de a urmări scopuri culturale, tind la maghiarizarea naționalităților. Intocmai precum celebra asociație panslavistă dela Petrograd se numește: „reuniune de binefacere“, tot așa se numesc și asociațiile panmaghiare „reuniuni de cultură. Scurt este vorba de reuniuni cu un caracter extraordinar de agresiv“.

Presa maghiară încuraja atitudinea șovină a acestor societăți, pentru că pe zi ce trecea fantoma amenințătoare a românilor apărea tot mai înspăimântătoare pentru unguri, cari simțeau că nu sunt stăpâni în țara lor.

Ziarul „Pesti Hirlap“, acest organ al orgoliului maghiar, azi oficiosul revizionismului budapestan, scria în 1885: „Ne prăpădim în Transilvania deși puterea este în mâinile noastre! Cu greu-

tate de stâncă ar trebui să apăsăm asupra elementelor cari ne sunt dușmane. Precum cursul lin și statornic al apei, tot așa și noi ar trebui să săpăm la temelii masele românești... Săcuimea și maghiarimea ar fi trebuit să se întâlnească deja în acțiunea lor seculară, precum se întâlnesc săpătorii unui tunel, cari sfredelesc un munte din două părți opuse. Muntele românesc demult trebuia sfredelit... Transilvania trebuie cutropită cu o întreagă rețea a reuniunilor de cultură“.

Dar în timp ce ziarele maghiare cereau cât mai multe societăți culturale ungurești, orice cerere pentru înființarea unei societăți culturale românești era respinsă de guvernele maghiare.

Acestea au fost scopurile cu cari a luat ființă între altele faimoasa societate EMKE, cu numele societate culturală, în realitate o asociație de maghiarizare forțată, îndreptată împotriva românilor din Ardeal, având scopuri, cari în loc să fie cu adevărat culturale, *sunt o adevărată pălmuire a cuvântului: cultură.*

Au avut de suferit în special județele din Săcuime, cari s'au convins prin propria lor experiență, ce însemna „cultură milenară maghiară“, cu care după război contele Apponyi ținea să argumenteze teza sa revizionistă.

În ce privește presa, cultura maghiară avea aceleași metode brutale. Până în anul 1914 Ungaria avea două legi de presă. Una pentru uzul propriu al gazetelor maghiare, iar cealaltă pentru românii din Transilvania. Toate protestele ridicate de români împotriva acestor stări de lucruri au fost zadarnice și în zadar a protestat împreună cu ei chiar și opinia publică europeană.

Urmarea a fost o persecuție înspăimântătoare a presei românești din Transilvania.

Distinsul publicist al românilor ardeleni de pe vremuri, Eugen Brode, vorbind despre persecuția împotriva presei românești din Transilvania, în cartea sa „Die Rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn“ (pag. 90), scrie următoarele:

„Curtea cu jurați din Cluj a judecat în timp de 9 ani (1885—1894) vre-o 50 de procese de presă, în cari au fost condamnate vre-o jumătate de sută de persoane, la mai bine de 50 de ani închisoare și 10 000 florini (800.000 lei) amendă“.

Numai în procesul Memorandului, jurații maghiari au condamnat pe conducătorii românilor ardeleni la 29 ani și 4 luni închisoare.

Într'un articol al său, publicat în ziarul „La Justice“, marele

Clemenceau scria pe vremea procesului Memorandului, apărând pe românii transilvănceni: „În Ungaria libertatea de presă este cu totul iluzorie. Într'un singur an s'au intentat ziarului „Tribuna“ dela Sibiu 19 procese de presă, redactorii ziarului fiind condamnați la 8 ani închisoare“.

Ziaristica română dinainte de război devenise un martiraj și aproape nu avem gazetari, cari să nu fi fost purtați prin închisorile dela Vaș ori Seghedin.

În ce privește presa ungurească, Aurel Popovici face într'o lucrare a sa constatarea foarte justă, că „ea nu pomenea despre români decât spre a-i insulta, sau spre a-i amenința“. Trebuie menționat aci, că pentru lucrarea în care el făcea această constatare a fost condamnat de Tribunalul din Cluj la 4 ani închisoare.

Presa maghiară avea și atunci o atitudine și o manieră, cari nicidecum nu justifică pretențiile contelui Apponyi cu privire la superioritatea culturală a ungarilor. Ațâțările cele mai revoltătoare și injuriile cele mai lipsite de bun simț erau la ordinea zilei și am putea cita sute și mii de exemple.

O comparație cu felul de a scrie al presei românești depe vremuri și de azi, față de maniera gazetelor ungurești de dinainte de război și de acum, ne va convinge cu ușurință, unde este superioritatea culturală. Căci metodele și tonul lipsit de bun gust al presei ungurești, — la noi nu au fost cunoscute nici-odată.

Chiar și străinătatea își avea părerea sa despre metodele Ungariei culturale. Cităm părerea pe care a exprimat-o pe vremea Memorandului francezul Eduard Thouvenel, vorbind despre o serbare națională ungurească: „Poporul străbătea străzile strigând: Ungarie și libertate! Iar ca probă despre respectul său pentru libertatea altora, spărgea ferestrele cetățenilor, cari nu împărtășeau patriotismul lor, iluminându-și casele.“

Zece secole au trecut peste acest popor, fără a șterge caracterul său. Maghiarul de astăzi este fiul demn al barbarului de odinioară!“

Aceeaș părere au exprimat-o și alți bărbați politici și oameni de știință străini, între cari Leon Tolstoi, Björnsterne Björnson, lordul Fitzmaurice, Clemenceau, Wickham Steed, Seton Watson și mulți alții.

* * *

Între altele, contele Apponyi spunea următoarele în lucrarea „Dreptate Ungariei“: „Chemarea istorică a unei națiuni în ce pri-

vește omenirea întreagă, poate fi cercetată din mai multe puncte de vedere. Pare a fi paradoxal, totuși este adevărat: chemarea aceasta este însăși existența sa.

Prin simplul fapt al existenței sale, fiecare națiune îndeplinește un rol în evoluția istorică a umanității, contribuind la dezvoltarea tipului omului perfect. Popoarele care nu pot aduce în privința aceasta nici-o contribuție, se prăpădesc, se asimilează ca o materie brută sau ca parte componentă dintr'un tip național mai complex și cu mai multă vitalitate, ori — ca multe popoare sălbatice — continuă a vegeta fără istorie, căci pentru o națiune istoria începe numai din momentul înlănțuirii ei în procesul de evoluție al omenirii“.

Dar argumentele bărbatului politic maghiar, menite a susține teza „rolului culturalizator al Ungariei“, pledează tocmai împotriva sa.

Căci din toate cele ce am spus până aci, din persecuția culturală a poporului românesc din Ardeal pusă la cale de unguri prin fel de fel de mijloace, prin desființarea școlilor, persecuția învățătorilor, a presei, a bisericii și a oricărei manifestări culturale românești, reiese în mod clar că s'a atentat la însăși existența noastră, deci la chemarea noastră istorică în concertul popoarelor civilizate! Aceasta să fi fost oare contribuția ungurească la progresul civilizației mondiale?

Dar mai este încă ceva. Teoria maghiară, care a decernat cu lipsă de modestie titlul de „națiune tare“ poporului maghiar pentru a justifica dreptul său de a stăpâni, se desminte prin înseși faptele istorice.

Dacă națiunea maghiară a avut momente de glorie, ele coincid cu vremurile, în cari naționalitățile și în special românii din Ardeal și Banat, i-au acordat concursul lor. Indată ce acest concurs i-a fost retras, Ungaria s'a prăbușit, și azi, fără naționalități revizionistii maghiari *busfin singuri* că Ungaria nu poate exista.

Cum? Adică puterea vitală a Ungariei o dădeau numai naționalitățile ei? Căci afirmația revizionistă, că Ungaria de azi e incapabilă de a trăi, nu poate însemna altceva. Recunoscând însă acest lucru, implicit ungurii recunosc și faptul că nu la ei se găsește vitalitatea și puterea alcătuitoare de stat, ci la noi românii!

După contele Apponyi, poporul tare este acela, care are puterea de asimilare, care prin forțele sale culturale reușește să se

înlănțuiescă în evoluția omenirii, ca un element de progres și de civilizație.

Ei bine, timp de zece secole ungurii nu au reușit să-și impună puterea lor de asimilare față de românii din Ardeal, cu toate că au pus în slujba ei până și forța brutală. Tocmai pe vremea maghiară s'a putut întâmpla, că ungurii, cu toată opera de persecuție și de extirpare pusă la cale împotriva românilor, strigau cu disperare: „pierdem Transilvania”. Forța brutală a statului maghiar nu reușea să contrabalanseze vitalitatea și superioritate etnică a poporului românesc, care se manifesta printr'un proces de asimilare a ungarilor.

Nimic nu dovedește mai mult teza noastră, decât însuși faptul, că în timp de o mie de ani puterea de asimilare maghiară, care după contele Apponyi este un criteriu al superiorității culturale, nu s'a manifestat. Românii și-au păstrat naționalitatea lor timp de zece secole, față de întreaga urgie deslănțuită împotriva lor de stăpânirea maghiară, și în 1918, în loc să se producă rezultatele procesului de asimilare unguresc, Românii și-au refăcut statul daco-roman în hotarele lui de pe vremea cutropirii ungu-rești dela sfârșitul secolului al IX-lea.

Evenimentele istorice, pe cari le vedem și cari nu pot fi nici negate, nici răstălmăcite, răspund singure la întrebarea: care dintre cele două națiuni poate fi numită după Gobineau „națiune tare”, — națiunea română, sau cea maghiară?

În antichitate superioritatea culturală incontestabilă a poporului roman s'a manifestat impunător în toate provinciile imperiului. În timp de două-trei secole a fost asimilată întreaga populație băștinașe. În toate părțile, pe unde au pătruns legiunile romane, ele au lăsat urmele neșterse ale unui popor de mare cultură, și nici decum amintirea pustiirilor și asupririlor barbare.

Iată de ce se poate vorbi despre o superioritate culturală spre pildă a poporului roman. Dar cu ce drept pretind ungurii a li se recunoaște superioritatea culturală și rolul civilizator în Sud-Estul european?

Am arătat doar că puterea de rasă a ungarilor nu a fost în stare de a se impune față de naționalități, iar în ce privește cultura ungurească, am văzut cari au fost mijloacele ei.

Este lucru c'udat că tocmai acei unguri pretind a propaga și a salva cultura europeană, cari înainte de războiul mondial erau legendari cu ignoranța lor în ce privește tot ceea ce se pe-

trecea în restul lumii, necunoscători de limbi străine, lipsiți de dorința de a vedea ce se petrece în lumea cultă din Apus, caracterizându-se singuri prin dictonul miop: „Extra Hungariam est vita“.

Numai câțiva aristocrați maghiari mai făceau călătorii prin străinătate, mai mult de plăcere decât de studii, unde s'au făcut cunoscuți doar prin chefurile lor strașnice. Marea masă a ungu-rilor, ignora atât de mult cultura europeană, încât până la războiul mondial nu a existat decât un număr extrem de restrâns de maghiari cari vorbeau limbi străine. Nu cunoșteau nici chiar limba germană, cece a scandalizat adânc până și pe propriii lor aliați germani. Generalul Falkenhayn, trimis în Ardeal cu o armată germană împotriva României, după cum a înregistrat tocmai un autor maghiar, a exclamat cu multă indignație: „China începe în Ungaria“!

Ei bine, această Chină a Europei pretinde acum a avea un rol culturalizator față de popoarele cari o înconjoară?

* * *

Să cercetăm mai de aproape: este oare poporul maghiar un element de progres în procesul de evoluție al culturii? Are oare în adevăr poporul unguresc o chemare istorică și culturalizatoare de îndeplinit în Sud-Estul european, după cum pretind revizionisții dela Budapesta?

Răspunsul nu este greu de dat. Dacă chemarea istorică a unei națiuni este simpla sa existență, după cum spune contele Apponyi, atunci poate să-și aibă și poporul unguresc chemarea sa. Un rol culturalizator însă națiunea maghiară nu a avut, nici nu poate avea în Sud-Estul european, pentru că această ar impunea superioritatea sa față de neamurile cari o înconjoară. Superioritatea aceasta nu există, căci dacă exista, ea se impunea prin forța împrejurărilor, — poporul „superior“ maghiar asimilând popoarele pretinse inferioare.

În loc de un proces natural, prin care cultura ungurescă să se impună singură prin valoarea ei, internă, cultura maghiară s'a confundat cu scopurile șovine ale statului politic unguresc care a încercat să o impună prin forța brută, desființând cultura popoarelor conlocuitoare din Ungaria, sau împiedicându-le de a-și urma evoluția lor firească.

* * *

Fără îndoială există o luptă și în viața culturală. *Dar ea nu*

este o luptă de exterminare, ci una de emulație. Cultura inferioară dă loc singură, în mod automat, fără mijloace de constrângere — culturi superioare.

Cultura, care are nevoie de mijloace brutale pentru a se impune, nu poate fi decât de o valoare inferioară, foarte problematică. Puterea de penetrațiune, care este în realitate marea dovadă a superiorității unei culturi, nu este constituită din mijloacele brutale ale autorității publice, ci din forța de convingere și recunoașterea acestei superiorități ca nevoie socială, din partea popoarelor inferioare culturalicește.

Dacă ar trebui să facem o comparație, credem că cea mai potrivită ar fi următoarea: cultura omenirii este asemănătoare unui imn de slavă armonios, în vecinică perfecționare, ale cărui acorduri se compun din culturile diferitelor națiuni, din acel „specific național“, cu care ele contribuie la progresul uman.

Cu cât acordurile singuratice vor fi mai perfecte și cu cât ele se vor încadra mai armonios în simfonia generală a culturii, cu atât mai mare este meritul popoarelor de a fi contribuit la progresul omenirii, și cu atât mai mult vor răspunde ele chemării lor istorice.

Progresul spiritual al omenirii impune prin urmare o libertate deplină de dezvoltare a fiecărui neam, chemat a contribui la cultura umanității, și în acelaș timp o colaborare armonioasă pentru a duce înainte marea cauză a progresului culturii generale.

Națiunile, cari împiedică dezvoltarea culturală a altor popoare, sunt elemente de regres, cari periclitează evoluția propășirii umane „Specificul național“, cu care fiecare națiune contribuie la cultura generală, este de ordin atât de individual, încât a încerca să-l impui forțat altor națiuni, însemnează a ignora propria ta chemare istorică și a nu înțelege rostul unui neam în procesul de evoluție a culturii omenestii. O națiune care face acest lucru, nu poate fi socotită element de progres cultural. Ori, ce a făcut poporul maghiar altceva, în tot cursul istoriei sale, decât de a se fi împotrivit evoluției culturale a națiunilor conlocuitoare și de a fi încercat să le impună forțat cultura sa?

Greșala ungarilor este atât de profundă, și lipsa lor de înțelegere cu privire la problema culturii generale este atât de mare, încât în progaganda lor revizionistă mai susțin încă enormitatea „rolului culturalizator al ungarilor în Sud-Estul european“, — bun înțeles după vechile metode, impunând o cultură străină, complet

lipsită de originalitate popoarelor cu un specific național pronunțat, cari își au și ele cultura lor avansată.

Este cu totul de prisos să mai insistăm asupra faptului, că azi în Europa nici-o națiune nu-și poate aroga vre-un drept culturalizator asupra celeilalte, — dar trebuie să subliniăm concepția atât de diformă, pe care și-au format-o ungurii, cu privire la cultură și la contribuția lor la progresul spiritual al umanității.

Oricât de greșit și falș ar fi argumentul „rolului culturalizator al Ungariei“, adevărul este că el a fost socotit de revizionisti ca o armă puternică, din moment ce ea a fost făurită și mânăuită de însuși fostul ambasador al Ungariei la Societatea Națiunilor, contele Adalbert Apponyi.

Iată însă, la ce se reduce și acest argument unguresc! El este tot atât de lipsit de bază, ca și celelalte argumente revizioniste, de aceea răspunsul nostru, bazat pe convingere și pe dreptatea cauzei românești, nu poate fi decât un energic, scurt și sobru: „Nici-o brazdă!“

Dr. Aurel Gociman

Condamnarea d-rului Basch

Cetitorilor noștri li-i prea bine cunoscut despre ce osândă e vorba. Fostul secretar al Asociației culturale a germanilor din Ungaria, d-rul Franz Basch, a fost condamnat de tribunal la trei luni închisoare iar de Curtea de apel la cinci luni, pentru că a 'ndrăznit să critice la o adunare populară maghiarizările de nume. Condamnatul a făcut recurs la Casație. Iar între timp guvernul i-a prejudiciat recursul căptușind Asociația culturală a germanilor cu renegați și pânându-i să-l dea pe Basch afară din Asociație și să-l vestejească prin comunicate publice. Sentința Casației era ușor de prevăzut după acestea. La sfârșitul lunii trecute condamnarea la 5 luni închisoare a celui care a 'ndrăznit să critice maghiarizările de nume, a rămas definitivă.

Și tot atunci când se dedea această sentință, ministrul unguresc de culte Homan făcea la Berlin declarații de prietenie, iar Ungaria primea vizita secretă a unor delegații de ofițeri hitleriști.

Frumoasă amiciție, — fie-le de bine!

UMBRILE...

de SEVER STOICA.

„Muncind la lucrarea mea An Atlas of current Affaires am înțeles cât de esențială este cunoașterea temeinică a istoriei pentru înțelegerea justă a problemelor zilelor noastre.”

I. F. Horrabin, în prefața cărții „Harta istoriei Europei dela veacul al II-lea până 'n veacul al XX-lea”, Hamstead, Martie 1935.

Pătîm prin multe umbre și lacune. Este de neînțeles de ce n'avem încă o istorie a Ardealului scrisă sub unghiul intereselor românești. Singurul istoric de mare suprafață rămîne și astăzi Gheorghe Barițiu. Dar Barițiu nu este citit. Volumele lui sînt epuizate. Generația tînără nu-l cunoaște de loc. Și se pare că lumea nu simte nevoia unei adânciri în istorie ca să se cunoască, să știe de unde vine și încotro se îndreaptă. S'ar putea obiecta că nu sînt timpurile prielnice unei opere de retrospecțiune. Și argumentul acesta este serios. Viitorul ne deschide perspective așa de largi și ne pune probleme așa de mari, încît nu avem timpul să ne întoarcem privirea înapoi. Argumentul acesta ar rămîne valabil și ar legitima eliminarea preocupărilor de ordin istoric, dacă n'am avea și funcționari ai istoriei, profesori a căror îndelețnicire este cercetarea și cunoașterea istoriei. Dar rămîi înmărmurit de ce nu se găsește în generația tînără vreun profesor, care să dorească să-și avante numele în publicitate pe aripile cercetării istoriei Transilvaniei? Recunosc, timpul nostru materialist și corupt nu este propice ridicării valorilor prin muncă. Dar, totuși, nu se găsește nici o vocație autentică, care dincolo de raza indiferenței unei societăți întregi, dincolo de ingratitudea contemporaneității să îmbrățișeze trecutul? Timpurile noastre să fie așa de mici, încît să nu poată da nici un nume la iveală, nici un cercetător, nici un îndrăgostit al trecutului nostru, nici un curios al mormintelor, care închid în sicriile lor atâtea taine?

Dar oricît însăși existența noastră națională ne îndreaptă privirea spre viitor, n'avem nici o scuză că uităm istoria, n'avem

nicio justificare că nu scrutăm trecutul. Pentru că nu ne preocupă nici viitorul României. Și înțeleg această preocupare în mod serios, nu prin avânturile verbale ale solemnităților, unde naționalismul a devenit convențional cași politeja. Cercetarea trecutului nu reprezintă numai o pură curiozitate științifică. Există și o astfel de istorie. Dar istoria este și cercetarea anumitor probleme pe care ți le impune prezentul și viitorul. În acest sens se poate afirma că fiecare generațiune, care este pătrunsă de misiunea sa istorică, are o istorie a ei, are o perspectivă particulară în scrutarea trecutului, spre a-l lega de prezent și prin prezent de viitor. Problemele esențiale ale actualității, care ca o undă se revarsă spre viitor, impun o anumită perspectivă a istoriei, care este în raport cu necesitățile biologice ale nației și care poartă pecetea spiritului dirigent al epocii. Căci oricât s'ar strădui capetele mari, dornice de a privi lucrurile sub specie aeternitatis, nici ele nu scapă de iobăgia spiritului contemporaneității. Dar o inteligență, care poartă în ea spiritul autentic al nației, va fecunda prin acest spirit perspectivele istorice, și prin această fecundare nouă a istoriei va fertiliza aspirațiile noi ale nației, care ca o nouă săgeată dintr'un arc întins stă gata să se lanseze în viitor.

Cred, însă, — și nu pesimismul mă inspiră să fac această îndurerată constatare, — cred că generația actuală este cea mai insuficientă generație din câte a dat neamul românesc. Da, generația actuală a României Mari este cea mai insuficientă generație. N'o interesează trecutul, pentru că nu-și simte rădăcinile în trecut, pentru că este egoist-individualistă și nu se simte solidară cu străbunii, cu suerinițele, cu strădaniile, luptele și martiriul străbunilor, pentru că, în fine, această generație nu simte că divorțul de trecut înseamnă eliminarea ei din istorie. Și nu se interesează nici de viitor, pentru că nu știe care este acest viitor, pentru că nu știe pe ce drum să-și ghideze pașii, pentru că nu simte ca un svon aspirațiile, care se înalță din trecut ca rădăcinile din pământ, pentru că nu știe că viitorul nu se poate primi în dar, ci trebuie cucerit prin luptă, prin muncă, prin jertfă, prin respectarea valorilor, prin respectarea valorilor generației sale atât a câte există și în măsura în care există, dar nu prin cultul mediocrității și al submediocrității, care înflorește astăzi, prin renunțări și transacții, prin adaptare comodă la imoralitate, și în sfârșit pentru că această generație vrea să stoarcă din actualitate maximul de beneficiu nu prin minim de efort, ci prin efort nul sau

prin efort verbal, prin propaganda lipsită de pudoare a sporadicului și minimului efort fizic însoțit de ignorarea și adesea de disprețul vădit al prostului pentru creația spirituală. Da, generația aceasta este o generație insuficientă.

Dacă nu ne preocupă trecutul, trebuie să ne intereseze cel puțin viitorul. Dar viitorul nu-l putem înțelege, dacă nu știm să asimilăm propria noastră istorie și dacă nu încercăm să pătrundem spiritul națiunilor mari și mentalitatea popoarelor vecine, ca să 'im în orice clipă a istoriei în gardă și să putem face la momentul oportun jocul aspirațiilor noastre. Pentru că, în definitiv, istoria e creată de spiritul popoarelor.

Rămâi, însă, uimit de câtă puțină înțelegere dau dovadă oglinzile opiniei publice, presa și publicistica noastră, față de problemele externe. Am impresia că nici o națiune nu este atât de supusă influențelor și propagandei puterilor streine ca România. Dar în măsură în care ne călăuzim de propaganda streină, în acea măsură ne îndepărtăm dela linia intereselor noastre istorice. Și am impresia că nici o țară nu este mai aptă spre a-și călca interesele vitale sub influența unor ideologii, cari n'au nimic comun cu interesele noastre, ci cu interesele puterilor streine, ca țara noastră. Rămâi uimit cum probleme, cari ne privesc îndeaproape și cari au repercusiuni asupra politicii noastre externe, cum aceste probleme sunt văzute prin mai multe prisme, când ele trebuie privite sub un singur unghi, acela al intereselor noastre. Trebuie să rămâi uimit, când asști la patima cu care aceste probleme sunt desbătute și cum zi de zi opinia publică este indusă în eroare. Unii așa ziși naționaliști țin de o datorie sacră a lor să rostească cuvinte necântărite la adresa Franței, iar așa zișii democrați nu scapă ocazia să hulească Germania. Dar cum putem să comitem aberația să ne orientăm politica externă după politica internă pe care o fac țările streine și cum ne putem orienta în politica externă după sentimentele politice interne pe care le profesăm? Și dacă în Franța va veni un regim naționalist, ceace este foarte posibil dacă comunismul va continua să progreseze (regimurile naționaliste vin în țările amenințate de comunism), și dacă în Germania se va prăbuși hitlerismul (ceace nu se va întâmpla), atunci am avea din nou motive să ne schimbăm politica externă? „Naționaliștii“ să devină francofili, iar comuniștii germanofili? Dar să fim serioși. Oare dacă Germania hitleristă ține să aibă raporturi de amicitie cu Franța de stânga, noi

trebuie să ne lepădăm de această amicitie? Sau dacă iubim Franța, trebuie să ne manifestăm această dragoste prin cuvinte de insultă la adresa Germaniei Noi? Să fim serioși și să înțelegem că dincolo de orice sentiment politica noastră externă nu trebuie să se călăuzească decât de interesele noastre reale. Și orice turburare a opiniei publice, orice încercare de a crea curente ostile în țară fie față de o țară, fie față de alta, precum și orice atmosferă pătimașă de natură a turbura judecata calmă și sănătoasă a nației este o crimă la adresa viitorului României. Dar desbinarea părerilor în politica externă nu este numai o dovadă a situației geopolitice grele în care ne aflăm, ci și un semn vădit de îngrijorare pentru viitorul acestui neam, care nu poate să aibă decât o singură politică externă, întemeiată pe voința unanimă a nației și pe unitatea de vederi a factorilor politici hotărâtori din țară.

Sever Stoica

Cinisme ungurești

La începutul acestei luni s'a ținut la Budapesta congresul Uniunii interparlamentare. Și s'au organizat pentru tâmpirea oaspeților două expoziții: Una, ca să li s'arate peste câte țări și mări a purtat făclia libertății șovinistul Kossuth. Și-a doua, ca să afle că Ungaria e cel puțin cât Albionul patria constituționalismului și-a parlamentarismului. Li s'a arătat — cf. „Magyar Hirlap” din 5 crt. — că întâia manifestare a principiului parlamentar în Ungaria e dela 1267, posteroară cu abia doi ani celei engleze; că dela 1298 Ungaria e cărmuită de guvernanți responsabili; că la 1568 dieta dela Turda a legiferat cea dintâi în Europa libertatea religioasă.

Asemenea culme a cinismului fără îndoială că nu s'a mai pomenit. Să faci din Kossuth apostol al libertății și din bestiile nemeștii cari au ilustrat istoria Ungariei guvernanți responsabili, iar pe deasupra să numești scoaterea din lege a autohtonilor majoritari ai Ardealului, a românilor, întâia legiferare a libertății religioase în Europa, e o neobrăzare cum numai la Budapesta se poate vedea. Și totuși mai mult decât aceasta te revoltă că nu s'a găsit între participanții congresului interparlamentar unul să vomiteze broaștele ce li s'au dat să înghită, ba ca mâine o să vezi pe un alt Vallat că reclamă în resa apuseană revizuirea tratatului dela Trianon în baza monstruoșităților ce le-a învâțat la expozițiile dela Budapesta.

Românii din Bulgaria

IV Grupul dela Sud

de **PETRE PETRINCA**

Românii balcanici sau Aromânii din grupul răzleț de Sud, după origine și așezăminte, se împart și ei în două subgrupuri: o parte dintre ei sunt tot Români dunăreni, iar cealaltă Români balcanici.

Aromânii, cari populează unele regiuni din Sudul Bulgariei, își au așezămintele lor străvechi. O altă parte sunt veniți din Macedonia, având așezăminte vremelnice în cari poposesc cu turmele lor de oi, iar cea mai mare parte sunt stabiliți în diverse localități.

Aromânii păstori, veniți din Macedonia și din alte regiuni ale Balcanilor, colindă regiunea muntoasă a „Bulgariei de Sud”, unde găsesc pășuni bogate pentru turmele lor de oi. Ei își mută locuințele, deobicei situate în sălașe la altitudini mari, după împrejurările vremii și ale ocupațiunii lor de păstori.

Noua împărțire teritorială a Balcanilor de Sud, în urma tratatelor de pace, a pus capăt peregrinării aromâne, cunoscută încă dinaintea Evului Mediu.

„Creierea de noi frontiere dealungul munților Macedoniei impune pe aceste populațiuni nomade la plata unor impozite grele ori de câte ori încearcă să treacă granița spre a căuta pășune în șesurile Macedoniei grecești sau a Traciei Orientale.

„Neavând locuințe stabile și locuind în corturi sau colibe de scânduri demontabile, ei sunt excrocați de organele administrative bulgărești și jefuiți de bandele bulgare înarmate, care cutreeră munții sub directiva Comitetului revoluționar macedonean” (Cf. I. M. Popovici: „Situția Românilor Macedoneni din Jugoslavia, Grecia și Bulgaria, etc. p. 33).

Aromânii aceștia sunt populația flotantă a grupului românesc din Bulgaria sudică și-și au originea din munții Pindului, Rila și Rodopi.

„Această populațiune ar dispune astăzi de aproape 120.000

capete de vite și 8.000 de cai și e gata să-și vândă acest avut și să emigreze în România. Numărul celor cari se găsesc în această situațiune ar fi de aproape 500 de familii". (V. Popovici, op. c., p. 33).

O parte dintre Aromâni, așa numiții „chirigii“, sunt un fel de mici comercianți, cari colindă cu călușii lor mărunți de munte încărcăți cu mărfuri, toate orășelele și localitățile din Sudul Bulgariei, pe văile râurilor Vardar, Struma, până la Vidin, Lom și Varna.

Grupulețele aromâne, trăind pe unele locuri izolate de grupurile aromânești mai mari, sunt amenințate de-a fi bulgarizate.

O altă pacoste pe capul Românilor balcanici este faptul, că în anii de după război pășunile din munții Rila și Rodopi au fost reduse cu mai mult de jumătate, sub motivul că ministerul de agricultură bulgar trebuie să le planteze cu păduri de brad.

O altă metodă de asuprire a elementului aromân din Bulgaria e munca obligatorie sau așa numită „*trudovacie*“ impusă prin lege tuturor bărbaților între anii 20 și 40.

Deși păstorii Români din Sudul Bulgariei n'au fost considerați nici când ca supuși bulgari, nefiind obligați nici serviciului militar, ei sunt siliți a presta „*trudovacia*“ sau să răscumpere această îndatorire nedreaptă cu o sumă de 10.000 Leva de fiecare.

E de prisos să o spunem, că suma aceasta e extrem de exagerată și cea mai mare parte dintre păstorii Aromâni n'o pot plăti cu tot avutul lor. Și în această situație imposibilă sunt supuși la toate șicanele autorităților statului vecin.

„In 1925, Comitetul de aprovizionare din Sofia a luat cu forța și încă continuă să ia laptele dela oile Aromânilor — pe preț de 5 — 6 leva kg., în timp ce pe piață se vinde cu câte 11 — 12 leva kg.

„In primăvara anului 1920 păstorilor Români Macedoneni nu li s'a permis să locuiască în colibele lor dela Bechița (un important centru aromânesc în munții din Sudul Bulgariei). Colibele din Caramanda au fost distruse prin foc ca să nu mai rămână picior de Caracoeni (un grup al Aromânilor, ce numără vreo 6000 suflete), iar colibele dela Sofon au fost distruse de bandiți “

„In căteși trele aceste localități, pășunile au fost reduse la un sfert și vitele erau expuse să piară de foame, dacă Românii nu arendau alte pășuni, cu taxe mai mari, dela particulari.“

In Macedonia bulgărească elementul aromânesc trăiește sub

teroarea Comitetului revoluționar macedonean-bulgar. Acest comitet impune adevărate biruri pe capul Aromânilor. „De fiecare cap de oaie vândută, de fiecare kg. de tutun recoltat și de fiecare kg. de cașcaval și de lapte adus în târg, de fiecare metru cub de lemne transportate din munți, Români sunt siliți să plătească o taxă în favoarea Comitetului revoluționar“ (cf. Popovici, op. c. p. 31).

Afară de aceste haraciuri sau sarcine, în beneficiul aceluiaș Comitet, prin teroare, se storc așa zisele contribuțiuni sau taxe voluntare, luate după mărimea averii fiecărui român. Cei ce nu le pot plăti sunt amenințați cu moartea și alte batjocuri neomenești.

Un tânăr aromân, cetățean român, pentru care a intervenit Legația noastră din Sofia spre a-l scuti de „trudovacia“, a fost omorât din ordinul Comitetului revoluționar macedonean bulgar.

Teroarea autorităților bulgare și-a comitetului revoluționar este de neînchipuit. În această privință M. Popovici (op. c. p. 31), ne dă și următorul caz de necrezut:

Tribunalul din Giurmaia (localitate aromânească importantă), în ziua de 16 Septembrie 1930, dă următoarea sentință într'un proces dintre un Aromân și-o bulgăroaică:

„Se admite executarea anticipată a hotărârii intrucât reclamantul este străin „supus român“, ceea ce se constată din certificatul No. 2538 din 10.X. 1925 — și acum în orice moment poate să-și reducă la minimum patrimoniul său în România unde li se de pământul Bulgarilor expulzați din Dobrogea“...

Intr'adevăr, o asemenea judecată numai în Balcani se putea zămislî!

Calvarul acestor Români e tot ce poate întrece închipuirea și ori câte exemple am da, nu s'ar putea ilustra îndeajuns realitatea cea mai crudă a vieții lor.

Din fața acestui tratament barbar, care desfide orice principiu umanitar al unei protecțiuni de drepturi cetățenești sau minoritare, Aromânii iau drumul pribegiei și mulți dintre ei s'au colonizat în țară, în decursul celor 15 ani din urmă.

Cea mai mare parte dintre ei, însă, au rămas tot sub vitregia stăpânirii bulgărești.

Pe baza articolului 158 al Tratatului de pace dela *Neuilly*, Aromânii li s'a creiat posibilitatea de-a opta pentru cetățenia română, dar grosul lor au rămas tot supuși bulgari, iar uneorî și „heimatloși“ sau fără nici o cetățenie.

Petre Petrinca:

DELA LIGA ANTIREVIZIONISTĂ

Pomenirea martirilor arădani din anii 1918—19

Aniversarea a 17-a — dela 17 Mai crt. — a desrobirii Aradului, va rămânea un moment deosebit de luminos în istoria postbelică a românilor arădani.

Secția arădană a Ligii Antirevizioniste a prăznuit aniversarea printr'o falnică cruce de granit închinată victimelor arădane din 1918—19 ale turbării ungurești, iar comitetul regional din Transilvania al Ligii a năunat marea praznicului cu-o adunare generală ținută la Arad, onorată cu prezența sa de marele român din fruntea Ligii, d. Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, de conducătorul comitetului pentru Transilvania al Ligii d. prof. Ioan Lupaș și de majoritatea membrilor acestui comitet și-a președinților de secții din Ardeal ale Ligii.

Sfințirea crucii martirilor arădani dela 1918—19 a fost precedată de-o slujbă oficială la catedrală, de unde asistența ne-nchipuit de numeroasă a defilat până la crucea de lângă pădurice într'o procesiune impresionantă, în frunte cu P. S. Sa Episcopul Andrei, cu toate autoritățile Aradului și cu toți conducătorii Ligii Antirevizioniste.

În prezența a peste 10 mii de țărani s'a oficiat în fața crucii un parastas festiv, după care P. S. Sa Episcopul Andrei Mager a rostit următoarele cuvinte:

Cuvântarea P. S. Episcop Andrei Mager

Astăzi, când se împlinesc 17 ani decând orașul acesta, inima românescului județ Arad, a fost eliberat de sub o stăpânire urgisită de tristă amintire, ne-am adunat aci să punem o nouă pecete, un semn ceresc pe aceste hotare și să facem un nou legământ că nu vom ceda nimănui nicio brazdă din pământul strămoșesc, frământat cu sudoare și îngrășat cu sângele părinților și strămoșilor noștri.

În fața uneltirilor celor ce mai jinduiesc la moșia noastră strămoșească am venit să strigăm din nou lumii dreptatea no-

stră și pentru cei ce vor să facă uitat trecutul să desvăluim încă-odată adevărul, ca să se știe, că suntem trei și nu vom îngădui ca minciuna și nedreptatea să mai învie odată din mormânt.

Liga antirevizionistă din județul Arad a scris pe această cruce nouăzeci de nume de martiri români din acest județ cari în vremea prăpădului dintre toamna anului 1918 și primăvara eliberării noastre naționale din 1919 și-au frământat sângele cu glia ca dovadă că pământul acesta a fost răscumpărat cu sângele nostru. Preoți, învățători și alți intelectuali ai satelor și-au înfrățit sângele lor de jertfă pe același altar al martirajului cu nenumărații țărani ca semn al nedesmințitei uniri ce-a fost totdeauna între fiii neamului nostru.

Au sângerat alături femei și bărbați de toate vârstele, doamne și țărance, sănătoși și bolnavi până la copiii nevinovați. Cine ar putea să descrie toate chinurile meșteșugite cu cari uia milenară a dușmanului a stors viața din caldele lor piepturi? Care fel de tortură barbară n'a fost încercată asupra lor? Impușcați ca la vânătoare pe câmp, prin fereastră, în gări din trenuri blindate sau puși să-și sape groapa pentru a fi impușcați și trântiți în ea cu țeasta zdrobită de patul puștii; arși în locomotivă, aruncați în groapa de var sau în canalul morii, ei au murit pentru singura pricină de a se fi născut români. Și dacă știm că acele acte de cruzime n'au fost săvârșite de persoane fără răspundere, ci de ofițeri și soldați în uniformă, atunci ne putem da seama ce mână ucigașă era îndreptată împotriva neamului nostru întreg și că cei uciși au murit în locul nostru. Sângele lor a astâmpărat pe o clipă setea de răzbunare a tiranului care după ce a stors vloga sclavului ce-i scăpa din mână, îi mai cere și viața. Noi nu putem uita niciodată, căci ei au fost părțile din trupul și sângele nostru; ei și-au jertfit viața spre a dobândi nemurirea. Din pilda lor învățăm că cel ce se jertfește pentru neam, nu rămâne niciodată uitat.

Am adunat numele lor, le-am scris pe cruce și le-am pus subț paza ei. Crucea e semnul jertfei și al izbânzii și în acelaș timp și al iertării. Crucea e o piatră de hotar aci la despărțirea neamurilor, ea vestește celor ce nu cunosc trecutul nostru că viața neamului nostru a fost plină de suferințe. Pentru cei ce intră la noi e un semn de a spune că aci începe o țară zidită pe moaște de martiri. Ea ne vestește tuturora că deșrobirea noastră din anul 1919 s'a petrecut după o golgotă cu lespede de mormânt. Nu

facem astăzi proces nimănui; ne numărăm numai martirii ca să le așezăm o cruce la căpătâi după obiceiul nostru creștinesc; ne rugăm pentru sufletele lor și le cinștim amintirea.

Monumentul acesta arată că un proces milenar al urii s'a încheiat pe aceste locuri. Crucea dovedește că noi românii am fost cei ce am adus jertfa. Răbdarea noastră se ridică pe n oimântul unui trecut ce nu mai poate învia niciodată. Nu cerem răzbunare de sânge. Deasupra legilor omenești e o lege dumnezeiască, trai puternică, ca martirii să trăiască în veci prin sângele lor. Numele lor ca niște făclii aprinse nu se sting niciodată, pe când cele ale călăilor pier deodată cu faptele lor. Din jertfa martirilor ca dintr'o candelă aprinsă se nutrește credința celor vii. Din pilda lor, ca dintr'o torță, se aprind și răsar mereu fapte mărețe vrednice de urmat.

Odihniți-vă în pace, scumpi martiri! În loc de răzbunare v'ați făcut părtași de neuitare. Nu veți mai rămâne cufundați în umbră. V'am desgroptat de acolo și vă așezăm în inimile noastre. Sufletele voastre sunt în cer, iar numele voastre rămân pe pământ. Crucea voastră va fi de aci înainte loc de pelerinaj pentru noi în ziua eroilor. Dela o cruce a pornit în lume religia creștină ca dela o forță nebiruită; dela crucea unui martiraj pornit-a și stăpânirea românească pe aceste meleaguri. Crucea martirilor e pentru noi cel mai puternic și nebiruit monument ridicat aci pe pământ, pentru că ea e străjuită, de sufletele lor din cer. Cinste vouă, scumpi martiri! Amintirea voastră să strălucească pururea între noi.

Cuvântarea d-lui Stelian Popescu

A luat apoi cuvântul d. Stelian Popescu, președintele Ligii Antirevizioniste și directorul ziarului „Universul”, spunând:

„Cine a cercetat cu băgare de seamă istoria vieții noastre politice și sociale, s'a putut convinge că nu există un simbol mai potrivit spre a exprima ceea ce am fost și ceea ce suntem decât semnul care s'a arătat pe cer împăratului Constantin cel Mare, însoțit de cuvintele: „Cu aceasta vei învinge”. Este semnul crucii. Ce reprezenta el atunci? Instrumentul de caznă pe care a suferit omul cel fără de păcat, Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu el însuși, și în acelaș timp semnul mântuirii, care a venit în lume prin și după suferința pe cruce. Luptă, suferință, izbăvire: iată ce închipuește crucea, în fața căreia ne aflăm. Ea ne aduce aminte, că acum 18 ani au căzut aici cei 98 de martiri

ai noștri, jertfindu-se pentru mântuirea unui neam asuprit și prefăcând țărâna în altar de rugăciune și de amintiri sfinte.

Adunați aici spre a sărbători înălțarea ei, cel dintâi gând care trebuie să răzbată cugetele noastre este fiorul înălțării suflelor noastre spre idealul căruia trebuie să sacrificăm toată ființa noastră, și care poate fi sintetizat în următoarea formulă: „**păstrarea, întărirea și valorificarea patrimoniului primit**“. Acest patrimoniu are la temelie jertfa celor ce au murit pentru idealul național, dar trebuie să-l însuflețească munca fără preget a celor ce l-au primit și cari au nu numai dreptul folosinței neștirbite, ci și sarcina de a-l crește și valorifica.

Acum 18 ani, dușmanii au depus armele. La început se arătau ca mieluseii pentru că i-am scăpat de Bela Kun și de sângeroșii și jefuitoarii lor tovarăși. Dar odată pericolul trecut, ei au început să uneltească. La început pe sub ascuns, apoi din ce în ce mai mai fățiș, până ce azi, fără nici o frică, se ridică contra statului și țării românești, a cărei indulgență o consideră slăbi-ciune. Pretulindeni ei spun, că dacă până acum nu s'au îndreptat greutățile cari au urmat războiului, cauza este incapacitatea noastră de a stăpâni, iar nu neputința de a înlătura toate stricăciunile produse în lumea întreagă de războiul cel mai mare pe care l-a cunoscut omenirea.

Fără îndoială, noi avem un cusur, este prea mare bunătatea și blândețea noastră, de care tot streinul și mai ales unгурul caută să abuzeze.

Această bunătate ne-a făcut acum câțiva ani să nu ne dăm seama de uneltirile dușmanilor contra noastră. Primeam eu, din când în când, plângeri dela români de pe aici, de felul cum stău lucrurile. Autoritățile căutau să le acopere, în nădejdea că vremea îi va face și pe ei să fie oameni de omenie.

Judecând astfel, se înșelau, fiindcă ei nu uită prada pierdută și cereau fără șfială revizuirea tratatelor. Atunci am dat alarma, și făcând apel la toți românii să fie cu grije la hotare, am înființat Liga Antirevizionistă, al cărei scop este să ne facă să privim cu băgare de seamă, să ne desmetim din toropeala în care căzusem după marea sforțare făcută în timpul războiului, să mai lăsăm la o parte din bunătatea noastră, pe care dușmanul o folosește pentru el și în dauna noastră și să ne gândim la datoria ce avem, ca să ne păstrăm neștirbit hotarul ca să nu ne blăsteme morții din morminte. Glasul meu însă, oricât de

mare ar fi trâmbița pe care o țin în mână, nu va putea fi auzit dacă și în sufletele dvs. nu va fi credința că trebuie să ne apărăm dreptul nostru, pământul nostru, cu prețul vieții noastre, dacă această conștiință nu vă va aduce aminte de suferințele ce ați avut în trecut, dacă cei din fruntea dregătorilor, ca și cei de jos, nu vor fi strâns uniți în jurul steagului românesc spre a-l apăra.

Înainte a acestei cruci, simbol al suferinței dar și al mântuirii, crucea destinată să amintească faptele celor ce s'au sacrificat pentru neamul nostru în zilele de urgie, să ne luăm angajamentul și să jurăm că de azi înainte vom începe să ne gândim mai adânc la neamul nostru, că vom uita certurile dintre noi și că ne vom da toți, toate silințele să facem zid la hotarul de Vest al țării. **„Să murim mai bine în luptă cu gloria străbună, decât să fim sclavi iarăși 'n vechiu-ne pământ“.**

Cuvântarea d-lui prof. Ioan Lupaș

Președintele comitetului regional pentru Transilvania al Ligii Antirevizioniste, d. prof. Ioan Lupaș, a rostit următoarele :

Pe oase de eroi și de mucenici, ca pe niște moaște sfinte, este așezată temelia României întregite. La consolidarea ei aici, la granița de Vest, au contribuit cu jertfa vieții lor și cei **90 de mucenici ai întregirii noastre naționale**, schinguiți în mod oribil în iarna anului 1918—1919, de către bandele înfuriate ale vecinilor de dincolo de Tisa. Calva:ul Românilor din regiunea Aradului a fost nespus de chinuitor până în ziua de 17 Maiu 1919 când oștirea fraților desrobitori le-a adus, în vârfuri de baionete glorioase, mult așteptata solie de izbăvire

Bun gând creștinesc și românesc a călăuzit pe conducătorii Ligii Antirevizioniste Române din județul Aradului și pe toți ceice au dus darul lor de bunăvoie la înălțarea acestei sfinte cruci comemorative împodobite cu un impresionant număr de sacrifice pentru izbânda ideii de unitate națională-politică a tuturor Românilor.

Amintirea eroilor și a mucenicilor a fost și va rămânea de-apururi puternic factor de educație și îndrumare sufletească în viața tuturor neamurilor.

De câte ori aducem prinos de închinare memoriei lor, o legătură nevăzută, dar cu atât mai simțită, începe a se înfiripa între sufletele lor și ale noastre. De dincolo de marginile acestei

lumi de țărână, de pe plaiurile vecinicii străbate până la noi glasul fără de cuvinte al tuturor celor adormiți întru Domnul cu nădejdea învierii de obște, al celor cari s'au jertfit pentru a ne izbăvi din cursa vrăjmașilor, pentru a ne reda libertatea și puțința să stăpânim, noi în de noi — fără nici un amestec de lifte străine — pământul strămoșilor noștri.

Cei sacrificați pentru izbăvirea noastră nu și-au încheiat tot rostul în clipa când trupurile lor mutilate au fost prăvălite în groapa deschisă înainte de vreme prin sălbătăcia unor dușmani seculari, ei continuă a trăi în amintirea urmașilor pentru ca prin nevăzuta lor prezență să îndeplinească misiunea unor dascăli fără prihană și a unor îndrumători fără cruțare ai tuturor celor cari viețuesc astăzi în România întregită și prin jertfa vieții lor, precum și a celor cari vor urma după noi, să ducă mai departe firul vieții și al propășirii neamului desrobotit.

Îndrumarea care se înalță din mormintele lor tăcute către toți cei înțelegători trebuie să fie un neconținut îndemn de a le urma exemplul de credință și de sacrificiu pentru deplina izbândă a ideii de unitate națională. Cele 90 de nume, nu ne îndoim, că vor fi eternizate prin dispoziția Prea Sfințitului Episcop Andrei într'un pomelnic, care nu va lipsi din altarul nici unei biserici din cuprinsul de Dumnezeu păzitei Eparhii a Aradului, pentru ca toți preoții să-l aibă la îndemână în rugăciunile lor și toți profesorii să-l poată vesti, dela catedră, tineretului din feluritele categorii de școale. În fruntea acestui pomelnic vor străluci numele neuitaților luptători pentru izbânda românismului la această graniță, cum au fost adormiții în Domnul Mihai Veliciu, Ștefan Pop și Vasile Goldiș, al cărui cuvânt memorabil din cea dintâi zi a libertății noastre naționale, din ziua de 1 Decembrie 1918, trebuie să rămână ca o lozincă sfântă pentru toate timpurile: libertatea națională pentru poporul nostru dintre Carpați și Tisa înseamnă **unirea pe veci cu Țara Românească!**

Eroi și mucenici ai întregirii noastre naționale, primiți prin osul pietății și recunoștinței obștești în forma acestei cruci mernite să vestească tuturor, că prin mucenicia voastră ați răscum-părat dreptul la viață al bisericii noastre străbune și al neamului românesc, ocrotit la sfintele ei altare. E plin de adevăr cuvântul cântărețului:

*De-alungul veacurilor viitoare
Pământul patriei nemuritoare
Pe oasele voastre odihna își are.
In fară nouă
Laudă vouă!*

Laudă și preamărire deapururi."

După cuvântarea președintelui comitetului transilvănean al Ligii au adus omagii amintirii martirilor luptătorul național dr. Ioan Suciu, fost ministru, Ascaniu Crișan, directorul liceului de băieți, Aron Petruțiu, președintele secției arădane a L. A. R., și la sfârșit primarul orașului, d. dr. Romulus Coțoiu.

Adunarea generală a secțiilor ardeline ale Ligii

Măreța pomenire a martirilor a fost urmată după-amiaza de adunarea generală a secțiilor ardeline ale Ligii Antirevizioniste, ținută la Palatul Cultural în prezența unui uriaș public din toate straturile arădane, a unui mare număr de români din județ și a oaspeților conducători ai secțiilor Ligii. În frunte cu P. S. Sa Episcopul Andrei, cu d. Stelian Popescu și cu d. prof. dr. Ioan Lupaș, au fost între alții de față: luptătorul național dr. Ioan Suciu, conducătorii comitetului regional prof. Onisifor Ghibu, prof. Victor Stanciu, prof. Lazar Iacob, dr. Aurel Gociman, conducătorii secției sătmărene dr. Al. Doros și prof. Vasile Scurtu, vicepreșed. organizației din jud. Mureș prof. dr. Bozdoc, r. prezențanții Odorheiului Petre Cațaveiu și I. Lupescu, conducătorii secției din Ocland dr. Macedon Cionca, dr. Boeriu, Mureșan și Zaharia, conducătorii organizației din Simeria ing. Popa, Pășculescu și Manhold, conducătorii organizației din Ciuc Const. Igrășeanu și Petre Mladin.

Adunarea generală a fost prezidată d. d. prof. univ. Ioan Lupaș. Cuvântarea de deschidere a președintelui comitetului transilvănean o publicăm în altă parte a numărului nostru de față.

Cuvântarea d-lui Stelian Popescu

După d. prof. I. Lupaș a luat cuvântul d. Stelian Popescu, președintele Ligii, spunând:

Am acceptat cu multă bucurie invitația care mi s'a făcut de a lua parte la adunarea generală a Ligii din Arad. Am socotit

că este o datorie pentru mine ca în ceasurile prin care trecem astăzi, să fiu alături de dvs. În aceste clipe îngrijorătoare pentru țara noastră, nu trebuie lăsat nimeni să trăiască în nepăsare față de evenimentele ce se petrec astăzi peste tot și față de îngrijorarea care domnește chiar și la Geneva. Am venit în mijlocul Dvs. ca să vă asigur că noi, cei dela Comitetul Central, veghem ca împrejurările cari s'ar putea desfășura să ne găsească pregătiți. A fost o vreme când, după un război care a sguđuit întreaga omenire, se credea că nu va mai fi un alt război și pentru că a trecut prea multă vreme de când am stat nepăsători la sbuciumările din alte țări, astăzi trebuie să luăm o altă atitudine. Și în toate acestea se dovedește că firea românească este veșnic în căutarea a ceva nou.

Pentru noi pericolul cel mare este vecinul dela frontiera de Vest, veșnic neastâmpărat, și deaceea trebuie să ne gândim să-l punem la locul lui, după cum a spus Papa Clement al XVII-lea, regelui Sobieski al Poloniei, când a fost întrebat dacă e bine să se înțeleagă cu ungurii pentru a merge în ajutorul germanilor din Viena.

Răspunsul a fost: „Înțelegeți-vă mai bine cu românii, pentru că **pe cuvântul ungarilor nu te poți baza niciodată**“.

Din această cauză când noi ne-am gândit să înfăptuim Liga Antirevizionistă, care s'a făcut pentru a spulbera ideea multora ce zic că fiecare român este și antirevizionist și nu este nevoie să se facă o Ligă. Dvs. știți însă, că orice idee pentru că să dea rezultate frumoase are nevoie de potențiali dătători de energie și începuturile Ligii au dovedit îndeajuns că ea este o necesitate și că rolul îi este să ridice sufletul la acest potențial. Scopul principal prin urmare este siguranța granițelor noastre. În lupta aceasta pe care Liga Antirevizionistă o duce cu concursul publicului, noi trebuie să atragem spiritele ca să fim gata cu toții și îndeajuns pregătiți atunci când va fi nevoie. În adunarea de azi, publicul a dovedit că este întregit și că președintele de aci a făcut tot ce-i stă în putință pentru a răscoli tot ce trebuia răscolit în suflete. Trebuie să vă ajutați, și nu găsec ajutor mai mare decât acela pe care să-l dea biserica noastră creștinească prin capii săi, printre cari se află I. P. S. episcop Andrei Mageru, și foarte bine a zis d. prof. I. Lupaș că poate e o predestinare aceea care l-a îndemnat pe I. P. S. atunci când a lepădat cele lumești, îmbrăcând haina sfințeniei să-și schimbe numele în cel de Andrei. Evident,

eu socot acest lucru o providență, pentru că tot Andrei a fost și apostolul care a propovăduit creștinismul în aceste părți. De el avem nevoie ca să ridice sufletele românești de pe această graniță la adevărata lor chemare.

De aceea imi iau îndrăzneala să propun ca președinte de onoare al comitetului regional pentru Transilvania pe P. S. S. episcop Andrei Mageru, episcopul Ardealului."

Cuvântul P. S. Sale episcopului Mager

Răspunzând d-lui Stelian Popescu și aclamațiilor prin cari a fost ales președinte de onoare al comitetului regional, P. S. Sa Episcopul Andrei a spus următoarele:

Sufletul românesc dela aceste hotare e treaz și veghează pentru țara întregă. Grăniceri neadormiți, cu ochii sensibili la cea dintâi suflare de vânt de dincolo și chinuți la cel mai mic semn de slăbiciune dinlăuntru, noi nu putem permite alunecarea nici o clipă dela postul de veghe. Suntem nu numai cea dintâi linie de piepturi, ci avem în ele primele îngrijorări de soarta țării. Stâncă în mijlocul valurilor. Aci isbesc cele dintâi valuri dușmănoase, și fiecare huet ce se frânge de țărniță lasă un ecou în inimile noastre. Ne mărturisim a fi un trup și sânge cu restul țării și ne dăm seama că soarta noastră este concrescută pe veci. În fața minciunii dușmanului de ieri noi ținem treaz trecutul și arătăm locul rănilor pe trupurile noastre. În fața amăgirii unui viitor fără tradiții, în sufletul nostru noi curățim mușchiul depe crucile din cimitir și reaprindem tămâie din bisericuțe, arme izbăvitoare de totdeauna. Nu ne mulțumim a justifica dreptul nostru la acest pământ prin faptul că i-am muncit glia și am apărat-o cu sânge sau că văile și munții cu numiri primite dela noi simt alături de noi, ci aci la despărțirea apelor prin intuiția comparației conștiința superiorității noastre de rasă răsare mai lucidă. N'am fost destinați numai a avea aci rolul pietrelor ce rămân pe loc peste cari valurile trec, ci Dumnezeu ne-a sortit acest pământ spre a întipări pe dânsul pecetea civilizației daco-romane. E o mare mângăere să vedem astăzi bătrânii alături de noi în inima întregii țări. Ochii noștri de veghe sunt sporii, brațul nostru de apărare e întărit, sufletul nostru e încălzit. Sorbim puteri noi din acest suprem sprijin sufletesc pe cari ni-l dă conștiința unității de sânge și simțire cu neamul întreg.

Mulțumim Ligii Antirevizioniste pentru acest prilej de înălțare sufletească de care am simțit atâta nevoie.

Binecuvântând acțiunea Ligii și zicându-vă un bine ați venit, vă asigur că sămânța semănată cade aci pe pământ bun și va aduce roadă bogată.

Desbaterile adunării generale

După salutul adus Ligii Antirevizioniste de d. prof. *Streliecovski* în numele străjerilor și după darea de seamă a activității Ligii prezentată de d. secretar general dr. *Aurel Gociman*, cunoscută cetitorilor noștri din numărul trecut al revistei, adunarea generală a dat descărcare comitetului regional, apoi d. *Aron Petruțiu*, președintele organizației arădane a Ligii, a înfățișat amplu și documentat **problema românismului dela granița de vest**, arătând că trebuie 'ntărită bine această graniță printr'o desființare a sectelor și a curentelor subversive: comunismul, iredentismul, francmasoneria, printr'o întărire a conștiinței naționale făcută prin înființarea unui cotidian românesc, prin sporirea cultului trecutului, prin editări de cărți de istorie românească locală, și-apoi printr'o 'ntărire economică a elementului românesc, care nu e cu puțință cu legi ca aceea care a permis împroprietărilor să-și vândă moșia și nici printr'un aparat de stat cu morală scăzută. Oratorul a înfățișat o seamă de legi aduse de fosta stăpânire ungurească pentru gătuirea noastră economică, și a cerut să imităm exemplul maghiar.

Răspunzând d-lui Aron Petruțiu, d. președinte *Stelian Popescu* a arătat că suntem cu toții vinovați, și nu numai oameanii politici, de starea actuală de lucruri, pentru că nu am reacționat imediat atunci când s'au votat legi cari calcă drepturile românilor. Pentru ca să fiți siguri că vi se va face dreptate, trebuie să luați jurământul celor ce vin să vă ceară votul că își vor îndeplini jurămintele și promisiunile făcute.

În chestiunea presei din provinciile alipite — a spus apoi d. *Stelian Popescu* — este o adevărată nenorocire pe care o cunosc și eu. Regret din adâncul sufletului meu de român că statul nu susține la granița de Vest o presă românească. În Basarabia sunt zece ziare rusești, conduse și scrise de evrei și cari otrăvesc sufletele românești. Eu cu propriii mei bani, am susținut timp de cinci ani un ziar „Cuvânt Moldovenesc” din Basarabia, care se vindea cu un leu exemplarul. Și acest ziar nu a pu-

tut să dăinuiască deoarece nu a găsit nicio încurajare din partea publicului. Chiar aci la Dvs. am ajutat pe d. Isaiia Tolan să înființeze o gazetă antirevizionistă. Și d-sa mi s'a plâns de aceleași neajuns. În aceste condițiuni este foarte greu de susținut o presă românească. Iar pentru că dl. Petruțiu a stăruit atât de convingător ca să se înființeze un ziar românesc independent care să susțină ideile românismului aci la granița de Vest și care să facă o propagandă românească serioasă, **eu sunt gata să vin în ajutor, punând la dispoziție un fond de 200 mii lei pentru înființarea acestei gazete. (Aclamații frenetice.)**

Însă eu, care știu cu câtă greutate se susține un ziar, găsesc că această sumă nu este îndeajuns dacă nu vine în ajutor și contribuția publicului care trebuie să spună: „**De acum nu mai pun mâna decât pe gazetă românească.**”

După furtunoasele aplauze cari au răspuns gestului atât de măreț al d-lui Stelian Popescu, a luat cuvântul d. prof. Onisifor Ghibu, vicepreședinte al comitetului regional, felicitând pe arădani pentru naționalismul de care dau dovadă și mulțumind d-lui Stelian Popescu pentru noua sa mărinimire patriotică.

D. Bozdog, vicepreședintele Ligii din Tg.-Mureș, a atras atențiunea comitetului regional asupra situației grele a românilor din Săcuime. A arătat că se impune acolo o acțiune de stat, căci până acum statul a făcut foarte puțin pentru Săcuimea pe care ungurii o reclamă pentru un coridor către pusta lor.

Cere ca viitoarea adunare generală a Ligii să se țină în Săcuime.

Adunarea generală dela București

La 7 Iunie, în prețuia praznicului Restaurației, s'a ținut în sala festivă a palatului ziarului „Universul” adunarea generală a Ligii Antirevizioniste, în prezența I. P. S. Sale Patriarhului Miron, a tuturor membrilor comitetului Central, a delegaților comitetului regional dela Cluj și a unui mare număr de președinți și de membri ai comitetelor județene.

Adunarea s'a ținut într'o atmosferă excepțională, deoparte pentru că se incadra în festivitățile Restaurației, onorate cu prezența lor de președintele republicii cehoslovace dr. Ed. Beneš și de regentul Alexandru al Iugoslaviei, iar de altă parte pentru că tocmai atunci presa comunistă a Sărindarului își muia mai satanic

în otravă săgețile cu cari credea să doboare conștiința românească și pe comandantul ei, neînfricatul președinte al Ligii Antirevizioniste și director al ziarului „Universul“, d. Stelian Popescu. Adunarea generală a Ligii a fost deci, totodată, o mare demonstrație românească în jurul tronului și al Miciei Înțelegeri, și o solidarizare înflăcărată cu lupta dusă de d. Stelian Popescu împotriva revizionistilor celor dinlăuntru, împotriva comuniștilor sărindăriști.

Cuvântarea d-lui Stelian Popescu

Deschizând adunarea generală, președintele Ligii Antirevizioniste a omagiat pe I. P. S. Sa Patriarhul Miron și pe capii statului cehoslovac și iugoslav, și a pomenit pe morții Ligii Antirevizioniste: Episcopii Nicolae Ivan al Clujului, Roman Ciorogaru al Orăzii, Grigorie Comșa al Aradului.

A rostit apoi următoarele :

Tratatele, care au înlăturat nedreptățile seculare și au asigurat unitatea etnică și teritorială a popoarelor cari formează Mica Înțelegere, nu se pot păstra fără o conștiință națională puternică, fără o unitate sufletească care să cimenteze aceea ce s'a dobândit după atâtea secole de suferință, fără o deplină înțelegere a nevoii că alianța celor trei state este menită să ne garanteze pe fiecare în parte și pe toți la un loc, contra acelor cari, în nebunia lor, încă își mai închipuesc că nedreptățile trecutului pot să reînvie.

Numeroase sunt nevoile pe cari le are de îndeplinit un stat bine organizat azi, și de aceea, pentru ca el să-și poată îndeplini pe d'antregul rolul său, în alte țări a găsit adesea în inițiativa particulară sprijinul, fie moral, fie material de care avea nevoie.

După marea efortare care a fost războiul atât de sângeros, care s'a terminat în 1918, omenirea se legăna în iluzia că pacea va fi pentru multă vreme asigurată, dar n'a trecut mult timp și cei înfrânți de puterea armelor și a dreptății au început să se agite din nou; la început timid, mai apoi din ce în ce mai îndrăzneț cerând revizuirea tratatelor și făcând pregătiri de război.

O propagandă iscusită, denaturând cu totul adevărul, răstălmăcind cu totul dreptatea, propagandă susținută cu mijloace materiale îmbelșugate, începea să inducă în eroare, să suscite mila celor necunoscători și să producă desorientare.

Revizuirea preconizată ne viza într'un grad destul de mare și pe noi românii și cum statul nostru, preocupat de grijile or-

organizării, scăpa din vedere pericolul revizionist, s'au pus bazele Ligii noastre antirevizioniste, cu scopul pe care prea bine-l cunoașteți și din statutele noastre și din activitatea celor doi ani trecuți dela înființare.

Poate încă nu sunt destul de vizibile actele pe cari Liga le-a făcut și în interior și în afară spre a combate revizionismul propagat de dușmanii noștri, în special de unguri, dar ele nu vor întârzia să se manifeste.

În interior, acțiunea Ligii pentru redeșteptarea conștiinței naționale este destul de vizibilă și atențiunea care i se dă acestei chestiuni în ultimul timp de partidele politice, constituie un succes al Ligii noastre și dacă azi, poate nu este îndeajuns de recunoscut, am convingerea că nu va trece mult și din toate părțile ni se va recunoaște partea covârșitoare luată la această operă de redeșteptare.

Din punct de vedere extern însă, față de ceea ce fac dușmanii noștri unguri, este încă mult, foarte mult de făcut.

Tratatele de pace, așa cum au fost alcătuite, după lungi și laborioase eforturi și studii, nu sunt o lucrare artificială. Ele sunt opera unei îndelungate gestațiuni a principiului naționalității și a concepțiunii despre viitorul popoarelor, dar pentru ca aceste tratate să trăiască, ele trebuiesc apărate de cei în favoarea cărora dreptul a fost restabilit. Acest lucru nu s'a făcut îndeajuns, nici de noi nici de prietenii noștri din Mica Înțelegere.

În vreme ce ungurii suspină după pământurile fertile ale Ardealului, îngrășate de sudoarea și sângele iobagului român și nu se dau înapoi dela nici un fel de sacrificiu spre a împânzi apusul Europei cu o propagandă pe cât de perfidă pe atât de îmbelșugată, oficialitatea noastră, ne doare că trebuie s'o spunem, huzurește fără nici un sbucium.

Iată, domnilor, am aci o scrisoare mișcătoare dela un inimos tânăr, un student, care face studii eminente la Paris. Ce constată acest tânăr plin de dragoste de neam. Cea mai elegantă berărie de pe Champs Elisée, în inima orașului luminei, este „Hungarie”: cel mai atrăgător oficiu de turism este cel maghiar, cu sediul în Avenue de l'Opera; în aproape toate localurile de petrecere sunt nelipsite orchestrele compuse din veritabili țigani din Budapesta. Incadrați în culorile naționale, acești propagandiști maghiari, seară de seară, înveninează cugetul fraților noștri latini cu nostalgicele cântece ale pusteii maghiare. Presa bine re-

prezentată, o profuziune de lucrări pe cât de elegant prezentate pe atât de mincinoase, umple până la refuz vitrinele librăriilor pariziene.

Și în acest timp, oficialitatea noastră ce face?

Avem la Paris un reprezentant al țării ajutat de nenumărați consilieri, șefi de presă, secretari, etc.

Toată această armată românească aflată acolo nu numai că nu activează într'un fel, dar, ce e mai dureros, nici nu se sesizează de pericolul pe care-l prezintă opera nesfârșită și neînfrânată a propagandei dușmanilor noștri naturali în sânul acelei națiuni care este marea noastră prietenă de totdeauna.

Ei bine, domnilor, față de asemenea impasibilitate vinovată nu trebuie să ne mirăm de ce, chiar acolo în Franța, curentul maghiar știe să influențeze. Nu e destul să ai dreptatea de partea ta; trebuie să știi să ți-o și aperi.

Noi, aci, cu modestele noastre mijloace, căutăm să împlinim parte din aceste lipsuri.

Aveți înaintea d-voastră seria de tipărituri pe care Liga le-a realizat în acest an expirat și în care arătăm dreptatea sfântă a cauzei noastre. Știm că atât nu este suficient. Sarcina luminării opiniei publice mondiale nu e ușoară, mai ales când trebuie înfrântă propaganda imensă a dușmanului.

Suntem conștienți de greaua noastră sarcină; dar suntem tot atât de conștienți că fără perseverența noastră, a acestora adunați în această Ligă antirevizionistă, cauza noastră ar fi și mai primejduită.

Fac apel la d-voastră, pe cari vă știu pătrunși de necesitatea acțiunii noastre și cari faceți operă de adevărați apostoli și vă rog ca tot ca până acum să nu vă precupețiți munca și devotamentul într'o operă care nu va putea da decât o satisfacție morală din cele mai curate.

La noi, aci la Ligă, nu se împart dividende, nu se promit situațiuni fiindcă nimeni nu le urmărește. Noi ne străduim cu calda noastră iubire de țară să punem stavilă aceluia care se pun în drumul aspirațiilor noastre naționale realizate cu atâta sacrificiu.

Domnul secretar general va da citire dării de seamă a anului expirat, în conformitate cu legiuirile noastre și cu statutele Ligii. Vom asculta propunerile ce veți binevoi a face, spre bi-

nele și propășirea acestei Ligi, care se confundă cu însuși patrimoniul nostru național.

Este absolută nevoie să cerem guvernului să ia măsuri, pentru ca propaganda noastră în străinătate să fie făcută în condiții care să contrabalanseze, dacă nu să întrecă, propaganda ungurească. Și fiindcă mai ales la Paris nici reprezentantul diplomatic, nici cel de presă nu sunt la înălțimea nevoilor țării, să cerem ca să fie cât mai curând înlocuiți.

Inchei, domnilor, mulțumindu-vă tuturor cu recunoștință pentru ostenele ce vă dați și vă rog, încăodată, să nu precupeți nici timpul, nici strădania, având convingerea că Liga Antirevizionistă, prin acțiunea sa, scrie astăzi o pagină ilustră în istoria renașterii noastre naționale.

Imperativul solidarității naționale

— Cuvântul I. P. S. Sale Patriarhului —

Onorată adunare generală,

Precum simțiți cu toții, cari aparțineți neamului românesc, așa simt și eu când văd că, în măsura în care cerul referințelor din afară se întunecă, în aceeași măsură agitațiile dușmanilor Neamului și Țării noastre se întesesc.

Vecinii noștri unguri au menținut, aproape 1000 de ani, în chip artificial, un pământ, fapt care nu era justificat prin componența elementelor sale etnice.

Nimic nu este mai necesar astăzi, pentru neamul nostru și pentru asigurarea viitorului lui, decât ca toți fiii neamului nostru să se angajeze în lupta pentru apărarea intereselor acestei țări.

Desigur că alți factori răspunzători și conducători ai țării noastre au prima îndatorire de a face toate pregătirile necesare ca să fie viteaz neamul nostru și al acelor eroi din veacurile trecute, cari s'au jertfit pentru ca această Românie întregită să fie săntinelă, de zi și de noapte.

Avem informație că guvernele noastre își dau toată siliința ca să avem, pentru toate eventualitățile de viitor, o armată pregătită și bine înarmată.

Dealtfel, cum vedeți, nu sunt numai dușmanii din afară, ci, în aceeași măsură în, care ne amenință dușmanii externi,

au foarte multă îndrăzneală — mai mult decât ne-am așteptat — ne amenință dușmanii interni.

Acest fapt, după părerea mea, este mult mai îngrijorător decât sulțile de dincolo de hotarele țării noastre.

De calul Troii mai cu greu te poți apăra, fiindcă nu duce o luptă deschisă, ci o luptă de șobolan.

În această situație, plină de îngrijorare, care este prima noastră îndatorire? Concluzia o puteți trage dv. cu toții:

este ca fiecare român, — din cei 14 milioane — să fie conștient și vigilent, ca, la noi în țară, oricine vrea să respire aer românesc și să mănânce pâinea țării noastre, să fie român (apl. puternice), să fie român la locul său, care să se identifice la bine, dar mai ales la rău, cu aspirațiile acestui neam, ospitalier ca niciunul altul.

Dar, ospitalitatea noastră nu trebuie să treacă în slăbiciune națională.

Mai ales, în posturile de încredere, pe care o țară trebuie să le aibă de sus și până jos, să fie oameni probați, oameni cari au în ei sânge românesc.

Trebuie să spuneți ca mine. Părinții voștri și strămoșii voștri, vitejii și eroii, mucenicii neamului — nu numai cei 800.000 de mucenici mai proaspeți și mai noi, ci toți mucenicii neamului, a căror jertfă a adus puternica noastră țară românească, — se mișcă în mormintele lor și ne poruncesc nouă să fim vrednici de jertfa pe care au făcut-o.

Deci, nu numai școala românească, de sus până jos, ci tot sufletul și tot natul românesc — cum spun bănățenii — să fie aci, să lucreze pentru unificarea unei puternice conștiințe naționale.

Prima noastră îndatorire de Ligă Antirevizionistă trebuie să se îndrepte, deci, într'acolo ca, în țara noastră, nimeni să nu îndrăznească să învenineze sufletul neamului românesc.

Când această conștiință vigilentă și trează va fi solidară și unitară, atunci nimeni nu ne poate birui. Căci biruința luptelor nu stă în vârful sulțelor celor combatanți, ci în sufletele celor cari se luptă.

Să creiăm suflet, să-l întesificăm, să-l ridicăm la maximum-ul termometrului nostru patriotic și, în acest suflet, în această atmosferă, să nu mai îndrăznească nimeni — ceace-

îndrăsnesc unii — de a ne atăca bărbații, a căror activitate ne este scumpă.

În această ordine de idei, nu numai în numele meu, nu numai în numele d-voastră, nu numai în numele Ligii Antirevizioniste, ci în numele întregului suflet românesc, în numele întregului neam românesc, țin să asigur pe președintele activ al Ligii noastre, iubitul nostru amic Stelian Popescu, că în măsura în care se vor întezi atacurile împotriva lui, în aceeași măsură va crește dragostea noastră pentru el.

Și sunt convins că această dragoste a noastră va fi pentru el și colaboratorii săi, un izvor nesecat de însuflețire, de tărie trupească și sufletească, spre a ține sus, și în viitor, stindardul nebiruit al culturii, al aspirațiilor noastre naționale.

Se cuvine recunoștința noastră a tuturor și a întregului neam pentru munca superioară, neprețuită pentru noi, pe care o îndeplinește ziarul Universul.“

I. P. S. Sa Patriarhul Și-a sfârșit cuvântarea în ropotele de aplauze ale adunării, și a îmbrățișat călduros pe d. Stelian Popescu. D. D. R. Ioanițescu a propus în aplauzele frenetice ale existenței să se publice discursul în broșură și să fie răs-pândit în toată țara.

Desbaterile adunării

În lipsa d-lui secretar general G. Lungulescu, ținut de multă vreme în pat de-o boală grea, d. maior E. Sinu a cetit darea de seamă despre activitatea comitetului central, urmată de raportul d-lui dr. Aurel Gociman despre activitatea organizațiilor din Transilvania.

Dupăce adunarea a dat comitetului descărcare, a luat cuvântul d. prof. univ. Onisifor Ghibu, cerând o reorganizare și-o amplificare a aparatului central al Ligii, în scopul ca să se ajungă la o activitate cât mai amplă și eficace în toate domeniile, aducându-se în rândurile Ligii toate societățile sau valorile cari azi lucrează pe cont propriu. D. prof. Ghibu a cerut apoi să se înființeze la Ligă un birou de presă, care să urmărească de aproape activitatea revizionistă, a minorităților, a unguirilor de peste graniță și a uneltelor lor.

D. colonel Romulus Boldea, președintele organizației din Lugoj, a vorbit despre primejdia comunistă, spunând: Liga antirevizionistă română a dus până astăzi lupta prin-

cipală contra tendinței revizioniştilor maghiari, cari cer ca o parte a statului român să fie reinglobală la Ungaria. Nu este atunci firesc ca tot Liga antirevizionistă să lupte contra comunismului, care lînde la ștergerea de pe harta Europei a întregului stat național român, prin bolșevizarea lui, prin punerea teritoriilor alipite la dispoziția revizioniştilor vecini și prin inglobarea necondiționată a restului statului român în Rusia sovietică. — cum ne arată rechizitorul comisarului regal?!

Iată de ce fac propunerea ca Liga noastră să înceapă o acțiune viguroasă și contra bolșevismului și să se numească de azi înainte Liga Antirevizionistă și Anticomunistă.

D. Prof. Moroianu, vicepreședinte al comitetului regional transilvănean, a cerut deasemenea să se extindă lupta Ligii și în contra comuniștilor dinlăuntrul țării. Păr. Popescu Breasta a cerut boicotarea evreilor.

D. prof. univ. Petre Dragomirescu, președintele comitetului regional dela Iași, a cerut să se trimită o delegație a Ligii la M. S. Regele, ca să expună Suveranului desideratele naționale ale ligii. Propunerea a fost primită.

D. Lupescu a descris situația desromânizașilor din Săcuime, arătând sforțările, deocamdată mai mult particulare, ce se fac pentru readucerea lor la matcă, și cerând să se plătească după cuviință munca grea a învățătorilor cari fac apostolat în această parte a țării.

Ședința de dinainte de amiază a fost urmată de un banchet la Colonnade, dat de d. Stelian Popescu președinșilor de organizații județene.

La ședința de după amiază s'au desbătut în continuare problemele regiunii săcuizate și-apoi ale ținuturilor de graniță.

D. ing. Tușuianu din Odorhei a arătat că avem în Săcuime 175 de mii de români maghiarizași și că maghiarizarea se continuă și astăzi. Registrele stării civile sunt și azi în mâna ungurilor. „EMKE“ își continuă și azi opera antiromânească. Societățile lor culturale fac iredentiism, iar sub masca pompierească activează aproape în fiecare sat adevărate echipe militarizate în uniformă ungurească. Oratorul a cerut Ligii să atragă asupra acestor societăți atenția Marelui Stat Major.

Tot despre primejd a din Săcuime a vorbit d. Comanici din jud. Ciuc.

D-nii Aron Petruțiu, președintele organizației din Arad, Pompiliu Dan, delegatul Orăzii și dr. Al. Doroș, președ. org. din Sălmar, au arătat stările dela granița de vest, iar d. prof. Boga pe cele din Basarabia.

La sfârșitul adunării s'a ales o comisie compusă din d-nii Stelian Popescu, prof. Marmeliuc (Bucovina), prof. Onisifor Ghibu (Ardeal), Papahagi (Dobrogea), Pelvan (Basarabia), col. Boldea (Bănal) și prof. Dragomirescu (Moldova), ca să alcătuiască un memoriu pe care l-a prezintat apoi M. S. Regelui.

Alt ghișeft cu maghiarizările de nume

La fel cu celelalte mișcări iredentiste sau numai șoviniste din Ungaria, maghiarizarea numelor își are și ea paraziții ei. În numărul nostru de Aprilie am arătat după gazeta budapestană „Uj Magyarág”, ce gheșeftărie grosolană face pe chestia as a jidovul maghiarizator de nume Lengyel Zoltan, cel cu maghiarizările de cai, de boi, de pădu hi și acuma în urmă de baluri. De câțiva ani încoace Lengyel are un nou și mare rival, pe gazetarul Ștefan „Somody” din ministerul de interne. După ce a nenorocit cu conferințele sale despre necesitatea maghiarizării de nume școlile, societățile funcționărești, orașele și satele, sinecuristul maghiarizărilor a prins poftă să se facă și el președinte de societate de maghiarizări, la fel cu cardinalul mitropolit primat Serédi și cu maghiarizatorul de lindini, de ploșnițe și de baluri Lengyel Zoltán. Somody și-a făcut deci și e' o asociație, dar ceva și mai și decât a lui Serédi sau decât biroul de maghiarizări al lui Lengyel: și-a făcut o ligă „intersocietară”, alcătuită după cum arată „Magyarág” dela 26. IV. din vreo 50 de societăți de toate felurile: studențești, funcționărești, profesionale, literare, și bine înțeles din inevitabilele TESz, Move, Turul, etc. „Intersocietara” are nu mai puțin ca cinci președinți, în frunte cu directorul oficiului statistic Kovács, iar președinte executiv, adică cu afcările, i-i d. Somody. Noua asociație gheșeftărească-teroristă a pornit la drum cu această lozincă, spusă la adunarea de constituire de deputatul Maday: „maghiarizarea numelor e o chestie națională ce urmează ca importanță îndată după acțiunea revizionistă”. Care și ea, după cum s'a văzut prea îndea jns, este tot ghișeft.

INSEMNĂRI ȘI SPICUIRI

PUNCTE NEGRE ●●●

Șperțurile ministerului maghiar de interne au ajuns din nou în discuția justiției. Mai mulți proprietari de institute de înfrumsețare încercaseră să obțină dela acest minister autorizație ca să-și instaleze nu știu ce aparat nou, și au fost refuzați cu toții. Pe urmă s'a făcut însă o excepție: s'a dat încuviințarea uneia Gerő Andor-né — după nume jidoavcă — care apoi a divulgat cunoșcușilor că a costat-o privilegiul parale. Ceilalți proprietari de saloane de înfrumsețare au adus divulgarea la cunoștința ministerului de interne, care apoi s'a grăbit s'o dea pe d-na Gerő în judecată pentru calomnie. La judecată acuzata s'a rectificat spunând că n'a vorbit de mită, ci de protecție, și a adăugat că i-a făcut învârteala un deputat. (Cf. „Magyarság“, 10. IV crt.)

Ca întotdeauna când ajung în discuția justiției asemenea învârteali ale deputașilor maghiari, presa a trecut numele traficantului sub tăcere.

Faimoasa TESz, centrala afaceristă a celor câteva mii

de societăți iredentiste din Ungaria, are iarăși o „chestie“. Celilor noștri îi știu multe din „chestiile“ de până aci: cea cu trenurile colective, care i-a dat dela căile ferate câte 48 de lei de fiecare călător venit cu reducere de transport la exhibițiile așa-zisei sale săptămâni a muncii naționale de-acum doi ani, cea cu înoirea la poruncă a steagurilor din toată țara cari se arborează la serbările naționale, cea cu insigniile iredentiste pentru cari e în proces cu furnizorul Kovács căruia i-a tras chiulul la socoteală, cea cu tăblițele iredentiste depe casele tuturor sătenilor, cea cu impozitul cătră TESz al primăriilor, ș. a. m. d.

Afacerea de-acum e o comercializare a memoriei principelui ardelean Rákoczy. Fiindcă din anul trecut e mereu la ordinea zilei comemorarea acestui principe ardelean, s'a constituit o societate pentru editarea unui album, și ca întotdeauna afacerea a fost pusă sub auspiciile lui TESz. Ziarul „Esti Kurir“ a destăinuit la 5. IV crt. că albumul se vinde cu 48 de pengő (circa 1500

lei), și e plasat în provincie cu poruncă dela TESz și dela autorități. Semioficiosul guvernului, „Budapesti Hirlap”, a încercat la 12. IV să desmintă, dar se știe cât valorează o asemenea desmintire.

Tot dela TESz cetire: Procesul insigniilor a ajuns la Curtea de apel. Precum se știe, liga „TESz” de sub preșidenția de onoare a lui Gömbös și de sub preșidenția activă a excrocului Szörtsey, a plasat în anii trecuți un stoc uriaș de insignii iredentiste, făcute în Germania de un anume Kovács cu care s'a înțeles să împartă câștigul pe două. La împărșeală Liga „TESz” a tras lui Kovács chiulul, iar acesta a dat-o'n judecată. Avocatul lui „TESz” a invocat la prima instanță că s'a tras chiulul din cauză de forță majoră; și anume, funcționarii Ligii iredentiste au delapidat banii, păgubind-o și pe „TESz”. Tribunalul a primit scuza și a respins acțiunea lui Kovács. Acum, la Curtea de apel, avocatul lui „TESz” a mai invocat un caz de forță majoră; unul tot pe atât de vrednic de reținut: că *afacerea încercată cu insigniile în America, n'a dat rezultatele dorite.* Cu alte cuvinte se dovedește din nou (am mai dovedit-o și altă dată în coloanele noastre) că acțiunea revizionistă ce s'a nceput în anul trecut printre ungurii din Statele-Unite și-apoi din America-sudică, e numai pretext de gheșefuri.

— Numitul excroc din fruntea ligii „TESz”, expatriatul din Ardeal Iosif Szörtsey, s'a pomenit în același timp când Curtea de apel respingea acțiunea lui Kovács pe chestia insigniilor, cu o palmă zdăvăvănă dată de suprema instanță judiciară. Se știe din anterioarele noastre relatări că paralel cu acțiunea dela justiție în legătură cu insigniile iredentiste, Kovács a nceput o campanie în contra lui Szörtsey cu ajutorul contelui Somssich. Contele l-a demascat pe Szörtsey în parlament că organizează săptămâni ale muncii naționale ca să ia dela căile ferate șperțuri pentru „TESz” despre cari nu dă nimănui socoteală, iar apoi l-a arătat lui Gömbös, pe baza unei scrisori a lui Kovács, că se dă drept locotenent fără să fie, și că-i urmărit de parchetui din Târgu-Murăș pentru înșelăciune și fals în acte publice în legătură cu falimentul fraudulos al unei bănci ce a avut-o Szörtsey la Tg. Murăș. Tribunalul și Curtea de apel i-a găsit pe Somssich și Kovács vinovați cu toate probele aduse de ei în instanță în contra lui Szörtsey, și i-a condamnat: pe conte la amendă, pe Kovács la amendă și'nchisoare. Recursul celor doi a venit la Casație la începutul acestei luni, iar suprema instanță (cf. „Magyar Hirlap” din 5. VII) i-a găsit vinovați numai pentru că n'ar fi putut dovedi că Szörtsey se dă drept locotenent. Au fost condamnați amândoi pentru aceasta la amendă, suspendându-se însă a-

menda lui Somssich. In ce privește cazul dela Târgu-Murăș, sentința Curții de casație spune că reclamații nu l-au calomniat pe Szörtsey, deoarece atunci când au spus că e in contra lui acțiune pentru 'nșelăciune și fals în acte publice, nu știau că acțiunea parchetului de Târgu-Murăș a fost între timp clasată.

Că a fost sau ba stinsă acțiunea, la instanțele inferioare nu s'a dovedit; tribunalul și Curtea de apel au luat însă de bună afirmația făcută în acest sens de avocații lui Szörtsey.

Ar fi in orice caz foarte necesar să desgroape cineva dela Târgu-Murăș întreaga chestie a acestui dictator ex-croc al Ungariei horliste.

Ministrul unguresc de comerț, Ștefan Winkler, a fost învinuit prin ziarul „Uj Barázda” la 1 IX a. tr. că-i jidan, c'a fost în timpul stăpânirii bolșevice a lui Bela Kun secretar al comisariatului Agoston, și c'a jidovit total comerțul extern al Ungariei gomböșiste.

Autorul articolului a fost dat în judecată pentru calomnie. Procesul s'a judecat în continuare astă iarnă și astă primăvară, și la primele infățișeri acuzatul a cerut să i se admită să facă dovada. Judecătoria i-a admis numai citarea unora cari sunt subalterni ai ministrului Winkler, și cari firește au dat declarații favorabile ministrului. In fața a-

cestei situații acuzatul a cerut lezăturii scuze și a fost achitat. Winkler a adus dovadă că e creștin catolic din a patra generație.

La tribunalul din Buda-pesta e'n continuare un proces de calomnie, intentat unui ziarist de un anume Francisc Bárdos, președintele unei societăți de asigurare a invalizilor. Bárdos a fost demascat că fură banii societății, că ia comisioane din tranșacțiile ce face societatea, ș a asemenea.

La desbatere (cf. Magy. Hirl. 4 18 IV crt.) acuzatul a arătat că societatea lui Bárdos are vreo 20 de mii de asigurați, dintre cari peste 10 mii s'au retras și au dat societatea'n judecată, apoi că însăși Curtea de casație a spus despre sfatul societății că sunt în contra interesului obștesc și a bunelor moravuri.

Un alt proces de calomnie, intentat dirijorului Paul Vörös dela Teatrul Vigszínház, a scos la iveală lucruri nostime în legătura cu faimoasele exhibiții teatrale organizate la Seghedin sub ceriul liber in vara trecută.

S'a întâmplat la aceste exhibiții dramatico iredentiste același lucru care s'a 'ntâmplat mai anii trecuți și la reprezentațiile etnografice ale săptămânii iredentiste dela Pesta a Sfântului Ștefan artiștii n'au fost achitați, și numai cu greu s'a putut evita un scandal public in plus, la Seghedin a

fost bucluc și cu onorariul compozitorului italian Mascagni, cel cu declarațiile revizioniste. Ca să se salveze obrazul unguresc, s'a cerut lui Mascagni o scrisoare de complezență care apoi a fost citită în instanță (cf. „Bp. Hirl.“, 19 III.)

Tot în lumea artistică a fost un mare scandal la Asociația celor 525 de societăți corale din Ungaria, în legătură cu neregulile bănești ieșite la iveală cu prilejul turneului din anul trecut al Asociației în Germania. Ancheta ministerului a constatat în sarcina președintelui și-a comitetului delapidări uriașe, cari au impus dizolvarea asociației. (Cf. „Pesti Hirlap“, 16, IV). S'a ordonat înființarea unei noi asociații, care și-a ținut adunarea de constituire la 10 Mai.

Incă un mit, dintre cele multe cari împăunează istoria maghiară, a ajuns la măsură și-a fost găsit gol.

În primăvară un fost ofițer dela o gazetă legitimistă din Danonia a dat jos depe socluri pe Kossuth și pe consorții dela 48, arătând c'au fost nici mai mult nici mai puțin decât excroci ordinari.

Curând apoi a venit la măsură „cel mai mare ungar“, contele Ștefan Szécheny, supra-numit așa pentru că și-a dat acum o sută și 11 ani întreg venitul depe-un an — 60 de mii de coroane în valuta de-atunci — pentru înființarea Academiei Maghiare.

Széchenyi a ajuns în anul acesta subiect de roman sub-condeiu unui scriitor decedat zilele trecute, al lui Nic. Surányi. Și scriitorul l-a descris într'un chip realist ce n'a convenit descendenților. Un urmaș al „celui mai mare ungar“, contele Aladár Széchenyi, a ținut deci să protesteze în Senat în contra profanării.

Întâmplarea aceasta a prilejuit o cântărire și mai defavorabilă decât cea făcută de Surányi.

D. dr. S. Fényes amintește în n-rul 7 al revistei sale „Uj Magyarok“, că a arătat cu date autentice prin „Budapesti Napló“ din 1903, că Széchenyi numai a făgăduit Academiei Maghiare cele 60 de mii de coroane dar a uitat să le plătească. În urma acestei divulgări din „Budapesti Napló“, urmașii „celui mai mare ungar“ s'au grăbit să salveze memoria binefăcătorului legendar al națiunii și au achitat Academiei — la 1903 — 126 de mii de coroane. „Trebue ținut seamă — spune d. Fényes — că domeniile lui Ștefan Széchenyi au avut într'adevăr la 1825 un venit de 60 de mii de coroane, dar la 1903, când s'a făcut plata, aceleași bunuri au dat deja — după o evaluare superficială — venituri de un milion și 600 de mii de coroane“.

Totuși pentru patrioții Ungariei Ștefan Szécheny va rămănea și pe mai departe „cel mai mare ungar“, cum a rămas și după 1903. Fiindcă așa se prezintă în Ungaria istoria.

Stări din raiul hortist

„Recucerirea vechilor granițe ale Ungariei este de fapt o chestie de forță.” Să ținem minte această vorbă a directorului oficiului maghiar de statistică Aloiziu Kovács (a rostit-o la 21 Oct. anul trecut la congresul național de biopolitică dela Budapesta și i-a reprodus-o „Pesti Hirlap” din 22 Oct.), pentru că dezice oar-zân pe afățăorii maghiari cari se prezintă străinătății sub masca angelică a revizionismul „pacifist”, dar și pentru că e tot mai vădit de-o vreme încoace — și-anume de când iredenta maghiară nu mai trimbișează revizuirii și revanșe cu apropiate soroace fixe — că lucrul acesta destăinuif de d. Kovács e astăzi cea mai chinuitoare preocupare în raiul hortist. Se știe din alte multe relatări ale noastre, că s'a pornit cu mare lărăboi, cu o alarmă dată de însuși regentul Horthy la aniversarea de astă vară a dezastrului maghiar dela Mohaci, o campanie aprigă în contra primejdiei naționale a descreșterii nașterilor, că s'a inițiat o stăruitoare acțiune pentru păstrarea în viață a celor veniți pe lume, și că, oricât de parodiante sau de sfidătoare, cele câteva reforme ce s'au adus în vremea din urmă — a co-

lonizărilor, a fidei-comisurilor în rândul întâi — au fost cu puțință tot numai din pricina acestui cuțit ajuns la os: al degenerării rasei, cauzată de latifundiile de zeci de mii și de sute de mii de iugăre unul și de celelalte sclăvii din paradiziaca împărăție hortistă. Alarma dela 29 August a regentului în contra lăpădărilor de sarcini a fost urmată în Octomvrie de un răsunător congres biopolitic și de-o expoziție din cale-afară de interesantă, cu date sfășietor de groaznice, a stărilor biopolitice și sanitare din țară, iar ministerul sănătății a organizat în ținuturile mai primejdite 60 de circumscripții medicale model, sporite în bugetul actual cu încă 50, și a făcut prin Institutul sanitar examinări de fântâni și de oameni într'un mare număr de sate. Acțiunea aceasta de salvare a intensificat și mai răsunător desvăluirile ce se făceau în presă despre primejdia depopulării, dar alarmanu se putea opri la lăpădările de sarcini, pentru că oricum ai suci-o iese la iveală ca principală cauză a falimentului național sclăvia, mizeria, năpasta latifundiilor. Jugul ciclopicelor moșii nemeșești a ajuns astfel ca niciodată de

mult în discuția publică. Și fiindcă între timp latifundiarii își strânseseră rândurile în jurul habsburgismului și al lui Bethlen, alarma ce frământa opinia publică i-a prins tocmai bine generalului Gömbös ca să-și traducă în faptă un șantaj plănuit mai demult: să treacă prin parlament o lege de reformare a regimului sucesoral al latifundiilor inalienabile, care delatolaltă cu o altă lege nouă, a colonizărilor, să compromită ideea de reformă agrară, să taie flămânzilor pofta de improprietărire, și în același timp să facă pe latifundiarii opoziționiști — citește: habsburgiști, adecă antihortiști — să fie atârănători de bunul plac al guvernului.

Discuțiile și anchetele ce le-au iscat în presă paliativele încercate de regimul hortist pentru salvarea neamului degenerat, au îmbogățit literatura sociografică a Ungariei cu documente pe cât de sfâșietoare pe atât de interesante. Multe dintre ele le sunt cunoscute cetitorilor noștri. Vom semna de astădată pe cele mai nouă.

În primăvara și 'n vara a ceasta au apărut la Budapesta următoarele cărți de mare răsunet:

„Az alföld parasztsága“. „Tărănimea de pe pustă“, ed. Oravecz, a scriitorului țaran Veres Péter.

„Vergődő magyar vidékek“, „Ținuturi maghiare cari se zbat“, carte de reportaje sociografice, a lui Garai János, ed. Szentés testvérek.

„A tardi helyzet“, „Situația dela Tard“, de Szabo Zollán, ed. Cseréfalvi.

„A puszták népe“, „Poporul pusteii“, de Illyés Gyula, ed. Nyugat.

Comentându-le într'un articol din „Fügetlen Ujság“ (Cluj), nr. 27—28 din 4—18, VII) timișoreanul Méliusz Jozsef relevă că 'n toate situația țărănimii din Ungaria e arătată mai jalnică și decăta vechilor iobagi. Căci pe când vechea iobăgime putea măcar să trăiască câine-câinește din pământul străin ce-l muncea, neoiobagii raiului hortist n'au nici ce să mânânce; „își dau în noua sclăvie pielea lor, nervii lor, nopțile și zilele lor, și 'n situația aceasta au ajuns delatolaltă cu proprietarii țărani ai diverselor ținuturi să curgă așa de mult zdrențele de pe ei, încât ne aflăm într'adevăr în fața unei pieiri a unghurimii dacă nu vine grabnic în istorie o schimbare“.

Despre ce „schimbare în istorie“ e vorba, e lesne de 'nțeles din ceea ce spune autorul timișorean la capăt.

Numitul Meliusz remarcă coincidența că odată cu amințitele cărți de alarmă a apărut la Budapesta în editura Athe-neum o culegere de articole din presa unghurească antebelică ale poetului Andrei Ady, în cari deasemenea e vorba de prăpădirea nației unghurești. Și face remarca pențruca să actualizeze o constatare a lui Ady: că în Ungaria nu e cu puțință o mișcare de inoie socială decăt dacș se mișcă tot-

odată — ca pe vremea lui Doja a lui Horea, etc. — și alte po-poare ale bazinului dunărean.

Încă odată s'arată deci ceea ce spunea în însemnările sale de călătorie prin România Németh László: că îi trebuie Ungariei, ca să se despăduchieze de zbirii nemeșești, un ajutor din afară, și-anume tot din România Németh și-l închipuia printr'o întovărășire româno-maghiară social-țărănistă. Numitul fimișorean Meliusz Iozsef îl vorește altfel: El face prin gazeta clujeană apel la publicității unguri dela noi, ca să descrie în același fel ca publicității din Ungaria stările țărănimii ungurești din România, pentru că, ci-că, „e valabil și-aici, în împrejurările de-aici“, ceea ce arată cu privire la Ungaria Illyés Gyula în „Puszták Népe“.

Cu alte cuvinte: să se 'nceapă o campanie care dacă n'ar putea determina o răzvrătire a ungușorilor beneficiari ai reformei agrare românești în contra statului român, măcar să deie Ungariei puțința ca să spună că nici în România care a făcut reformă agrară nu e mai bine.

(În paranteză: nu-l poate aduce nimeni la realitate pe acest Meliusz Iozsef dela Timișoara și nu e la Cluj cine să bage seama la instigațiile gazetei „Független Újság“ a d-lui Ligeti și-a condamnatului pentru instigații Nicolae Krenner-Spectator?)

La Bichiș s'a judecat deunăzi un proces de răzvrătire, al

comploșiștilor țărani ai lui Bőszörményi, cu nuclee în diferite părți ale regiunii dintre Tisa și granița noastră, cari plănuiau să pună stăpânire pe orașele Ungariei răsăritene și răzvrătind și celelalte părți de-țară să ocupe apoi Budapesta.

Ziarul „Uj Magyarország“ arată 'n legătură cu această mișcare țărănească, în n-rul din 16 Iunie, că Bichișul are 30 de mii de locuitori, și că patru mii de capi de familie, adică o treime din populație, au trebuit hrăniți în iarna și 'n primăvara aceasta de autorități, deoarece sunt în șomaj permanent.

Acum o lună a fost în vizită la Budapesta scriitorul Thomas Mann, și a dat unei gazete maghiare un interview care a făcut mult sânge rău iredențiștilor. I-l cunoaștem din păcate numai din spicuirile din „Uj Magyaróság“ dela 14 Iunie, însoțite în gazeta șovinistă de explicabile insulte la adresa oaspetelui „nerecunoscător“.

„Pe mine — a spus Thomas Mann — m'a jrapat cu deosebire contrastul că aici, în apropierea Budapestei, a aceslui oraș de înaltă cultură, oamenii trăiesc o soartă așa de primitivă“. „Am avul impresia că aici contrastul social e încă tot foarte pronunțat și că 'ntre pătura de jos și cea de sus e o mai mare încordare decât în Apus“.

A mai spus Thomas Mann că țăranul maghiar duce o vieață de câine și că n'are cu cultura nimica comun — dar

se vede că a spus-o și mai drastic decât așa, de vreme ce „Uj Magyarság” s'a mulțumit să reproducă fără ghilimele.

Dintr'o statistică a poliției budapestane:

În Martie crt. au fost la Budapesta 206 sinucideri, dintre cari 32 mortale. În aceeași lună s'au internat la casa de nebuni 112 budapestani. (Cf. semioficiosul guvernamental „Budapesti Hirlap”, 16. IV).

In ziarul latifundiarilor „Magyarság” s'a publicat la 10 Mai crt. o pagină întreagă despre soarta celor împroprietăriți în Ungaria în deceniul trecut cu locuri de casă (împroprietărire făcută dupăcum am arătat în n-rul nostru din Martie pentru lichidarea reformei agrare a bolșevicilor și pentru săturaarea prin prețuri fantastice a celor cari ar mai râvni în țara grofilor la reformă agrară).

E vorba de locurile de casă dela Ászod, date din moșia unui evreu. Împroprietăriții au rămas de-o parte datorii evreului pentru pământ, de alta cooperativei oficiale FAKSz care s'a nființat ca să facă împroprietărișilor casei „ieftine”, și aveau să-și plătească datoria anual în 20 de ani. Achitaseră în aproape un deceniu o bună parte a datoriei, și fiindcă anul acesta n'au pufut plăti evreului rata la timp, li s'au scos la 12 inși din sat casele și locurile de case la licitație, ca să li le cumpere cooperativa FAKSz. Aceasta

apoi, dupăce s'a văzut stăpână pe casele lor cu un preț de nimic (egal cu ceea ce mai aveau de plătit evreului și cooperativei dupăce au achitat ratele aproape un deceniu), a făcut cu ei contract de nchiriere pe 40 de ani, pe numele numai al bărbatului, prevăzând că impozitul îi privește pe chiriași, că au de achitat la timp rate anuale de 107 pengő (peste 3000 de lei), că au de făcut la timp toate reparașiile cerute, că dacă nu 'mplinesc aceste condișii la timp vor fi evacuași, și că dacă vor avea norocul să 'mplinească regulat condișiile, la 1976 vor rămânea stăpâni pe casă.

„Împroprietăriși” se plâng ziarului latifundiarilor că ratele plătite regulat aproape un deceniu li s'au dus în vânt, că li s'au dus deasemenea în vânt acareturile făcute din punga lor, și că față de 2220 de pengő (66.600 de lei) cât li-a fost în trecut obligașiia pe 20 de ani față de evreu și de cooperativa FAKSz au de plătit acum în 40 de ani cooperativei 4281 de pengő (128.430 de lei), iar pe deasupra impozite și reparași.

Tot despre așa-ziși împroprietăriși cu locuri de casă e vorba într'o plângere apărută la 16. IV. crt. în „Uj Magyarság”.

„Împroprietăriși” cărora li s'au dat locuri din moșia dela Rákospalota a contelui Károlyi Ladislau se plâng că au de pus banii încă din 1925, că li

s'au dat locurile de casă în 1930, și că nu li s'au luat în socoteală ratele plătite din cei 5 ani cât au stat în așteptarea loturilor.

Alți „împroprietăriți“ depe aceeași moșie grofească se plâng că groful nu vrea să le ia 'napoi locurile. Așa-zisa judecătorie agrară care a hotărât parcelarea li-a fixat locuri de casă într'o parte a moșiei grofești aproape de drum, iar contele li-a dat în loc de-acelea loturi lăturalnice și rele. Au plătit până acum ratele, iar acum, fiindcă au ajuns la aman și fiindcă în comerțul liber casele sunt pe jumătate așa de scumpe, s'au rugat de contele să le ia locurile 'napoi și să-i slobozească, dar groful nu vrea s'auză.

Despre depopularea de care vorbim la începutul acestei rubrici, s'a publicat în „Uj Magyarország“ din 29 IV crf. o dare de seamă din satul panonic Moha (jud. Fehér), în care se arată că în anul trecut nu s'a născut în această comună nici un copil, și că în clasa întâia a școlii reformate n'au fost decât doi elevi, unul al dascălului și altul venit din altă comună.

Ca și 'n restul Panoniei depopularea din satul acesta s'a început cu mult 'nainte de război. În anul 1907 s'au născut numai 7 copii; în anii următori circa 12, în anul 1930 14, dintre cari a rămas însă în vieță „abia“ unul.

Tot despre proporțiile depopulării s'a publicat în n-rul depe Aprilie crf. al revistei „Magyar Szemle“ a fostului prim-ministru Bethlen un studiu interesant al statisticianului Kovács Imre.

Ni s'arată că dintre cele 3406 de orașe județene și de comune rurale din Ungar a, 223, adică peste 7 la sută (cu 489.164 locuitori) au o natalitate cu mult sub 20 la mie. În toate acestea s'a statornicit sistemul unui singur copil. 194 dintre ele sunt din Panonia, și se 'mpart pe județe astfel: Baranya 60, Somogy 42, Tolna 28, Zala 23, Vas 13, Veszprem 10, Sopron 7, Győr 5, Esztergom 4, Fejér 2. În 84 de localități cu 191.095 locuitori, natalitatea e de peste 40 la mie. Dintre comunele acestea 47 sunt în jud. Săbölci, 14 în jud. Sătmar, 2 în Abauj, 2 în Borșod, 4 în Zemplen, adică în cele mai sărace părți marginase ale țării, cari au dat și în trecut procentul cel mai mare de expatriați din pricina suprapopulației.

Recordul depopulării, precum s'a văzut, îl deține Panonia, cu județul Baranya în frunte (colțul panonic dintre Drava și Dunăre, pe granița sârbească). În județul Baranya au natalitatea sub 20 la mie 60 de comune, și anume: 4 cu 10‰, 17 cu 10.1–15‰, 39 cu 15–20‰. În 24 de localități dintre 61 ale plășii Szentlőrinc și 'n 24 dintre 51 ale plășii Siklos din județul acesta, natalitatea e de 10 ani mereu mai mică decât morta-

litate. In 41 de localități ale ținutului așa-zis Ormansag din același județ, au fost la 1833 561 de nașteri, la 1863 624, la 1933 145.

Kovács Imre arată că descreșterea această a nașterilor

a pricinuit-o la început sărăcia, a devenit apoi obicei, schimbând total mentalitatea și moralitatea satelor, iar acum îi ia locul sistemului de un singur copil sistemul niciunuia-

Zvârcolirile lui Gustav Kóvér

Scriitorul defetist Victor Marguerite a publicat de curând o carte de critici la adresa Societății Națiunilor: „Avortement de SDN“, din pricina căreia zurbagiul cetățean maghiar expulzat dela Orade și stabilit pe banii Ungariei la Geneva ca să ne calomnieze la tot pasul, faimosul Gustav Kóvér, i-a adresat prin fișuica sa antiromânească dela Geneva „Voix des Nations“ o scrisoare deschisă de admonestări. Gustáv Kóvér îl dăscălește adecă pentrucă a spus în cartea sa că datorită Ligii Națiunilor chestiunea minoritarilor și cea a refugiaților sunt astăzi chestiuni soluționate. Cum au fost soluționate, întreabă zurbagiul, când

dintre trei sute și vreo cincizeci de petiții minoritare jumătate au fost respinse? Ca și cum adecă ar implica să treacă și plângerile total nedrepte deavalma cu cele întrucâtva discutabile. Și cum au fost soluționate, când cu cei pe cari îi aruncă statele succesoare peste granița maghiară nu-și bate capul nici oficiul Nansen nici alții? Ca și cum adecă zurbagiul Kóvér — fiindcă și-aci vorbește pro domo — ar fi și el un refugiat politic din patria sa, și nu un trimis la urmă, la urma-i din Ungaria hortistă, unde ca răsplată pentru provocările la cari s'a dat la Orade în contra statului român i s'a sporit latifundiul dela 1019 la 3375 de iugăre.

Ungurii din America

Aproape că s'a uitat ce mare târâboi făceau ziarele budapestane nu mai departe decât acum un an, acum trei sferturi ce an, pe chestia succeselor revizionismului în Statele-Unite ale Americii. Fusese vorba că se va prezenta Societății Națiunilor un memoriu antiitrianonic cu un milion de iscălituri, că-l va duce la Geneva cu avionul o unguroaică (cu nume slovac, expatriată din Slovacia), că și-au dat semnătura sute și mii de notabilități americane, că s'au strâns în câteva luni un sfert de milion de iscălituri, că se țin lanț adunările revizioniste ale Ungurilor de-acolo, că acțiunea antiitrianonică a fost extinsă și la ungurii din America de Sud, și câte și mai câte. Și ce s'a ales de toată această acțiune? Falimentul pe toată linia! Adunările revizioniste ungurești de astă toamnă s'au transformat în adunări antihortiste, și altele nu s'au mai ținut de-atunci. Chestia cu iscăliturile s'a îngropat și ea, după ce o seamă de notabilități americane au protestat public că li s'a falsificat semnătura sau că li-a fost luată prin surprindere. Din toate a mai rămas un biet ecou la debaterile procesului dela Budapesta al insigniilor iredentiste ale ligii TESz: mărturisirea ce-o arătam în altă parte că *acțiunea revizionistă din America a fost prilej pentru faimoasa TESz să comercializeze și acolo revizionismul.*

După faliment au început deci ca 'ntotdeauna ponosurile. Și-s publicate într'o revistă de mare importanță: în „Magyar Szemle” a fostului prim-ministru Ștefan Bethlen.

În n-rul de pe lunie crt. al acestei reviste s'a publicat un articol deosebit de interesant al publicistului maghiar din Statele-Unite Alex. Gondos, sub titluriile: „S'a prăpădit ungrimea americană. Despre morți nimic decât bine”.

Pornind dela fa tul că colecta pentru ungurii expulzați din Iugoslavia în urma asasinatului dela Marsilia n'a dat rezultat, și că unii mari chiaburi maghiari născuți în fosta Ungarie au refuzat să dea ceva sub cuvânt că nu sunt între expulzați compatrioți din județul lor de obârșie, iar cei din noua generație sub cuvânt că ei sunt născuți în America și „nu-i privește”, Gondos întreabă:

„Oare o știe și o înțelege Ungaria ce trist și mare adevăr maghiar american e îngropat în această vorbă a lui Kender István din Göncruszka, că între expulzații din Iugoslavia nu sunt oameni (de-ai lui) din Abauj? Iși dau oare seama (cei din Ungaria — n. tr.), că pentru noi, cari în definitiv suntem constrânși la viață americană, noțiunea patriei materne nu mai înseamnă teritoriul ce se întinde dela Carpați la Adria și dela Laila la Ghimeș, ci nu-

„mai hotarul strămt al satului unde ne-am născut și am crescut?“

În restul articolului ni se dau despre ungerii americani următoarele informații:

Au 73 de biserici romano-catolice și greco-catolice cu limbă maghiară, cu 102 preoți, dintre cari trei cu rang de prelața papali (la Cleveland, Detroit, Toledo), și cu două mănăstiri maghiare de călugărițe. Protestanții au 227 biserici, cu „circa“ 259 preoți și cu două teologii. Bisericile catolice și protestante susțin două orfelinate maghiare. Avera celor două confesiuni se cifrează la 11 milioane dolari.

Dintre societățile ungurești, societatea de asigurare Verhovay are 20.000 de membri, cu avere de 3½ mil. dolari, Soc. din Bridgeport 5000 de membri, cu 1¾ mil., Soc. Rákoczy 4500 de membri cu 1½ mil., Soc. reformată 3200 membri cu 1¾ mil., iar 736 mai mici au 67.000 de membri, cu 4 milioane de dolari.

Presa maghiară se prezintă astfel: două cotidiane, 35 săptămânale, 4 buletine societare, 3 gazete săptămânale bisericesti și 2 reviste lunare bisericesti.

Baptiștii au 16 congregații, iar secta Christian Science două. Loja masonă ungurească din New-York și-a pierdut în urma întrării în ea a grupului rusesc caracterul maghiar.

„Cei trei factori cari înmânunchiază pe ungerii din America cuprind încă și azi circa 200 de mii de ungeri emigranți și reprezintă o avere de 25 de milioane dolari. Aceasta însă nu mai prezintă pentru Ungaria nici-o valoare“.

Autorul arată apoi că ungerii de-acolo nici nu vor să audă de-o rapatriere.

Apoi că biserica romano-catolică maghiară e condamnată să se desmaghiarizeze foarte repede. Dela 1919 încoace e cuvânt de ordine aceasta din partea corului episcopesc. În primii cinci ani episcopiile s'au mulțumit să impună parohiilor preoți „bilingvi“, crescuți în școli maghiare și americane, dar delo 1925 încoace nu mai vor decât parohii cu limbă engleză și cu școli englezești. Politica aceasta nu e impusă și parohiilor greco-catolice, cari astfel continuă să fie factori maghiari. „Greco-catolicii nu se vor contopi în comunitatea americană decât în a treia generație, pe atunci însă le vor fi dispărut și bisericile“. Spre deosebire de ei, romano-catolicii sunt condamnați să se americanizeze în cel mult a doua generație.

Biserica reformată, rămasă fără ajutor delo conventul din Ungaria, a ajuns în mare impas material. Alături de aceasta, scindările îi fac pe protestanți să nu se ocupe decât superficial de conservarea spiritului național. Preoții li se luptă între ei. Teologiile le sunt susținute cu bani americani și educă pe viitorii preoți în spirit american. Dintre cele 227 biserici protestante, „abia 2 sau 3 sunt independente“.

„Ungurii de lege mozaică“ se socot deja americani.

Societățile de asigurare sunt administrate de o seamă de ani englezește.

Reuniunile de cântări, de lectură, etc., au devenit simple locuri de distracție.

Dintre ziare, cotidianul „Szabadság” a ajuns pe mâni engleze și e pierdut pentru cauza maghiară. Celalat cotidian, Amerikai Magyar Népszava, a trecut la horțiști și duce o luptă națională zădarnică. Ziarele cealalte stau în slujba asimilării.

Dealtminteri asimilarea, desmaghiarizarea, merge cu pași tot mai repezi de când s'a oprit emigrarea în Statele-Unite. La aceasta s'a adăugat faptul că statul duce dela răz oi încoace o politică de naționalizare foarte energetică

Autorul arată apoi că ungerii americani din noua generație, copiii de azi — și dă ca exemplu pe cei doi nepoți ai săi —, chiar dacă o mai rup pe ungurește,

vorbesc o ungurească plină în fiecare frază de cuvinte engleze. Dacă nu această generație, cealaltă la sigur va fi total americanizată.

Și închee astfel:

„Nu mă mai doare acest lucru pentru că dimpreună cu ceilalți unguri din America m'am împăcat demult cu ideea că pe când acești doi copii (nepoții săi — n. tr.) vor fi oameni, vor mai ști abia atâta despre patria noastră natală, că există și-o astfel de țară pe hartă. Că-i în Europa sau în Asia, pentru ei va fi tot una.

„Dacă adevè pe atunci va mai fi existând pe hartă o Ungarie!” („Ha ugyan akkorára lesz még Magyarország a térképen!”)

Cazul Spectator

Curtea de Casație a confirmat zilele trecute condamnarea la 'n-chisoare și la interdicția pe trei ani dela expierea pedepsei de a mai scrie la gazete, pronunțată de tribunalul și de Curtea de apel din Cluj în contra faimosului șvab maghiarizat Nicolae Krenner alias Spectator, instigatorul dela „Ellenzék” și „Független Ujság” din Cluj și dela „Magyarság” din Budapesta.

Ca o demonstrație în contra acestei sentințe ce o prevedea, organizația din Cluj a partidului maghiar l-a ales pe instigator, în ajun de a ajunge la Casație, în ședinte de onoare. Iar îndată

după sentință partidul maghiar și-a pus organizațiile să voteze moțiuni de solidarizare, de uimire că a putut fi condamnat tocmai unul pe care l-au condus „scopurile cele mai idealiste și în primul rând tocmai realizarea unei înțelegeri, unei apropieri româno-maghiare, unei colaborări fraterne”. Moțiunea aceasta dela 27 VI a organizației partidului maghiar din Târgu-Mureș face acum ocolul adunărilor județene ale partidului, în cari, ca la Arad (cf. „Hirlap” din 5 Iulie), se cere partidului să facă „demersuri politice și sociale” ca să-l scape pe Krenner de pedeapsă.

Propagandei acesteia pentru glorificarea instigatorului i se ține isonul în presa budapestană pe aceeași temă neobrăzată: că a fost condamnat un propovăduitor al împrietenirii româno-maghiare, și se stăruie 'n falsificarea aceasta pentruca să-i treacă oricui pofta de a se mai pune în slujba unei asemenea 'nfrățiri.

Cităm ca exemplu, dintre cele multe ce s'au scris despre condamnarea „înfrățitorului“ Krenner în presa budapestană, următoarele rânduri dintr'un articol al lui Bajcsy-Zsilinszky (cf. „Független Ujság“, 26 Iunie):

„Incepe să ne stăpânească sentimentul că dacă și lui Nicolae Krenner i se dă ca răsplată pentru minunata sa activitate de 'mpăcare și netezire desființarea existențială, atunci pur și simplu trebuie ștearsă din sfera posibilităților cumiști ideea împăcării și înțelegerii cu România.“

În fața unei atât de scanda-loase falsificări și instigații e necesar să punem cazul acesta al numitului Krenner la punct.

Cine e individul?

Un șvab renegat, fost profesor și director la Arad, fost căpitan, organizatorul din toamna lui 1918 — precum s'a văzut după documente ungurești din n-rul nostru trecut inclinat Aradului — al bandelor militare de elevi de liceu cari au terorizat în zilele grele dela 1918-19 pe românii

Aradului. După isprava aceasta organizatorul de bande antiromânești a rămas în România și și-a descoperit inclinări ziaristice, scriind la francmasona gazetă antiromânească „Erdélyi Hirlap“ (fosta „Aradi Hirlap“ a lui Varjassy prin care s'a dat pretext masacrului din ziua vizitei la Arad a generalului Berthelot), și organizând cu faimosul Tiberiu Zima un tripou gazetăresc cu cetățeni maghiari, — faimosul tripou reeditat la Arad anul trecut. Organizatorul de bande antiromânești și de tripouri s'a mutat apoi la Cluj, unde s'a ilustrat de-o parte printr'un nou tripou gazetăresc, iar de alta prin așa-zisu-i „transilvănist“ pentru care a fost acum condamnat și pe care partidul maghiar și Budapesta sa voiesc să ni-l dea pe gât drept înfrățire româno-maghiară.

Ce e gogorița aceasta „transilvănistă“ a renegatului Krenner zis Spectator, a organizatorului de bande de mucoși antivalahi?

Un specific transilvănesc comun al celor trei națiuni de aici, care le leagă strâns și le impune o viață comună, o conducere comună, — a spus-o instigatorul când s'a adresat la proces românilor.

După procesul dela Cluj a 'ntors-o însă pe cealaltă coardă, pe cea adevărată, fiindcă vorbea Budapestei. În gazeta budapestană „Magyarság“ dela 20 Iulie 1935

(precum am arătat pe larg în n-rul 34 al „Gazetei Antirevizioniste“), Krenner alias Spectator s'a explicat celor din Ungaria astfel:

Cu 15 ani în urmă (adecă până la ratificarea tratatului de pace) a fost și dânsul în contra „re'nvierii ideii transilvaniste“, pentru că „este deopotrivă 'n contradicție cu menirea istorică și cu interesele bazinului Carpatic (așa îi zice și Gömbös fostei Ungarii — n. tr.) și mai ales cu consecințele unității maghiare interioare“.

„Tocmai pentru asta“ a pledat cu gândul la politica lui Jaghello, a lui Sapolyai, a lui Martinuzzi, pentru uniunea personală româno-maghiară, pentru „sistemul împăcării cu dușmanul secular“, dar și-a dat repede seama că uniunea aceasta e un lucru fără conținut, ca apa morților, și-atunci tam-nesam s'a apucat să propage transilvanismul.

De ce? Pentru că tratatul de pace era acum ratificat, și pentru că lozinca aceasta nu mai lovea acum în interesele unității maghiare ci 'n altceva. O spune tot el, și tot acolo:

Transilvânismul „năzuește spre o autonomie provincială“, „spre un guvernământ provincial al turtora“.

„A ajuns chiar Albert Apponyi însuși — spune apoi Spectatorul dela Cluj — să simtă 'n general

dar neconturat precis această concepție“.

Așa! Adecă pe limba obștească: autonomie, deocamdată româno-maghiaro-săsească, ca tranziție la o nouă 'ncorporare a Ardealului la Ungaria.

Și aceasta o numesc comentatorii sentinței justiției românești palmă dată 'nfrățirii!

Sentința Curții de Casație a sancționat numai campania autonomistă a fostului organizator de bande antivalahe și de tripouri. Krenner are însă în afară de chestia cu transilvânismul o întreagă serie de alte instigații cari nu știm dacă s cunoscute justiției. Din cele multe la cari s'a dat, noi i-am reprodus și comentat un număr impunător în „Gazeta antirevizionistă“ și în „Piatră de hotar“, făptuite prin „Független Ujság“ dela Cluj, prin „Magyarság“ dela Pesta și anonim prin publicații dela Geneva. Iată între altele:

În „Magyarság“ din 6 Aprilie 1935 a publicat un articol de alarmă în care spunea despre tratamentul maghiarilor dela noi că „aici nu mai ajută nimic altceva decât atragerea și diriguirea încoace a atenției mondiale“, și-și exprima „pretenția specială: ca națiunea noastră mamă (adică Ungaria n. tr.), devenită mai puternică și mai zeloasă într'o Europă readusă la liniște, să aibă o mai severă activitate în privința

controlului și a amestecului" în România.

În „Magyarság” din 6 Sept. a. tr. a publicat o corespondență de alarmă deasemenea cu privire la tratamentul minoritar dela noi, în care pretindea că minoritarii bulgari din cadrilater „gem din pricina mișcărilor spăimântătoare ale macedonenilor români colonizați și din pricina apăsă ii statului, mai aspră chiar și decât cea care-i apasă pe-ai noștri, și au pierdut în luptele de pân’acum 685 de morți.” Mai cerea ’n aceeași corespondență parlamentarilor partidului maghiar să declare „pasivitatea parlamentară”, propunere pe care și-a mai repetat-o și prin „Független Ujság” dela Cluj.

În „Magyarság” dela 26 Nov. a. tr. a publicat un articol de instigații în legătură cu acțiunea de readucere la matcă a desromânizaților din Săcuime și a cerut Ungariei să sesizeze Liga Națiunilor, căreia îi băga de vină că o interesează mai mult soarta abisinienilor decât aceea „a două milioane (!) de mitel-europeni”, adecă de maghiari din România.

În Dec. a. tr. (cf. „Budapesti

Hirlap” din 15 XII) s’a publicat în gazeta „Die Front” a „Frontului național german” din Elveția, o corespondență clujeană cu batjocuri la adresa d-lui Titulescu și cu admonestări ca mai sus la adresa Ligii Națiunilor, că o interesează africanii Negusului și nu-i pasă că o țară europeană care-i membră a Ligii Națiunilor „calcă în picioare drepturile a șase milioane de minoritari”. Corespondența aceasta clujeană, aidoma ca a lui „Magyarság”, e deplin vădit că-i a numitului Krenner.

Am mai putea continua mult și bine, dar e prea de-ajuns și atât. Acesta-i „înfrățitorul” pentru care partidul maghiar și Budapesta sa insultă suprema instanță de judecată românească. Il merităm și ni-o merităm, pentru că numai la noi poate trebui să treacă 16 ani până să se sancționeze atâtea îndrăzneli răsrepetate. Gândiți-vă numai, decând îl sancționa Ungaria și cum, dacă se ’ntâmpla să nu fie renegat și să scrie în contra ei. Și mai gândiți-vă că România nu i-a revocat permisul liber de cale ferată clasa I-a nici după ce-l condamnaseră două instanțe.

Noile măsuri de apărare din Cehoslovacia

Parlamentul cehoslovac a votat la sfârșitul lunii trecute o nouă lege de apărare a statului, pe cât de importantă pe atât de necunoscută la noi până astăzi. (Telegramele ziarelor abia au amintit-o, neglijând să între 'n amănunte. Și li se impunea doar cu atât mai vârtos să ni-o înfățișeze în toată amănunțimea, cu cât 'nainte încă de a deveni proiectul lege, parlamentul unguresc îi închinase o ședință specială, cu interpelări la adresa ministrului de externe Kánya și c'un răspuns de-o clasică neobrăzare al acestuia).

Cum n'avem textul legii, vom înfățișa-o după cele ce s'au arătat despre ea în presa maghiară.

Ziarul budapestan „Uj Magyar-ság“ a arătat în articolul de fond închinat la 18 Apr. proiectului de lege, că prevede între altele altele:

Guvernul și miniștrii sunt răspunzători de pregătirea din vreme a apărării statului.

Întreprinderile importante din punctul de vedere al intereselor superioare se pun sub regim special. Se prevăd dispoziții speciale pentru fiecare categorie de conducători sau slujbași ai acestor întreprinderi, și se statorește că nu pot fi angajați decât oameni vrednici de încredere din punctul

de vedere al statului. Deasemenea s'au fixat dispoziții speciale cu privire la gospodărirea materiilor brute ale acestor întreprinderi.

Se institue zone de granițe, unde mare parte dintre edificări și profesarea unor anumite ocupații, deasemenea *libera petrecere și orice îndeletnicire a cetățenilor străini și-a celor fără cetățenie*, vor fi condiționate de autorizarea specială a armatei. În zonele acestea cetățenii străini și cei fără cetățenie *nu pot cum-păra imobile fără încuviințarea autorităților*; orice astfel de cum-părări se vor anunța, iar autoritățile pot să refuze învoirea și să transfere proprietatea cu *pricina la cetățeni cehoslovaci*.

Din momentul când s'a declarat imobilizarea, toți locuitorii sunt obligați să se supună oricăror restricții impuse de interesele de stat. Se pot face orice rechiziții și se poate institui munca obligatorie; femeile, deopotrivă cu bărbații, vor putea fi trimise la orice muncă, inclusiv la lucrări de apărare și în special de apărare antiaeriană. „Cehoslovacia, — spune gazeta budapestană, ca și cum nu aceleași dispoziții ar fi și 'n legea de apărare antiaeriană din anul trecut a guver-

nului Gombös, cu singura deosebire că în legea ungurească e fixată limita de vârstă, la bărbați și la femei: dela 14 la 60 de ani — introduce deci cea dintâi în Europa, prin dispoziția aceasta, serviciul militar obligatoriu al femeilor”.

O altă prevedere a legii e arătată în „Pesti Hirlep” din 18. IV: în procesele de contravenție la legea apărării statului acuzații nu-și pot alege avocații după plac, ci numai dintre cei cuprinși de ministerul de justiție într’o listă a vrednicilor de încredere; apărătorii aceștia depun jurământ că nu vor trăda secretul desbaterilor.

Noua lege s’a ratificat imediat și s’au publicat până acum patru regulamente de aplicare a ei.

Unul dintre regulamente prevede că ministerul de război nu poate da comenzi decât fabricilor cari aplică începând de sus și până la cei mai de jos muncitori un anumit numerus clausus etnic.

Celelalte trei regulamente de aplicare — arătate în „Keleti Ujság” din 8 Iulie — se referă la zonele de graniță, la export și import la invenții.

Pe granița dinspre Ungaria au fost decretate zone de frontieră 48 de plăși iar în Rutenia 12 din 14.

În zonele aeestea nu se pot face decât cu autorizație militară nici un fel de construcții de stat

sau publice (biserici, teatre, arene de exerciții, depozite, stațiuni astronomice, expoziții), deasemenea drumuri, fabrici de orice arme, institute chimice, uzine de apă, de gaz, clădiri cu coșuri înalte sau cu turnuri, hoteluri, case de vânatoare, și nu se pot pune în funcție mine. Tot astfel e necesară autorizația armatei pentru instalații de telefoane și telegrafe internaționale precum și pentru stațiuni de emisiuni radiofonice neoficiale. Autoritățile militare mai pot impune restricții și la alte lucrări afară de cele înșirate. Planurile de parcelări pentru edificări trebuiesc supuse aprobării prealabile a armatei. Exploatarea forestiere se vor face deasemenea numai cu aprobare militară.

Exercitarea profesiei în zonele de frontieră e reglementată astfel: Au nevoie de autorizație militară tipografi și multiplicatorii de orice fel, cei ce pun în circulație produsele acestora, cei ce se ocupă cu transporturi periodice de persoane, apoi atelierile cari fabrică artificii de foc, fabricanții de articole farmaceutice, farmaciile, cafenelele și cârciumile, cei ce se ocupă cu stârpirea de șobolani și de gănganii, mijlocitorii de slujbe și de vânzări, industriile electrice, negustorii de vechituri profesioniști, birourile de informațiuni de credit, birourile de voiaj, agențiile telefonice și telegrafice, birourile de detec-

țivi, întreprinderile de celuloză, rafineriile de petrol și benzină, vânzătorii de aparate de radio, fabricile de filme și orice întreprinderi de transporturi pe apă.

Un capitol al acestui regulament fixează raza fortificațiilor (10 km.), a aeroporturilor și a fabricilor de arme și muniții (500 m.), a depozitelor de muniții și explozibile (750 m.), a depozitelor și fabricilor de materii infla-

mabile (100 m.) și a depozitelor militare de arme (250 m.). Raza tuturor acestora poa e fi însă extinsă.

Regulamentul No. 156 se referă la invenții, prevăzând că Ministerul Apărării Naționale are dreptul să le exproprieze, iar reg. 157 cuprinde lista articolelor pentru al căror export sau import e necesară încuviințarea armatei.

Depe fronturile dinlăuntru

Schimbare de episcop

Episcopia maghiară reformată dela Cluj și-a ales la 1. VII. crt. un nou episcop, pe președintele de până atunci al organizației clujene a partidului maghiar Vásárhelyi, în locul lui Alex. Makkai, care a demisionat ca să se expatrieze în Ungaria, unde îl așteaptă — se spune că la Dobrișin — o altă demnitate.

Episcopul demisionat, Makkai, și-a luat rămas bun dela consiliul eparhial cu un mesaj în care se spunea (cf. „Ellenzék“, 1.VII):

Să cultive și pe viitor legăturile cu coreligionarii din străinătate, „să le arate rănile“, dar ca la frați, nu făcând impresia că umblă după pomană.

„Biserica trebuie să aibă grijă să muncească în acea direcție, ca ungurimea de aici, și mai de aproape ungurimea reformată, să rămână pe veci una cu tot ce e

valoare ungurească, să rămână parte nedespărțibilă a veșnicei ungurimi, care nu e ceva politic ci spiritualitate“.

Fiindcă s'a 'ntors roata

Se știe îndeobște că așa-zisele Reuniuni de industriași și comercianți din Ardeal n'au fost altceva decât arme 'n mână stăpânirii ungurești pentru maghiarizarea orașelor. Numai pentru aceasta au și fost înființate când s'a dat la 1872 lovitura mortală breslelor, găsite de stăpânirea ungurească prea neungurești,

Și deasemenea se știe că uneltele acestea ale panmaghiarismului au rămas și după 1919 instrumente antiromânești ale Budapestei. O singură excepție nu se poate cita în tot Ardealul.

Stăpânirea românească le-a tolerat totuși 17 ani împliniți. Acum în cele din urmă, i-a venit mintea la cap și le-a dizolvat.

Dizolvarea s'a 'ntâmplat, dar cuiburile panmaghiarismului dăinuie. Atâta doar că s'au mutat sub acoperişurile partidului maghiar. De două săptămâni — începutul s'a făcut la Cluj - se țin lanț re'nființările de Reuniuni sub egida declarată a partidului iredentist, și reorganizarea se face cu lăzinca: „Inapoi la bresle!“ Stă scris așa în „Az Iparos“ al francmasonului tată de Reuniune Reinhardt dela Arad și 'n toate dările de seamă din ziarele maghiare despre adunările de reconstituire. „Inapoi la bresle!“ La breslele ucise de ei.

E tocmai ceea ce mai lipsea din portretul partidului maghiar.

Șerpii paukerieni

Justiția noastră militară a avut de judecat în vremea din urmă o lungă serie de îndrăzneli ale șerpilor din sân cari umblau să repete 'n România loviturile bolșevice din Spania și Franța. Spre onoarea autorităților anchetatoare, organizațiile viperelor au fost descoperite la timp, iar spre onoarea justiției militare, au fost sancționate reglementar în ciuda oricăror presiuni și injoncțiuni cari au mers până la aducerea la proces, ca o intimidare, a rudelor regimului francez de azi, și până la atacuri în contra localului consiliului de război.

Procesele acestea au făcut dovada că românii sunt cu totul străini de uneltirile complotiștilor moscoviți. În toate listele de acuzați, abia a figurat ici-colo câte un român năimit, ajuns în ceata

șerpilor fără să-și fi dat seama cum. În schimb toate listele de acuzați au fost stereotipe: Ițic, Rașela, Rebeca, Șloim. Lista celor judecați la Craiova a avut în frunte pe Ana Pauker, nora directorului Pauker dela „Adevărul“, nevasta comisarului sovietic Pauker dela Moscova. Presa Săindarului s'a identificat deci cu complotiștii cu-o îndrăzneală ce-a 'ntrecut închipuirea.

A mai făcut însă procesul dela Craiova o dovadă: că șerpii din sân nu cunosc alegele când e vorba să se 'nhaite cu dușmanii României. Unelte ale Moscovei, au complotat în același timp cu iredenta bulgară, și 'n timp ce puneau la cale sovietizarea țării vechi, visau să facă în Ardeal autonomie și plebiscit pe seama nu știu cui.

Pentru-asemenea șerpi în alte țări există glonț și funie. La noi banda nurorii sărindăriste Ana Pauker a fost sancționată după-cum urmează:

Ana Pauker 10 ani și 100.000 lei amendă; Emil Marcovici, 10 ani și 100.000 lei amendă; Dumitru Lehol, zis Vasile Verbanoft, zis Colef Jordan, 10 ani și 100.000 lei amendă; Estera Radosevski, 9 ani și zece luni și 90 mii lei amendă; Alexandru Magyaros, 9 ani, 11 luni și 95 mii lei amendă; Bernard Andor, 9 ani 11 luni și 95 mii lei amendă; Ady Ladislau, 9 ani 11 luni și 95.000 lei amendă; Leizer Grg., 9 ani și 10 luni și 90.000 lei amendă; Schon Ernest, 9 ani și 10 luni și 90 mii lei amendă; Liuba Rottman, 9 ani și 9 luni și 85 mii lei amendă; Drăghici Alex., 9 ani și 3 luni și 80.000

lei amendă; Herbeck János, 9 ani și 80.000 lei amendă; Lili Simo, la 8 ani și 11 luni și 75 mii lei amendă; Császár Ștefan, 5 ani și 50.000 lei amendă; Nagy Ștefan, 5 ani și 50.000 lei amendă; Em. Kaufmann, 6 ani și 70.000 lei amendă; Vilma Császár, 6 ani și 70 mii lei amendă; Ana Császár, 5 ani și 50.000 lei amendă; Kruck Samoil, la 2 ani și șase luni și 10 mii lei amendă.

În afară de pedeapsa cu închisoarea și amendă au mai fost condamnați toți la câte 10 ani interdicție și în solidar la plata sumei de 3 milioane lei câtră stat.

Industria din Sibiu și în prejurimi

Citim în buletinul de presă „Observator”: Un cititor ne trimite o foarte interesantă broșură, scrisă de d. Hans Kaiss, șef de secție la Camera de Industrie și Comerț din Sibiu. Broșura de 84 de pagini are titlul: „Die Industrie Hermannstadts und seiner Umgebung”. Am citit această broșură cu deosebită atenție. Și ea merită într-adevăr să fie citită și... meditată.

Populația județului Sibiu se repartizează din punctul de vedere etnic după datele recensământului din 1930, astfel: Români 62,5 la sută, Sași 29,3 la sută, Maghiari 4,7 la sută, Evrei 0,8 la sută, alții 2,1 la sută.

Cum este repartizată industria? Iată cum:

După datele broșurii d-lui Hans Kaiss, industria textilă e reprezentată de 37 firme mari dintre cari 36 sunt neromânești și numai una română; industria metalurgică de 21 firme, din cari

românești sunt numai trei; industria alimentară e reprezentată de 30 firme, din cari românești sunt numai două; industria de pielărie de 10 firme, din cari românești sunt trei; industria chimică e reprezentată de 9 firme, toate neromânești; industria grafică de 15 firme, din cari românești sunt patru, industria lemnului de 14 firme, din cari românești sunt trei, industria ceramică de 5 firme, din cari românească e numai una; industria sticlei de două firme, amândouă neromânești; diverse alte industrii sunt reprezentate de 15 firme din care românească e numai una.

Astfel se prezintă situația în județul cu cea mai cultă populație românească din România, după 18 ani dela marea unire națională.

Hipopotamii presei maghiare

Așa numise faimosul Spectator dela Cluj într-o gazetă budapestană fantastica inflație de gazete maghiare ce s'a abătut de câțiva ani peste orașele Ardealului „ca după o revărsare a Nilului”. Cât e el de iredentist, Spectator s'a scandalizat singur de-atâta vermină gazetărească, dându-și seama că afluența aceasta (câte 5—6—7 cotidiene într'un oraș) nu înseamnă numai o diminuare a tainurilor dela tripouri, ci coboară totodată și nivelul presei ungurești, cum de fapt l a și coborât până la ultima limită.

Chestia este a ciupercăriei gazetărești maghiare din Ardeal a

ajuns și 'n coloanele oficiosului revizionist „Pesti Hirlap“. Colaboratorul acestuia, fostul ministru de finanțe Hegedüs Loránt, a publicat în n-rul din 30. IV. crt. al oficiosului Ligii Revizioniste un articol intitulat: „Vin din Ardeal cu o propunere“, în care spue:

„Pe omul ce vine din afară îl surprinde întâi de toate proporția în care e 'mpărțită societatea maghiară ardeleană, căci apar peste 30 de ziare maghiare zilnice, reprezentând fiecare altă nuanță. Ziarele acestea nu pot crește nici ca mărime nici ca conținut, tocmai din cauza lipsei de mijloace. Ar fi un progres esențial pentru ungarimea din părțile deslipite, dacă ar putea să-și concentreze puterea la editarea numai a câtorva puține gazete. Dar firește de-aici de departe e greu să te-amesteci“. (Ca și cum adevărat nu tocmai amestecului aceluia de-acolo de departe se datoresc unele dintre fiijucile pe cari d. Hegedüs ar vrea acum să le omoare.)

Să mai reținem cu privire la inflația aceasta ceea ce spune d. Ligeti într'o descriere de călătorie prin Cehoslovacia publicată în „Független Ujság“ (11 IV. crt.):

„Ca ziarist, m'am interesat întâi de toate (în Cehoslovacia) de ale breslei mele. Oare și în Cehoslovacia ziaristica maghiară e amenințată de faliment (se va

vedea mai jos că-i vorba de faliment moral — n. tr.) ca la noi? Oare și acolo e lege ca redactorul care și-a pierdut slujba și tipograful care și-a pierdut slujba să se întovărășească, să pornească o foaie, și deși acțiunea lor e inviabilă, totuși să fie po-trivită să încurce în chip și mai dăunător harababura pricinuită de multele gazete.

„Intâia caracteristică ce te izbește este că acolo nu e așa, și că nu e așa se explică prin faptul că acolo se cere cautiune chiar și pentru autorizarea gazetelor politice săptămânale“.

Să reținem vorba dlui Ligeti. A devenit pacostea acestei ciupercării așa de mare, încât (chit că o cer din spirit de concurență) au ajuns și înseși ziarele maghiare să ceară să se introducă sistemul unguresc al cautiunii.

Discuția asta ne privește și pe noi. Dacă înșiși ungurii au ajuns să ceară măsuri în contra inflației celor nu 30 ci 50 de cotidiene ungurești, e cu atât mai necesar să luăm în sfârșit și noi atitudine pe care ne tot lăudăm de atâția ani că „vom lua-o“: să încetăm de-a mai da bani pe gazeta maghiară. Căci e și 'n bu-zunarul nostru o parte a explicației că avem în orașele Ardealului patru duzini de cotidiene ungurești și abia o jumătate de duzină de cotidiene românești ce-o duc ca peștele pe uscat.

Atenție la cifrele demografice

„Buletinul demografic al României“ de pe Mai, conținând datele mișcării de pe Ianuarie c.r. a populației țării în comparație cu cele din Ianuarie 1935, arată următoarele:

Populația României a ajuns în Ianuarie anul acesta la 19.196 071 suflete, ceea ce înseamnă într'un an un spor de 182.708. Populația satelor e de 15.630.502, iar a orașelor de 3.565.569 suflete.

Natalitatea a scăzut considerabil, dela 32.7 la 27.5 la mia de locuitori. Scăderea este în nota celorlalte luni. Faptul nou îl constituie scăderea mortalității generale, dela 24.9‰ de locuitori, la 18.7‰, ceea ce înseamnă o diferență de 6.2‰. De asemenea a scăzut considerabil și mortalitatea infantilă, dela 21.3% de nou-născuți, la 15.6%, adică o scădere de 5.7%. Grație acestei reduceri însemnate, excedentul natural a crescut cu 1.6‰. Scăderile sunt mai însemnate în mediul rural decât în mediul urban. De aceea, aci crește și excedentul natural dela 9.1‰ la 10.1‰. Ca în toate lunile precedente, pe o lungă perioadă de ani, cea mai redusă natalitate o dau județele din Banat. Proporția este de 19.6‰ față de 27.5‰, media țării.

O situație care în mod constant se apropie de cea din Banat este în Oltenia. Trebuie subliniat acest lucru încă din vreme, când măsuri serioase mai pot da efecte sigure. Natalitatea din Oltenia este sistematic mai mică decât media țării. În luna Ianuarie, natalitatea s'a redus aci la 24.6‰, adică cu 2.9‰ sub me-

dia țării. Cifra mortalității depășește cu 1.3‰ mortalitatea medie a țării și atinge cifra de 20.0‰. Mortalitatea infantilă din Oltenia este de 17.0% de nou-născuți, față de 15.6%, media țării.

O altă zonă care trebuie examinată este cea din sudul Moldovei, în special județele Fălciu, Tecuci și Tutova la care se adaugă și jud. Lăpușna din Basarabia. În a este județe, care au încă o natalitate urcată, mortalitatea generală, și mai ales mortalitatea infantilă este extrem de urcată. Ele prezintă o stare sanitară constant defavorabilă.

Totalizând mișcarea populației pe întreg anul 1935, Buletinul demografic arată un fapt deosebit de important: În ce privește natalitatea, țara se împarte în două zone distincte, separate pe provincii istorice. Pe de o parte Vechiul Regat și Basarabia, cari au o natalitate de 33.9‰, iar pe de altă parte Transilvania și Bucovina, cu natalitate de 24.2‰. Pentru politica demografică a țării, concluzia aceasta este de importanță capitală. Odată stabilită identitatea de situație demografică între cele două grupuri, se impune să comparăm și celelalte fenomene demografice. Grupul prim de provincii este acela care furnizează țării excedentul natural de populație. Excedentul provinciilor de peste Carpați abia atinge 5.2‰, față de 11.7‰ ale Vechiului Regat și Basarabiei. Basarabia are un excedent natural de abia 7.8‰. Această cifră însă nu este permanentă, ci întâmplătoare și se datorește mortalității generale excesive din 1935. Între orașe se

găsesc unele cu o vădită tendință de regres demografic. În aceste localități, administrația ar trebui să-și concentreze acțiunea asupra acestui capitol. În special localitățile cari sunt în stare de regres ar trebui redresate înainte de a li se extinde raza administrativă. Localități ca: Lipova, jude-

țul Timiș, cu un deficit permanent de populație (în 1935 deficit de — 7.3 ‰) este transformat din comună rurală în comună urbană; Lugojul, cu un deficit de populație de — 9.6 ‰ în 1935, este transformat chiar în cursul aceluiaș an, din comună urbană în municipiu.

Tratament minor tar unguresc

Săracii români dela Senteș!...

Judecătoria polișienească din Senteș l-a condamnat astă primăvară pe fostul paroh excroc al ortodocșilor din Senteș, Ștefan Németh, la amendă pentru că și-a dat în chip excroc titlul de episcop și mitropolit.

Cetitorii noștri cunosc povestea excrocului acestuia, unealtă maghiarizatoare a Ungariei oficiale, din zeci și sute de relatări ce le-am dat despre el și despre încercările de maghiarizare a bisericii ortodoxe românești din Ungaria în „Gazeta Antirevizionistă” și în revista „Piatră de hotar”. O recapitulăm aci pe scurt: Ungaria s'a apucat îndată după război să traducă în fapt ceea ce în Ardeal nu putuse face fiindcă au surprins-o evenimentele dela 1918: să dea bisericii ortodoxe, ca să o maghiarizeze, o ierarhie unguerească. Și-a găsit câțiva pre-

oși excroci trecuți dela catolicism la ortodoxie, a mai inventat alți câțiva dintre comisarii de poliție, și i-a pus să dea gata biserica ortodoxă, rămasă după Trianon în afara atenției episcopilor noastre de cari atârna. Cap al acestei mișcări era destinat să fie fostul romano-catolic cu fiitoare jidoavcă Ștefan Nemeth, pus în anul 1929 de canibalul Urmánczy și de prefectul Ciongradului paroh peste urmașii aproape deznaționalizați ai românilor macedoneni sau autohtoni ai Senteșului, atât de tari odinioară încât unul dintre ei, Kasap, era creditor (cu 30 de mii de taleri) al împăratului Iosif al II-lea. Németh a întrunit apoi mai anii trecuți pe cei câțiva preoși excroci și i-a pus să-l proclame episcop. Guvernul a declarat că nu recunoaște „sinodul” acesta, dar de altă parte, pr ecum s'a mă

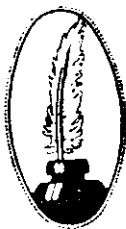
turisit prin oficiosul revizionist „Pesti Hirlap”, a intervenit la patriarhi ca să-l recunoască și anume să-l recunoască episcop și mitropolit peste toți „ungurii ortodocși”, inclusiv deci peste desromânizații din Săcuime. Patriarhii au refuzat. Excrocul s'a dus deci la singurul care-l putea recunoaște, la patriarhul monofisit din Homs, și s'a întors de-acolo cu mitră eretică. Guvernul a trebuit să declare că nu-l recunoaște, fiindcă era de înțeles că biserica ortodoxă n'are să-l urmeze și n'o să fie chip să o maghiarizeze pe cale eretică. I-a pus în vedere însă că-l recunoaște ca eretic, dacă-și găsește turmă. Turma dela Senteș nu l-a urmat, ci l-a poflit să părăsească parohia. Excrocul a refuzat să plece, iar patronul bisericii, primarul, în loc să-l dea pe brânci afară, a închis biserica ca să nu-și aducă credincioșii alt preot, iar pe excroc l-a lăsat să-și facă o capelă în casa parohială. În primăvară apoi excrocul a fost condamnat în urma reclamației unor credincioși pentru uzurpare de titlu arhieresc. Biserica stă însă închisă încă din iarna anului trecut, și enoriașii se 'ngroapă fără preot. A mărturisit-o aceasta ziarul budapestan „Magyarság”: în

Mai anul trecut s'au îngropat fără preot doi inși.

Acum ni se relatează tot prin presa maghiară un alt caz.

„Uj Magyaraság” din 13 lunie crt. arată că la 9 lunie a murit la Senteș văduva ortodoxă Csigér Lászlóné, singura care aflăm că s'a dat cu Németh. Numita ar fi lăsat cu limbă de moarte: s'o îngroape Németh și să se tragă după ea clopotele bisericii. Cum biserica e însă închisă și ar fi fost curat scandal ca să se ia depe ușă peceșile pentruca să se poată trage clopotele la o 'nmormântare oficiată de excrocul eretic, atunci când neereticii trebuie să se îngroape fără preot, primăria patroană a bisericii a imaginat o soluție de adevărat stil unguresc: a oprit pe Németh să facă 'nmormântarea, a pus să o îngroape pe răposată popa *protestant*, și a lăsat să se tragă prin excepție clopotele.

Mai trebuie dovadă că Ungaria oficială e și azi în cărdășie cu excrocul, în același timp când de ochii lumii îl amendează și nu-l recunoaște? Excrocul e ținut în localul parohiei, pentruca să fie motiv să rămână biserica sub lacăt. Iar aceasta pentru ca în cele din urmă ortodocșii cari n'au voit să se dea cu ereticul, să treacă la biserica maghiară.

CĂRȚI REVISTE ZIARE

Petru Țiucra Pribeagu :
Pietre Rămase. Contribuție
la Monografia județului Arad. Bu-
curești, Imprimeria Căilor Ferate
1936.

„Nu i se poate mulțami în de-
stul cui a făcut această așa de
deplină și de folositoare carte
asupra vieții românești din Năd-
lac — spune în prefața părții în-
tâia a cărții d-lui Țiucra-Pri-
beagu d. Nicolae Iorga. Ea for-
mează o adevărată comoară pen-
tru cercetători în mai multe di-
recții. Numai pe baza a sute
de astfel de studii se va putea
face cândva măreața operă care
va vădi tuturora câtă originali-
tate cuprinde viața satului nostru”.

Cartea d-lui Țiucra-Pribeagu,
pe care o așteptam de mult cu
toată nerăbdarea după cele ce a
publicat prin unele reviste și
ziare, se ocupă de o regiune, a
Nădlacului, care-i nu numai prea
interesantă de cunoscut pentru că-i
punct de graniță, dar este tot-
odată și ținutul cel mai interes-
sant istoricește de dincoace de
Carpați, pentru că de-aici avem
pe singurul duce documentar al
lui Anonimus, pe Ohtun cu capi-
tala sa documentară și indis-
cutabil românească Moresana (gre-
șit la toți câți s'au ocupat de ea:

Morisenă), și-aici s'a întâmplat
dintru 'nceput cea mai statornică
împotrivire în calea înaintării un-
gurești, încât profesorul univer-
sitar dela Pesta Francisc Eck-
hart a trebuit să constate în a sa
recentă „Istorie a Ungariei” că
la sfârșitul domniei Sfântului
Ștefan († 1038, deci un veac și
jumătate dupăce legendarul Ar-
pad ar fi cucerit întreaga Ungar-
ie antetrianonică) granița depe
Murăș a unguirilor era unde-a
fixat-o și tratatul de pace dela
Trianon. Etnograficește apoi re-
giunea aceasta e nu mai puțin
vrednică de cea mai mare aten-
ție, și pentru vechimea pomenită
adineauri a românilor ei, și pen-
tru amestecul mare de străini
(sârbi dela sfârșitul evului me-
diu, slovaci extrem de numeroși,
de o sută de ani, și firește des-
tul de mulți unguri), dar și pen-
tru penetrația românească (sco-
borire spre pustă) din părțile ară-
dane și din Ardeal, asupra că-
reia ni-ar fi plăcut ca d. Țiucra-
Pribeagu să fi stăruit, mai cu
seamă că a fixat-o, fără s'o nu-
mească, în documentele folklo-
ristice, onomastice și 'n general
etnografice pe cari le publică.

Pentru toate aceste speciale
caracteristici ale regiunii Nădla-

cului, cercetările atât de asidue ale d-lui Țiuca-Priveagu erau așteptate să apară în slăbit în volum cu-aceeași nerăbdare cu care urmărim desvăluirile despre vecinătățile la sud de Nădlac ale altui pasionat cercetător, ale păr. Cotoșman.

D. Petre Țiuca (i o scuzăm că ține la coada pseudonimă, fiindcă e dintre cei dintâi ardeleni cari au părăsit după izbucnirea războiului mondial peste munți ca să se înroleze în armata românească) a dat cercetărilor cărora li-a închinat ceasurile sale libere și mai mult nelibere de funcționar, toată pasiunea câtă o cerea studierea unei astfel de regiuni românești speciale în toate privințele. Cartea sa e o dovadă superbă a acesteidragoste și-aceasta scuză că partea istorică e mai prejos decât partea întâia, pe care a închinat-o descrierii sub toate raporturile a ținutului Nădlacului de azi.

Descrierea aceasta, mai mult decât atât: curată fotografiere, e poate cea mai reușită dintre câte astfel de monografii s'au publicat în românește. I se dă cetitorului în introducere un scurt istoric al regiunii și localității, cu vechimea acestor români, cu numele lor din diplome străvechi, la sfârșitul introducerii cu situația etnică dela 1920, ca și cei ce nu știu decât din auzite despre aceste locuri să înțeleagă de ce vieța românească ce li se descrie e-atât de românească, într'un punct expus pe care mai-mai că era să-l pierdem la tratativele de pace. Monografia etnografică ce urmează, îmbrățișează, precum am spus, tot: Ți-

pul și caracterul acestor români de graniță, cu o descriere aproape fotografică, întregită cu fotografii cari își spun mereu ce mare păcat se face că nu se duce la noi o serioasă acțiune de reîmpă-mântenire a portului românesc pierdut. Locuința, apoi, casele și străzile, mobilierul, portul, îmbrăcăminte, cu descrierile și fotografiile respective și cu toată onomastica lor particulară. Apoi particularitățile de limbă, cu glosarul limbii din Nădlac și Șeitin, poreclele din Nădlac, denumirile după grupuri de noțiuni, vechile răvașe păcurărești, uneltele gospodărești. Apoi legendele, anecdotele, descântecetele din sat, transcrise după pronunțarea locală. Apoi obiceiurile, iarăși cu fotografii și cu literatura lor. Apoi jocurile de copii — literatură cu nebanuite surprize, așa de puțin păstrată de cercetătorii puțini ai folklorului ținuturilor noastre. Apoi colinzile, bocetele satului, *cu-partitura lor* transcrisă de d. Țiuca Apoi arhitectonica și ornamentația depe unelte, veșminte, ouă de Paști, etc., toate cu respectivele fotografii.

Precum a spus-o d. Iorga: „Nu i se poate mulțami în destul cui a făcut această așa de deplină și de folositoare carte asupra vieții românești din Nădlac“.

Aurelian Sacerdoțeanu:
Considerații asupra istoriei Românilor în evul mediu. Dovezile continuității și drepturile Românilor asupra teritoriilor lor actuale. București, 1936, Tip. cărților bisericești.

O carte ce nu se poate îndeajuns recomanda. Autorul a îngă-mădit în 312 pagini toate discu-

țiile străine și românești ce-au fost dela 'nceputuri și până acum despre originea și despre continuitatea poporului român pe pământul unde se află și astăzi, nedlipsindu-i nici chiar cele mai nouă dintre afirmațiile istoriografiei maghiare, cari ți-ai inchipui că nu sunt accesibile unui istoriograf român care de bună seamă nu știe un-gurește. E condensat în acest volum tot ce trebuie să știe despre originile și despre drepturile poporului său un român. Ni-ar fi plăcut însă dacă autorul se ocupa mai pe larg și de dovezile cele mai nouă despre extensiunea la apus și la miazănoapte a vechilor români. L-a preocupat însă chestia continuității, istoria 'nceputurilor din pământul unde suntem astăzi, deși prezența noastră atât de timpurie în Carpații nordici și dincolo de ei, în părțile Budapestei și mai încolo, e nu mai puțin decât celelalte argumente o dovadă a continuității, iar în ce privește drepturile noastre e o indispensabilă armă în contra oricui încearcă să ni le cont este Românilor panonici de-asemena nu li se dă toată literatura istoriografică. Poate fiindcă sunt constatați din ramura ilirică, iar cartea d-lui Sacerdoțeanu e închinată ramurii getice. Cu toate aceste lacune ce credem că le are, cartea d-lui Sacerdoțeanu e un sinoptic cum nu s'a mai scris al lungii discuții ce tot mai conțină și azi din pricina ungarilor despre poporul nostru, și o recomandăm cetitorilor noștri cu toată stăruința.

Ady: Jöslások Magyarországról (Prorociri despre Ungaria), B-Pesta, Atheneum, 1936.

E o colecție de articole ale marelui poet răposat la 1919 Andrei Ady, cele mai multe de satiră cumplită la adresa regimului maghiar, scrise în ziare orădane și budapestane delă 1902 incoace. Se zbuciumă în ele un suflet doritor de dreptate socială, de cultură europeană, îngrozit de asiaticismul oligarhic care îi duce țara de răpă, care face din ea „o rușine a Europei“, „o primejdie pentru Europa“. Tot așa cum constata acum un an scriitorul Szabó Dezső că dispariția „monstrului“ care a fost Austro-Ungar a reclamat-o „higiiena popoarelor“, Ady a spus mereu în articolele sale antebelice că Ungaria se va prăbuși definitiv dacă nu se va întâmpla o oarecare minune care să o deparaziteze, pentrucă de o mie de ani nemeșagul și seniorii clericali au făcut din ea o rușine a lumii, „o Asie în mijlocul Europei“, o primejdie pentru Europa. Profecția s'a împlinit, dar Ungaria grofilor și-a celorlalți paraziți nu s'a cumișit. S'au strămlat numai hotarele, a zburat vulturul cu două capete ca să vină 'n locu-i amiralul Horthy și toate celelalte au rămas precum au fost: nemeșii cu satriapia asiatică, cu latifundiile și cu și mai multe lichele în slujba lor, iar poporul cu și mai multe milioane de flămânzi, cu mizeria pofențată de 'nchiderea barierelor spre America. Articolele lui Ady au rămas astfel de-o prospețime ne mai pomeniță. Nici nu-i nevoie măcar să schimbi numele proprii din ele; aceleași nume de

conși fac și astăzi din Ungaria o rușine, o primejdie a Europei, doar că ici-colo li s'a adaos un „junior” sau un alt nume de bofez. Nu s'au schimbat decât o seamă dintre unellele acestei „Asii”: soldatesca mărginită pe vremea lui Ady la dueluri, a apărut în scenă cu Gömbös, cu Kozma și cu ceilalți „viteji” ca să adauge 'n slujba latifundiarilor o nouă armă la a jandarmilor, a solgăbirăului, a fișpanului, și ca să inaugureze în raporturile cu țările neasiatice o nouă metodă: Jankapuszta, Marsilia. De aceea rămâne din nou valabilă și profetia lui Ady: Asia aceasta se va prăpădi dacă nu vine repede minunea unei revizuirii inferne totale.

O asemenea carte merită mai mult decât o semnalare. Vom reveni.

Semnalări. — Liga revizionistă maghiară a scos zilele acestea de sub tipar o nouă carte antiromânească: „Komán uralom Erdélyben” (Stăpânire românească în Ardeal), a ziaristului Borbély Andor și a directorului executiv al Ligii Rev. dr. Andrei Fall. Cartea e prefată de președintele Ligii Revizioniste Herczeg Ferenc, și dupăcum arată „Uj Magyar-ság” voiește să fie un răspuns la interviul dat în Aprilie de Suveranul nostru lui „Daily Telegraph”. Ca și broșura din anul trecut a Ligii Revizioniste despre Slovacia, care a fost tradusă pe franțuzește, englezește și nemțește, e de crezut că și noua colecție de calomnii antiromânești e destinată străinătății.

— La Budapesta apare 'n englezește dela sfârșitul primăverii o nouă publicație de propagandă pentru străinătate, revista trimestrială „The Hungarian Quaterly”, editată de o societate 'nființată anul trecut de contele Ștefan Bethlen. Numărul întâi conține între altele următoarele: „Ungaria și Marea Britanie” de marchizul de Londonderry, „Statele Unite ale Europei” de N. Murray Buttler, „Viitorul Ligii” de Sir Arnold Wilson, „Contele Albert Apponyi” de G. W. Wickersham, „Liga și Națiunile mici” de St. Gwynn, „Hungaria Aeterna” de C. A. Macartney, „Cronică dunăreană” de A. Frey, apoi o seamă de articole despre muzica și folklorul maghiar.

— Contele polonez Wl. Bem de Cosban a publicat la Teschen sub titlul „Graniță comună polono-maghiară” o carte în care cere reanexarea Ruteniei la Ungaria, sub pretext că ar reclama o scăparea Europei de bolșevism (cf. „Pesti Hirlap”, 16 I.).

— Într'un număr mai vechi al lui „Pesti Hirlap” (11. Icrit) se semnalează din punctul de vedere al succeselor revizionismului maghiar în Anglia o carte semnată de 150 de membri ai actualului parlament englez: The Next Five Years” („Viitorii cinci ani”), ed. Macmillan and Co, St. Martin's Stret, London, 312 pag. E un fel de manifest-program publicat la început de legislatură, și se ocupă de diferitele chestiuni interne și externe. Dintre citatele lui „Pesti Hirlap” ne interesează cele referitoare la revizuirea teritorială și la modificarea articolului 19 din pactul Ligii Națiunilor. Despre articolul acesta, a cărui schimbare-

ar duce la o revizuire făcută prin Liga Națiunilor, s'ar spune în cartea celor 150 de parlamentari englezi că societatea Națiunilor n'are actualmente drept inapelabil de a face mutări de teritorii, dar de altă parte o hotărâre unanimă (sic!) a 60 de națiuni ar avea o greutate uriașe și e fapt că mașinismul genevez nu e atât de legat în această privință precum l-ar crede mulți. Relativ la revizuirea teritorială s'ar spune la pagina 265-a a cărții că e de neînălțurat, dar trebuie făcută pe cale pașnică și nu printr'un ultim război care și el s'ar termina cu o pace nedreaptă. Pretențiile teritoriale sunt de multe ori exagerate, dar e exagerată și referirea unor state la inviolabilitatea suveranității lor. A fost necesar să se lase să treacă 10-15 ani, dar n'ar fi cuminte a amâna pentru multă vreme examinarea doleanțelor. Partea referitoare la Ungaria e dată de „Pesti Hir-lap“ în ghilemele: „În ce privește pretențiile de revizuire teritorială, îndrumăm ca la un exemplu ce merită atenție, pentru că ar putea fi aranjat definitiv prin înțelegere bilaterală, la doleanțele Ungariei referitoare la teritoriile de graniță, locuite în preponderanță de unguri, cari raportate la teritoriul total al țării de odinioară, sunt mici“.

Între cei 150 în numele cărora s'a publicat cartea „Viitorii cinci ani“, figurează și marele nostru prieten și adversar ai ungușilor Wickham Steed, pe care nu e de închipuit să-l cucerească minciunile ungușesti despre caracterul etnic-maghiar al ținuturilor noastre depe graniță.

„Magyar Szemle“, B-pesta (revista fostului prim-ministru Ștefan Bethlen), nr. depe lunie crt.

Reținem în afară de relatările despre ungurii din America despre cari am vorbit în rubrica Însemnărilor și spicuirilor, articolul lui Ottlik László, directorul noii reviste de propagandă The Hungarian Quaterly: „Chestiunea minoritară ieri și azi“.

E un exemplu clasic al culmilor la cari poate ajunge falsificarea profesionistă.

Specializat în mistificări despre regimul minoritar din statele succesoare, d. Ottlik a inventat o dovadă care n'tradează te dă gata, că statele succesoare sunt mănăitoare de minoritari iar regimul vechei Ungarii a fost paradis curat: silogismul teoretico-politic. Chiar dacă nu e în statele succesoare prigoană antiminoritară și chiar dacă n'Ungaria a fost, adevărul e contrarul pentru că așa-l arată concluzia silogistică a d-lui Ottlik!

Iată acest dulce silogism:

Tratatele de pace au ciopârțit în numele democrației și al principiului etnic un stat liberal (Austro-Ungaria), unde nu era prigoană antiminoritară pentru că o exludea ideea (!) de stat liberal.

Statele succesoare au deci la bază democrația și principiul etnic dar fiindă așa vrea d. Ottlik, nu sunt nici democratice și nici omogene etnicește; iar acestea înseamnă (sic!) că într'un asemenea stat minoritățile sunt de sine înțeles prigonite.

În amănunte silogismul nu mai e dulce ci zahăr curat.

E-adevărat, spune d. Ottlik, că „au fost și înainte de război con-

flicte religioase și naționalicești", și-i adevărat că „elementele etnice au ajuns în sfârșit să aibă în tratatele de pace o protecție juridică internațională”; „deasemenea nu trebuie uitat nici că tratatele de pace au desființat numeroase anomalii vechi”. „Față de aceasta (însă) e neîndoielnic că soarta naționalităților „opri-mate” din Ungaria a fost 'nainte de război (sic! deci azi nu? — n. tr.) incomparabil mai favorabilă decât e a minorităților maghiare de azi”. De ce? Fiindcă Ungaria veche, „creație a geografiei și-a istoriei”, ale cărei națiuni diferite le-a unit într'un tot noțiunea „națiunii politice”, a fost prin această noțiune stat unitar și deci (!) liberal. Caracterul acesta și liberalismul acesta al ei e fundamentat în „vestita declarație” a lui Deák din art. de lege XLIV: 1868: „Toți cetățenii Ungariei formează politicește o națiune, națiunea maghiară indivizibilă și una, căreia-i este membru cu drepturi egale tot cetățeanul patriei de orice naționalitate ar fi”. „E neîndoielnic, continuă d. Ottlik, că asigurări declarative similare ale egalității de drept a cetățenilor le găsim și în scrisorile constituționale ale statelor succesoare. Numai că ideea de egalitate de drepturi cetățenească nu are înțeles pozitiv decât în statul de drept liberal. Ungaria 67-istă a fost un astfel de stat juridic liberal, statele succesoare nu-s”.

D. Ottlik pune acestea pe hârtie în anul 1936, după ce atâția unguri, ceva mai autorizați și nu mai puțin naționaliști (chiar prin origine) decât dânsul, au spus-o ritos de ani și de decenii că a-

sigurările date naționalităților prin legea Deák au rămas dela 1868 și până la 1918 literă moartă. Ce-are însă a face că toată omenirea știe care-i adevărul; adevărul e cel ce-l spune d-sa, fiindcă așa o vrea silogismul.

Mai departe însă silogismul se 'ncurcă rău:

Stat liberal — spune d-sa — e cel care desparte publicul de privat, care nu se amestecă în libertatea personală, în libertatea de exprimare, de gândire, de cult, de autoafirmare, de gospodărire personală.

Ideea de stat liberal implică două condiții preliminare: statul să fie politicește tare, pentruca să poată ușor admite libertățile private; statul să-și strâmteze sfera activităților sale, pentruca să lase larg teren sferei private.

Ungaria așa afirmă d. Ottlik — a întrunit aceste condiții; a fost deci stat liberal; și, deci, „în acel mediu a fi fost cetățean „minoritar” nu era câtuși de puțin o situație intolerabilă sau mizerabilă”.

Totuși mai încolo d. Ottlik constată singur că Ungaria nu întrunea niciuna din cele două condiții ale statului liberal: Nu era politicește tare, pentrucă d. Ottlik a aflat acum că popoarele nu i-au fost totuși legate într'o unitate de noțiunea „națiunii politice”. Trebuiau deci maghiarizate, adecă statul a trebuit să s'amestece — și d. Ottlik însuși o spune acum că s'a amestecat — în sfera privată, impunând maghiarizarea.

Pasagiile acestea se cuvin reproduse. Cităm:

„Da, da, o știm că tocmai acesta

-este ceea ce ni se bagă de vină. Așa-zisa maghiarizare. Fiii popoarelor „minoritare“ s'au putut ferici în patria noastră, dar numai așa că s'au lăpădat de nația lor, că s'au asimilat. Ni se spune: au fost siliși la aceasta, pentru că altfel nu se puteau ferici.

„E neîndoelnic că în procesul de asimilare a jucat rol și motivul acesta. Dar i-au premers factori ideali“. (Adecă — explică mai încolo — mirajul superiorității maghiare. Sic!)

Apoi, tocmai la sfârșit:

„Recapitulând cele spuse: vechiul naționalism maghiar a așteptat fără îndoială o anumită jertfă dela cetățeni aparținători minorităților etnice: a așteptat (dela ei) să se dizolve în națiunea maghiară unitară, renunțând la construirea totalei lor autonomii. Jertfa aceasta însă s'a străduit să o repare din partea sa cu cea mai mare mărinimie: asigurând asimilanților egala, ba poate mai ușoara posibilitate de afirmare de sine. Deosebirea între concepția generației maghiare mai vechi, a idealistilor (se referă la generația Deak — n. tr.) și între concepția opiniei publice naționaliste noi, condusă deja în bună parte de asimilați, a fost în esență că întâii parcă s'au străduit să avanseze favorurile ce decurgeau din unitatea de stat geografică și istorică și din politica maghiară progresistă, constructivă, așteptând (dela nemaghiari) să se maghiarizeze din recunoștință și din convingere pornită din inimă; aceștia alți în schimb (generația nouă; s'a referit cu puțin mai sus la Albert Apponyi, — n. tr.) au schimbat topica și s'au silit să răsplătească maghiarizarea pe

urmă. În orice caz însă au stat gata să onoreze așteptatele sacrificii: cu pâine și cu onoare“.

Așa!

După „recapitularea“ aceasta silogismul s'a clarificat deplin: Ungaria a fost liberală, pentru că pretindea maghiarizarea tuturor nemagharilor, dar îi răsplătea pentru asta „cu pâin și onoare“.

„Persecuția gazetarilor ardeleni“. Sub titlul acesta bizar din cale afară a apărut un tot pe atât de bizar articol în „Cuvântul liber“ din 20 Iunie crt, semnat de d. Ion Clopoșel.

Ca să vedem despre ce persecuție, despre ce gazetari și mai cu seamă despre ce ardeleni e vorba, sacrificăm acest spațiu și reproducem bizarul articol în întregime. Mai cu seamă că a avut în presa ungurească — ba bine că nu! — un ecou ne mai pomenit, cât se poate de dăunător prestigiului românesc:

„Suntem de-a dreptul tulburați — spune d. Ion Clopoșel — de nedreptatea făcută confrăților noștri minoritari din Ardeal și Banat. Nu este nici o lună decând s'a produs un „act de guvernământ“ pripit, rău inspirat, vexator. Nu cunoaștem culisele afacerii, și dealtfel ele nici nu ne interesează. Au fost anulate permanentele celor mai destoinici, mai influenți și mai veritabili gazetari maghiari și germani. Pretextele? Găsești oricând, câte vrei, și le servește orice secătură entuziastă orice lichea insinuantă, oricare denunțator care vrea să stoarcă profituri personale dela guvern.

Chestiunea este, însă, cu mult

mai complexă și mai gravă decât la prima aparență.

Și cine trebuie să se sesizeze de pacostea ce a lovit pe camarazii minoritari, dacă nu noi gazetarii români cari trăim alături de ei și le urmărim zi cu zi efortul gazetăresc? Intervențiunea noastră este un comandament de ordin moral.

Intrebăm pe fruntașii români cu răspundere din Transilvania dacă ei pot admite ca să se răpească acum carnetul de liber parcurs unor gazetari de talia următorilor: dr. Ernest Lighetii, Andrei Szasz, Zagoni, *Krenner*, Tabery, Hegedüs, Demeter, Olajos, Kakassy, Károly Alex, Tib. Zima, Szentimrei, Markovits Rodion, Alex. Dénes, Nyirő Iosif, I. Tamássy, Végh Iosii, *Gross Desideriu*, Kuban, Molnár, Kacsó, Gárdos, *Baradlai*, *Katona Béia*, Hell Carol, Plattner Hans, Zillich, Lovas Nic., Schiller Ernest, Pogány Lad? Mulți din ei sunt romancierii recunoscuți cu zece volume la activul lor, au faimă trecută peste granițe, și se bucură de simpatii solide în lumea românească.

Intr-o atare chestiune trebuie să se pronunțe însăși opinia publică.

Ni s'au relatat amănunte senzaționale: câțiva perifericii minoritari, pretinși gazetari, fără gazete și fără activitate cotidiană ziaristică și-au făcut o tristă îndeletnicire din a unelti pe lângă guverne, pe lângă toate guvernele românești, împotriva propriilor lor conaționali, oferindu-și serviciile lor dubioase.

Se pot orienta guvernele după svonorile și denunțurile acestor vânători de avantagii? Este po-

sibil ca o mică ceată organizată de marginali ai gazetăriei să aibe atâta trecere pe lângă guvern, iar figurile reprezentative ale ziaristiceii maghiare și germane transilvănene să sufere continuu persecuții nedrepte?

Statul român trebuie să facă o politică serioasă, demnă, dreaptă față de minorități, și să refuze a se potrivi uneltirilor din umbră.

Adică marii gazetari, cari duc o viață cinstită în redacțiile unde abia și pot câștiga o pâine modestă, însă onorabilă, să fie molestați și lipsiți de beneficii legale, pe când perifericii cari bat drumul Bucureștilor și șoptesc tot felul de fantezii „patriotice” miniștrilor creduli să fie crezuți și să se înfrupte de avantagii?

Sunt cu totul sigur că nu e la mijloc decât o inducere în eroare perpetuată în mod abuziv. E ceasul să împrăștiem această minciună.

Gazetarii de suprafață, făcitorii de opinie publică, oamenii de conștiință și de talent, cari susțin viața unor gazete ca „Brassoi Lapok”, „Ellenzék”, „Kéleti Ujság”, „Nagyvárad”, „Szamos”, „Áradi Közlöny”, „Áradi Hirlap”, „Kronstädter Zeitung”, „Sieb. D. Tagblatt”, „Temeswarer Zeitung” ș. a. alimentându-le cu hărnicia lor cotidiană, pot fi bașateltzați de către oamenii politici cu răspundere?

Ar fi ceasul să se consulte în mod larg toți factorii politici ai noilor teritorii în această chestiune, pentruca să se pune capăt șicanei odată pentru totdeauna.

Am dat numele „victimelor” pentru o orientare sigură.

Să punem capăt persecuții-

nii odioase. E un calvar care trebuie să înceteze.

Iar în cele din urmă adevărata soluție trebuie așteptată dela noi înșine: trebuie constituit cât mai degrabă acel Comitet central al Presei din România (cu reprezentanți ai tuturor sindicatelor mari regionale și din Capitală recunoscute persoane juridice de cel puțin zece ani) care să se însăreneze cu evidența cea mai precisă a gazetarilor de profesie să apere cu eficacitate toate nevoile ziaristice din toate colțurile României.

Uimitor, nu?

E vorba cu alte cuvinte despre faptul că s'a revizuit lista plină la început de nume scandaloase a gazetarilor cărora li s'a dat permis de cale ferată, și luându-se permisul dela cei găsiți că nu-l merită, a fost dat altora cari îl meritau.

Pentru cine se face această pledoarie?

Am putea lua la rând pe toți „ardelenii” „prigoniți” din lista de mai sus, dar e de-ajuns să cităm exemplele pe cari le-am subliniat:

Nicolae Krenner, cel condamnat în ultimă instanță pentru instigație în contra țării. A avut permisul de cale ferată și după ce îl osândiseră două instanțe. Voieste d. Clopoșel să i-l deie și după ce Casația l-a condamnat definitiv și l-a oprit pe trei ani de a mai face gazetărie? Ni se pare că distinsul nostru confrate (vorbim de d. Clopoșel, nu de condamnatul Krenner) n'a avut permis dela unghiuri nici când era gazetar pe picior liber, necum în temnița dela Seghedin.

Baradlay, apoi, noi știm că e tripoter și pe deasupra cetățean străin.

Gross, Katona și mulți alții, au ilustrat deasemenea cronică scandaloasă a tripourilor așa-zise gazetărești.

De când a nu da permise gazetărești de cale ferată cetățenilor străini și altor tripoteri de pripas cu nume galițiene înseamnă a prigoni pe „gazetarii ardeleni”?

Și de când obligația pentru statul român de a da permis de cale ferată unora născuți din mamă româncă ca Tiberiu Zima, cari s'au transformat în renegați în slujba panmaghiarismului?

Congresul interparlamentar ce s'a ținut la începutul lumii acesteia la Budapesta a fost un nou prilej pentru irendenta maghiară ca să capteze câțiva străini inconstienți.

Confratele „Noua gazetă de vest” din Orade arată astfel că un deputat francez socialist dintr'ai lui Leon Blum, Henry Andraud a dat un interview gazetei budapestane „Esti Kurir”, spunând că vorbind la Geneva despre noua politică a Franței, prim-ministrul francez Leon Blum, „a înțeles prin politica externă revizuirea păcii”, care e necesară fiindcă „tineretul francez a câștigat războiul, dar bătrânii au făcut o pace rea”.

Ar fi să ne întrebăm dacă Leon Blum autorizează deputaților săi asemenea tălmăcire a declarațiilor sale dela Liga Națiunilor, pe cari ziarele franceze le prezintaseră ca declarații antifrevizioniste?

Românii din Jugoslavia

continuă să nu se înțeleagă între ei. Adecă continuă să nu se înțeleagă între ei cei cari vor să le fie călăuze.

În legătură cu-această dure-roasă gălceavă s'a publicat în n-rul 134 al gazetei liberale „Națiunea română” din Cluj un articol drastic din care reținem:

„Avem în statul vecin și aliat vre-o 600 mii frați. Români vrednici, muncitori, trăesc cu greutăți nesfârșite în masa sârbească care nu prea ține socoteală de prietenia noastră și de convențiile stabilite între România și Jugoslavia.

Atât însă, nu i singura pacoste. Marea nenorocire a fraților de pe meleagurile străine e că au conducători și încă prea mulți. Iar ca nenorocirea să fie întreagă, le-am mai trimis și noi pe capo hărmălae. Aceștia nu se rabdă între ei. Se ceartă și se înjură ca la ușa cortului. Curată țigănie.”

Ziarul liberal arată că harța a ajuns la cuțite, alimentată de d. Petre Ionescu, delegatul ministerului român de instrucție pentru punerea în aplicare a convenției școlare, și cere guvernului nostru să-l recheme imediat în țară.

Cel mai plăcut loc de recreație sunt

**BĂILE
MONEASA**

cunoscute îndeobște, nu numai în țară ci și în străinătate pentru minunata lor putere radioactivă, pentru distracțiile lor alese și pentru excursiile ce se pot face în regiunea încântătoare în care sunt situate.

În anul acesta au fost reorganizate, și sunt vizitate mai mult ca oricând de vilegiaturişti și de excursionişti din toate părțile țării și din multe țări străine.

● PE
● RĂBOJUL
● VREMII

● Alianța din alegeri a partidelor socialiste franceze cu comuniștii a deschis un nou capitol în istoria Europei: urita cărdășie, din punctul de vedere socialist curată trădare, a împins Franța pe panta anarhiei comuniste, dând curaj și uneltelor din alte țări ale bolșevismului și ale Alianței israelite să 'ncerce să răstoarne actuala orânduire. Alegerile au dat Franței un guvern socialist-comunist, un guvern condus pentru întâia oară în istoria acestei țări de un evreu, de metecul Leon Blum. Inscăunarea lui n'a fost ca a laburiștilor în Anglia deceniului trecut. Leon Blum venea în fruntea țării cu bandele bolșevice. S'au deslănțuit imediat greve generale — în primele săptămâni cu aproape un milion și jumătate de greviști — și grevele dăinuiesc mereu, cu toate că pretențiile revoluționarilor referitoare la lefuri, la săptămâna de 40 de ore și la altele, au fost dintru 'nceput împlinite prin legi speciale cari au perturbat total viața economică a țării și-au adus o scumpete cumplită, tocmai bună ca să sporească nemulțumirile necesare unei revoluții. Ca adaos, Leon Blum a făcut în aceeași vreme naționalizarea industriei armamentului și a vârit comunismul în armată. Și ca o nouă 'nlănțuire, bolșevismul s'a întins la corăbiile de război. Franța a ajuns în ajunul sovietizării, iar pentruca metecul din fruntea guvernului să-și împlinească ultima misiune, a ordonat dizolvarea și dezarmarea organizațiilor naționaliste. Victimele trebuie doar date pe gura lupului cu mâinile legate! Abia în acest moment Franța cealaltă, a francezilor naționaliști, a ieșit din rezervă și-a 'ncercat o rezistență. S'au produs încăierări cumplite și se vor mai produce. Pentrucă uneltele iudaismului anarhi-

zant nu s'au cuminjit nici după ce primejdia germană, hitleristă — cu care iată-i pe ahasverii antifitleriști în bună complicitate — a ajuns iarăși mai mult ca oricând amenințătoare. Blum e pus acolo 'n fruntea guvernului ca să dea Franța cu totul gata în mâinile Sionului sovietic. Avem însă toată nădejdea că Franța cea adevărată, care abia a început a-și spune cuvântul, va ști să nu se lase de rușinea lumii.

● În Spania, din al cărei exemplu au fost prins curaj iudele anarhiei, sunt așijderea semne că se ivesc zorile redeșteptării. Vin vești despre comploturi, cari fiindcă la putere sunt sub formă încă nesovietică sovieticii, frefște că-s antibolșevice. E vorba de comploturi militare, din sânul armatei active.

● După Spania, după Franța, era plănuț în planurile înțelepților Sionului să vină rândul altor două țări latine, al Belgiei, al României.

În Belgia au fost greve cu vărsări de sânge, într'o vreme aproape ca cele din Franța de mari. Criza de guvern ce fusese în același timp, s'a sfârșit deasemenea alffel decât în Franța. Iar ca supremă nădejde, și-a făcut intrarea 'n parlament un mare partid nou de dreapta, catolic, al foarte tânărului Degrelle.

În România s'au descoperit o serie întreagă de organizații iidovești bolșevice, cari căutau în cărdășie cu ireidenta bulgărească și cu alte iredente să sovietizeze vechiul regat și să facă plebiscituri pe seama altor țări în noile provincii. Comploturile au fost sancționate de curțile marșiale la timp, în vreme ce presă Sărindarului căuta să provoace turburări prin desordini de stradă, iar U. E. R.-ul să vină 'n ajutorul conaționalilor turburători prin colecte.

● Ofensiva aceasta în contra orânduirii actuale a Europei a mers paralel cu alta, revizionistă.

Ca o compensare pentrucă Societatea Națiunilor a trebuit să bată în refragere pe chestia sancțiunilor antifasciste, s'a căutat să se ajungă la o schimbare revizionistă a statutului Ligii, adevă să se modifice articolul care prevede că o revizuire nu-i cu puțință decât dacă-s de acord toate statele din Ligă. Ceea ce tot trimbițau revizionistii maghiari ca se va face, s'a 'ncercat acum întâia oară. O țară americană a cerut Ligii să-și schimbe statutul. Cererea a fost

respinsă în principiu, dar încă nu de tot, așa că la toamnă va mai fi iarăși discuție pe-această chestie.

● Anglia și Liga Națiunilor au suferit o mare înfrângere în ofensiva lor contra Italiei. După ce Abisinia, apăsată la război de Anglia și încurajată de sancțiunile Ligii, a fost de tot învinsă de italieni, ministrul de externe englez a trebuit să recunoască în parlament că Anglia a făcut o politică greșită, iar Liga Națiunilor a desființat pe ziua de 15 Iulie sancțiunile. Ca urmare, Anglia și-a retras flota din Mediterană ce o blocase acolo în spatele Italiei.

● În vremea când Liga Națiunilor pune în chipul acesta capăt sancțiunilor antiitaliene, s'au ivit la orizont alte două chestiuni internaționale grave.

La cererea stăruitoare a Turciei, care n'a înțeles să-și schimbe situația ca alte țări învinse, prin fapte împlinite, ci prin bună înțelegere, s'a întrunit și e în continuare la Montreux o conferință pentru schimbarea regimului Dardanelor. Se discută ce puteri navale poate ține Turcia în strâmtoari, ce vase de război pot trece prin Dardanele, și câtă flotă pot să țină țăările riverane — România, Rusia, etc. — în Marea Neagră. Italia nu participă la discuții. Anglia a venit cu o pretenție grea: ca să i se admită în cazul unui război la care ea n'ar participa, să trimită flote în expediție „umanitară”, adică de ajutor social, în Marea Neagră. Sovietele s'au opus. România a cerut răgaz până va veni d. Titulescu dela București cu răspunsul guvernului.

● A doua chestiune ce s'a ivit alarmant la orizont în timpul acesta, e chestia Danzigului. Portul acesta, rupt cu un însemnat teritoriu dela Germania, a fost pus printr'un tratat special sub suveranitatea Poloniei, sub controlul Ligii Națiunilor. Germania, care se părea după revizuirea ce-a făcut-o cu dela sine putere prin ocuparea Renaniei că va porni într'un viitor apropiat să anexeze Austria, se pare că s'a înțeles cu austrieicii să-i lase un timp în pace, și că își îndreaptă atenția asupra Danzigului. Președintele Senatului din Danzig a cerut insolent Ligii Națiunilor să dea Danzigul Germaniei. Imediat apoi o seamă de vase de război germane au mers în recunoaștere în apele acestui „stat liber”. E cu puțință să se iște din chestia aceasta un conflict cu Polonia — cu care Germania e de altfel în tovărășie — și să pună Europa în fața unor mari încurcături.

● In toată această vreme de revizuire și de ofensivă bolșevică, in Palestina au fost atacuri cumplite ale arabilor in contra evreilor și a englezilor ce-i protejează. Conflictete dăinue încă. Anglia a trebuit să transporte in Palestina forțe mari din Egipt și de aiurea.

● In Ungaria se așteaptă schimbări politice importante. Generalul Gömbös, președintele consiliului de miniștri, e de două luni in concediu de boală neadevărată, și e vorba să nu se mai întoarcă in fruntea guvernului. Sunt zvonuri că va fi pus prim-ministru ministrul de interne Kozma (după mamă evreu, după tată român), iar la externe contele Ștefan Bethlen, ceea ce înseamnă că 'ntr'adevăr Germania ar fi lăsat răgaz Austriei și că ar veni 'n curând in discuție restaurația habsburgică.

Dela administrația revistei

Deoarece a trebuit să împlinim dorința ce ni s'a exprimat din nenumărate părți ca să tipărim și 'n viitor revista pe hârtia pe care am tipărit numărul festiu închinat Aradului, abonamentul anual la revista „Piatră de hotar“ va fi cu începere dela numărul de față 180 de lei.